

JAARVERSLAG 1983

VAN HET HOOFDBESTUUR

INGEVOLGE ART. 18.3 VAN DE STATUTEN

36STE JAARVERSLAG

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden
overgenomen zonder schriftelijke
toestemming van het hoofdbestuur
van de VVD.

Tekening omslag: Gerard Wiegel.

Productie: algemeen secretariaat.

Meer exemplaren van het Jaarverslag 1983
kunnen worden besteld door overmaking van een
bedrag van f.10.- per exemplaar op giro-
rekening nr. 40.18.232 t.n.v. VVD-informatie-
rekening te 's-Gravenhage, onder vermelding
van " 36ste Jaarverslag".

<u>Inhoudsopgave</u>	<u>blz.</u>
1. Inleiding	1
2. Viering van het 35-jarig bestaan van de partij	2
3. Eerste-Kamerverkiezing	3
4. Europese verkiezingen	6
5. Overige verkiezingen	9
6. Ledenbestand	10
7. Afdelingen	13
8. Ondercentrales	15
9. Kamercentrales	16
10. Dagelijks bestuur en hoofdbestuur	18
11. Algemeen secretariaat	22
12. Partijraad	24
13. 36ste jaarlijkse algemene vergadering (66ste algemene vergadering)	26
14. 67ste algemene vergadering (buitengewone algemene vergadering)	30
15. Commissie van Beroep (art. 32 statuten)	32
16. Commissies van Advies (art. 60 h.r.)	33
17. Commissies ad hoc	36
18. Bijzondere groepen (art. 78.1 h.r.):	39
a) Organisatie Vrouwen in de VVD	
b) Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD	
c) Groep Nederland van de Liberale Internationale	
19. Vrijheid en Democratie	46
20. Propaganda, voorlichting en campagnes	47
21. Vorming en scholing	50
22. Fracties in de Staten-Generaal en in het Europese Parlement	53
23. Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de Europese Gemeenschap (ELD)	55
24. Liberale Internationale	57
25. Prof.mr.B.M.Teldersstichting	59
26. Slot	60
 27. Bijlagen:	
I - besluitenlijst 36ste jaarlijkse algemene vergadering	61
II - discussienota Tweede-Kamerfractie	62
III - ledenlijst 1 januari 1983 - 1 januari 1984	68
IV - jaarverslagen commissies van Advies (art. 60 h.r.)	69
V - overzicht oprichtingsjaren van de per 31-12-1983 bestaande afdelingen	120

1. INLEIDING

1983 ?

Het jaar van de opbouw.

Het jaar van eindelijk doen wat nodig is.

In de verkiezingsprogramma's van 1981 en 1982 had de VVD al eerlijk en duidelijk uiteengezet dat nu een stap terug gedaan moest worden om later verder te kunnen springen.

De verkiezingen van 1982 waren gewonnen, samen met het CDA was er een ruime meerderheid en in de eerste dagen van het kabinet Lubbers/van Aardenne bleek al de daadkracht van de nieuwe ploeg.

Het jaar 1983 werd veelbelovend ingezet met het no-nonsense kabinet, dat zich voor de grote operatie zag geplaatst zó veel van de uit de hand gelopen overheidsvoorzieningen om te buigen, dat toch de maatschappelijke acceptatie een voldoende draagvlak bleef voor de te nemen maatregelen.

Veel liberale programmapunten zijn gerealiseerd, het regeerakkoord is nauwgezet gevolgd en ondanks onrust, vooral van de zijde van ambtenaren, kon aan de mensen in het land duidelijk worden gemaakt dat aan bezuinigingen niet te ontkomen viel.

Natuurlijk klonk ook uit eigenkring wel kritiek, werd de presentatie van het beleid ook nu weer vaak onvoldoende gevonden, maar in het algemeen vonden de uitstekende VVD-ministers en staatssecretarissen brede steun in de partij voor hun optreden.

Een goede stemming in het kabinet, dank zij goed samenwerkende bewindslieden van CDA en VVD straalde af op de contacten met de regeringsfracties in de Kamers. Tussen de fracties van CDA en VVD, vooral in de Tweede Kamer, was er de noodzakelijke spanning. CDA en VVD zijn nu eenmaal totaal verschillende partijen, met verschillende programma's.

De partij kon tijdens de buitengewone algemene vergadering te Alkmaar vaststellen dat de VVD-fracties tot dan toe zeer goed het verkiezingsprogramma als leidraad voor het handelen hadden gebruikt.

Hierna wordt in het jaarverslag vermeld hoe zeer de partij zich sterk betrokken voelde bij de politiek. "Dit kabinet is ons kabinet", klonk door in alle geledingen van de organisatie. Niet zoals in vroegere jaren wel eens was gebeurd, liep het programma van activiteiten terug.

Natuurlijk was er een lichte terugval na het overspannen jaar 1982, waarin drie verkiezingen werden gehouden.

Voor de partij en de organisatie van de partij was 1983 het jaar van stabilisatie, verwerking van de groei, kortom, versterking van de gelederen.

Goede harmonie in dagelijks bestuur, hoofdbestuur en algemeen secretariaat kenmerkte de verhoudingen en hielp bij het uitstralen van de zekerheid dat de liberale politiek en de VVD op de goede weg zijn.

2. VIERING VAN HET 35-JARIG BESTAAN VAN DE PARTIJ

"De VVD is nu 35 jaar. Volwassen, kerngezond, stevig gebouwd en met menselijkerwijs gesproken alle kansen op een goede toekomst."

Met deze woorden eindigde de heer Wiegel zijn artikel in Vrijheid en Democratie van 8 februari 1983.

In hetzelfde nummer gaven ook de heren Geertsema en Vonhoff hun persoonlijke kijk op de 35 jaren van het bestaan van de partij. Drie dagen voor het verschijnen van dit nummer kwam de partij in het Turfschip te Breda bijeen om het heuglijke feit te herdenken dat prof.mr.P.J.Oud en mr.D.U.Stikker 35 jaar geleden besloten de liberalen van de Partij van de Vrijheid en van het comité-Oud te verenigen in een partij, die het onmiddellijke doel had tussen socialisten en confessionelen een principiële middenpartij te vormen.

Naar alle waarschijnlijkheid zullen beiden daarbij nimmer uitgegaan zijn van de gedachte dat die partij zou uitgroeien tot een omvang zoals deze in 1983 kon worden geconstateerd.

In de namiddag van zaterdag 24 januari 1948 waren ongeveer 400 mensen in één van de zalen van Bellevue te Amsterdam bijeen om het initiatief van de heren Oud en Stikker te bekrachtigen. Op 5 februari 1983 kwamen circa 1700 leden samen om het 7de lustrum van de partij te vieren.

Sprekers in het Turfschip waren de heren Kamminga, Nijpels en Zoutendijk.

Anders dan bij vorige vieringen het geval was, stond ditmaal niet in het bijzonder het gebeuren op het podium letterlijk en figuurlijk in het licht van de schijnwerpers. Verdeeld over het uitgestrekte zalencomplex droeg deze avond het karakter van "voor elck wat wils". Zo konden de aanwezigen - wellicht soms met weemoed - onder meer door middel van oude filmopnamen, gemaakt ten behoeve van televisie-uitzendingen van de partij, de groten van weleer nog eens op het witte doek aanschouwen.

Naast twee cabaretgroepen verleenden Sandra Reemer en, later op de avond, Rita Reys en het trio Pim Jacobs hun medewerking. Na dit programma was het duidelijk dat de VVD in het Zuiden bijeen was, want toen barstte het carnaval in alle hevigheid los.

Velen waren betrokken bij de organisatie van deze grootse manifestatie. Terecht echter werd Hugo Dittmar geprezen als de hoofdorganisator van dit festijn.

Dat een politieke partij niet uitsluitend bijeen komt om feest te vieren, maar dat het eerst en vooral om serieuze zaken gaat, kwam tot uitdrukking tijdens de 's middags gehouden uitermate boeiende en belangwekkende forumdiscussie, waaraan werd deelgenomen door de vice-voorzitter van het CNV, H.Hofstede, VNO-voorzitter mr.Chr.van Veen en het VVD-Tweede-Kamerlid dr.R.W.de Korte, het geheel onder leiding van het Tweede-Kamerlid van de VVD, drs.L.M.L.H.A.Hermans.

Het thema van deze middag was de jeugdwerkgelegenheid want - en dat geldt vooral voor een politieke partij -, aansluitend aan de woorden van de heer Wiegel, waarmee dit onderdeel van het jaarverslag wordt geopend: Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst!

(Voor een verslag van het 35-jarig bestaan wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1280 van 22 februari.)

3. EERSTE-KAMERVERKIEZING

Met de aanvaarding door de Staten-Generaal van wetsontwerp nr. 17319 tot wijziging van artikelen van de Kieswet was het geboden de Eerste Kamer in haar geheel te ontbinden. Vervolgens dus een nieuwe verkiezing!

Deze verkiezing was sedert de aanvaarding van de wetsvoorstellen tot wijziging van de Grondwet reeds sedert 1981 te voorzien. Alleen de daaruit voortvloeiende aanpassing van de Kieswet liet op zich wachten. In februari werd een en ander zò duidelijk dat het hoofdbestuur besloot niet langer te wachten met het geven van een aanzet tot het starten van de procedure. In Vrijheid en Democratie nr. 1280 van 22 februari, blz. 20 en 21, werden de hoofdlijnen gepubliceerd, waarbij tevens aan de leden de mededeling werd gedaan dat zij namen van mogelijke kandidaten aan de besturen van hun afdelingen konden noemen, die door de ledenvergaderingen aan het hoofdbestuur konden worden doorgegeven met het oog op opname in de groslijst.

De relevante veranderingen in Grondwet c.q. Kieswet betroffen allereerst de zittingsduur. Deze werd van zes jaar teruggebracht tot vier jaar, met dien verstande dat voortaan de Eerste Kamer steeds in haar geheel wordt ontbonden en de verkiezing dus alle fractieleden zal betreffen. Voorts werd vastgesteld dat de verkiezing van de Eerste Kamer onmiddellijk dient aan te sluiten aan die van provinciale staten, zodat de uitslag daarvan een nog grotere directe uitwerking heeft op de samenstelling van de Eerste Kamer. Ten slotte was nog van belang dat de combinaties van provincies (de zgn. groepen I t/m IV) kwamen te vervallen en de mogelijkheid van één lijst, die overigens voortaan 30 in plaats van 15 namen mag bevatten, een reële werkelijkheid werd.

Op basis van de schitterende uitslag van de statenverkiezingen 1982 kon worden voorzien dat de VVD-fractie in aantal leden zou toenemen van 12 tot 17 en daarmee de grootste omvang in het bestaan van de VVD zou bereiken. In vergelijking tot 1971 (het jaar waarin de eerste sporen van de enorme groei van de partij vallen waar te nemen) zelfs meer dan een verdubbeling in zeteltal! Onderstaand overzicht geeft van deze ontwikkeling een goed beeld:

1971	-	8	zetels
1974	-	12	"
1977	-	15	"
1980	-	13	"
1981	-	12	"
1983	-	17	"

Alle zittende Kamerleden verklaarden zich naar aanleiding van de reglementaire vraag van het hoofdbestuur of zij een voorlopige kandidatuur in overweging wilden nemen, daartoe bereid. Het hoofdbestuur publiceerde technisch advies en groslijst in Vrijheid en Democratie nr. 1282 van 29 maart.

Door 76 afdelingsvergaderingen (was 55 in 1981) werden uiteindelijk 92 voorlopige kandidaten op de groslijst geplaatst, waaronder 14 vrouwen. (In 1981 waren er dat 62, waaronder 7 vrouwen.)

Het technisch advies ging uit van één lijst, voor alle provincies gelijkloidend, van 30 kandidaten. Vervolgens brachten de kamercentrales hun advieslijsten uit (de centralevergaderingen werden - naar thans binnen de partij gewoonte is - alle op één en dezelfde dag gehouden, n.l. op zaterdag 9 april), waarna het hoofdbestuur, na eerst vergaderd te hebben met de voorzitters van de kamercentrales en de voorzitters en secretarissen van de statenfracties, in zijn vergadering van 11 april het ontwerp kon opstellen. Bij de besluitvorming ter zake vormde de zgn. Modderman-lijst de basis.

Op zaterdag 23 april vergaderde de kandidaatstellingsraad om de definitieve lijst vast te stellen. Hoewel een aantal stemmingen werd gehouden, bleef het ontwerp van het hoofdbestuur ongewijzigd, zoals het hieronder volgende overzicht (gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1285 van 10 mei, blz. 16) laat zien.

Eerste-Kamerverkiezing 1983

Modderman-lijst
maximum totaal 2280 punten
9 april 1983

ontwerp hoofdbestuur
11 april 1983

uitslag kandidaatstellingsraad
23 april 1983

---

1. Zoutendijk	2272	1. Zoutendijk	1. Zoutendijk
2. van der Werff	1854	2. van der Werff	2. van der Werff
3. Heijne Makkreel	1838	3. Heijne Makkreel	3. Heijne Makkreel
4. Ginjaar	1833	4. Ginjaar	4. Ginjaar
5. Feij	1730	5. Feij	5. Feij
6. van Boven	1729	6. van Boven	6. van Boven
7. Veder-Smit (v)	1717	7. Veder-Smit (v)	7. Veder-Smit (v)
8. van Tets	1704	8. van Tets	8. van Tets
9. Heijmans	1696	9. Heijmans	9. Heijmans
10. Vonhoff-Luijendijk (v)	1622	10. Vonhoff-Luijendijk (v)	10. Vonhoff-Luijendijk (v)
11. Hofman	1568	11. Hofman	11. Hofman
12. Luteijn	1292	12. Luteijn	12. Luteijn
13. Geertsema	1211	13. Geertsema	13. Geertsema
14. Burkens	1159	14. Burkens	14. Burkens
15. Verbeek	877	15. Verbeek	15. Verbeek
16. van Bemmelen	844	16. van Bemmelen	16. van Bemmelen
17. van Graafeiland	783	17. van Graafeiland	17. van Graafeiland
18. Tammens	705	18. Tammens	18. Tammens
19. Veen	656	19. Veltkamp	19. Veltkamp
20. Veltkamp	643	20. Boekholt	20. Boekholt
21. de Vries	615	21. de Vries	21. de Vries
22. Joó-Woltjer (v)	499	22. Joó-Woltjer (v)	22. Joó-Woltjer (v)
23. Coljee	487	23. Coljee	23. Coljee
24. Boekholt	420	24. Hilarides	24. Hilarides
25. Hilarides	416	25. van den Oosten	25. van den Oosten
26. de Blécourt-Maas (v)	388	26. Eggermont-de Mast (v)	26. Eggermont-de Mast (v)
27. Brand	385	27. Brand	27. Brand
28. Clevering	334	28. Clevering	28. Clevering
29. van der Bijl	273	29. van der Bijl	29. van der Bijl
30. Groeneveld-Oost (v)	226	30. Groeneveld-Oost (v)	30. Groeneveld-Oost (v)
31. Bijkersma	196	31. Bijkersma	31. Bijkersma
32. Beyen	196	32. de Blécourt-Maas (v)	32. de Blécourt-Maas (v)

Uiteindelijk werd bepaald dat de dag van de verkiezing 31 augustus zou zijn en dientengevolge de dag van de kandidaatstelling 28 juli.

Tevens werd vastgesteld dat de statenverkiezingen in 1987 zullen worden gehouden, waardoor ook de eerstkomende periodieke verkiezing voor de Eerste Kamer in 1987 zal plaatsvinden.

Drs.T.R.A.Veen werd niet herkozen, terwijl een zestal nieuwe leden zijn intrede in de fractie deed, te weten (in alfabetische volgorde): A.M.van Bemmelen, prof.mr.M.C.B.Burkens, mr.W.J.Geertsema, J.A.van Graafeiland, ir.D.Luteijn en J.W.Verbeek.

(Voor samenstelling en lotgevallen van deze fractie wordt verwezen naar par. 22).

4. EUROPESE VERKIEZINGEN

Reeds in het 35ste jaarverslag werd melding gemaakt van het feit dat de 65ste algemene vergadering aan de partijraad mandaat gaf om een voorlopig reglement op de kandidaatstelling voor leden van het Europese Parlement (EP) te behandelen. Aldus geschiedde, en wel door de partijraad van 26 februari.

De belangrijkste wijziging in het concept werd aangebracht door niet - zoals voorgesteld - aan de verkiezingsraad het eindoordeel te geven maar dit voor te behouden aan de algemene vergadering, zij het dat het hoogste orgaan in de partij slechts in staat is met ten minste twee derden van de uitgebrachte geldige stemmen verandering aan te brengen in de rangorde, zoals die tot stand is gekomen in de verkiezingsraad.

In de in april verschenen brochure "Liberalen en Europa" (2e druk) is het reglement EP als onderdeel opgenomen.

Het hoofdbestuur stelde in zijn vergadering van 21 maart een tijdschema vast voor de belangrijkste handelingen ten behoeve van de kandidaatstelling, het behandelen van het ontwerpverkiezingsprogramma van de ELD en de te beleggen propaganda-evenementen. Helaas kon op dat moment niet worden voorzien dat de toen door het Europese Parlement vastgestelde datum van de verkiezing (17 mei) door de Raad van Ministers van de EG zou worden gewijzigd in 14 juni 1984.

In een "Europa Special" van Vrijheid en Democratie nr. 1287 van 21 juni, blz. 6 en 7, publiceerde het hoofdbestuur de hoofdlijnen van de verkiezingsprocedure. Evenals dit ten aanzien van de eerste rechtstreekse Europese verkiezingen het geval was, kon daarbij worden uitgegaan van het feit dat ook deze verkiezingen de nationale kiessystemen zouden volgen, hetgeen voor Nederland betekende het toepassen van het evenredig kiesstelsel. Door de toetreding van Griekenland tot de EG bedraagt het aantal te bezetten zetels thans 434, waarvan er 25 voor Nederland beschikbaar zijn.

Van de zittende VVD-leden in het Europese Parlement gaven de heren Nord en Louwes te kennen wederom een kandidatuur in overweging te willen nemen, terwijl de heer Berkhouwer en - in een later stadium - ook de heer Geurtsen van een hernieuwde kandidatuur afzagen.

In Vrijheid en Democratie nr. 1288 van 6 september werden de leden opgeroepen aan het bestuur van hun afdeling namen te noemen van mogelijk in de groslijst op te nemen kandidaten. Uiteindelijk werden door de ledenvergaderingen 44 kandidaten voor een verkiesbare plaats en 13 voor een onverkiesbare plaats opgegeven (was in 1978 resp. 61 en 18). Voor dit resultaat zorgden thans 46 ledenvergaderingen van afdelingen; in 1978 waren dat er 55 (in procenten van het afdelingenbestand resp. 7,41 en 9,05%).

Twee kandidaten trokken zich nog terug.

Groslijst en technisch advies werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1292 van 8 november. Het technisch advies ging uit van het juridische gegeven van een lijst voor het gehele land (Nederland vormt immers bij de Europese verkiezingen één kieskring), bevattende 40 namen van kandidaten waarbij de plaatsen 21 t/m 38 werden gereserveerd voor de kamercentrales en de plaatsen 39 en 40 voor kandidaten met landelijke bekendheid.

De kamercentrales vergaderden alle op 26 november, waarna de Modderman-lijst kon worden opgemaakt.

Het hoofdbestuur stelde in zijn vergadering van 17 december het ontwerp ten behoeve van de verkiezingsraad vast. Voordat dit geschiedde, had het hoofdbestuur in diezelfde vergadering kennis gemaakt met de kandidaten op de plaatsen 3 t/m 12 van de Modderman-lijst.

De resultaten van een en ander zijn in het hier volgende overzicht opgenomen:

EUROPESE PARLEMENT

Moddermanlijst

1. Nord
2. Louwes
3. Groenendaal (v)
4. G.de Vries
5. } ex aequo { Hosman
6. } { Wijsenbeek
7. Mulder
8. Jellema
9. Steyling (v)
10. Kröner
11. Alberti
12. Klein Molekamp
13. Anemaet
14. Roscam Abbing
15. de Boer
16. Hemmes
17. Wijnand
18. Letterie
19. Cleyndert
20. Weyers

Ontwerp hoofdbestuur

1. Nord
2. Louwes
3. Groenendaal (v)
4. G.de Vries
5. Wijsenbeek
6. Mulder
7. Jellema
8. Hosman
9. Kröner
10. Steyling (v)
11. Klein Molekamp
12. Alberti
13. Anemaet
14. Roscam Abbing
15. de Boer
16. Hemmes
17. Wijnand
18. Letterie
19. Cleyndert
20. Weyers

De afronding van de verkiezingsprocedure zal plaatsvinden in de verkiezingsraad van 11 februari 1984 en tijdens de 37ste jaarlijkse algemene vergadering.

Door de partijraad van 10 september werden de amendementen opgesteld ten behoeve van het Europese verkiezingsprogramma, te behandelen op het congres van de ELD te München op 9, 10 en 11 december (zie verder paragraaf 23). De behandeling door de partijraad was ingevolge mandaat van de 66ste algemene vergadering aan deze raad gedelegeerd; 245 concept-amendementen werden door leden van de partijraad ingediend. De werkgroep Europese verkiezingen deelde dit aantal in drie categorieën in, n.l. aanbevolen, ontraden en redactioneel verklaard. Eenzelfde systeem zou overigens later worden gevolgd door de programma-commissie van de ELD.

De voorzitter van deze commissie, de VVD'er mr.H.R.Nord, had zowel in het opstellen van het programma, met als titel "Voor een liberaal en democratisch Europa", als in de verwerking van het aantal door de verschillende partijen ingediende amendementen een zeer groot aandeel.

De VVD diende uiteindelijk 56 amendementen in ter behandeling door het congres; daarnaast was er een aantal dat onder de aandacht werd gebracht van degenen die de eindredactie van het programma zouden verzorgen.

De al eerder genoemde werkgroep Europese verkiezingen boog zich naast de voorbereiding van de concept-amendementen voorts over o.a. de opzet van de verkiezingscampagne (zie paragraaf 20), de vorming en scholing (zie paragraaf 21), de opzet van een vragen-catalogus ten behoeve van inleiders/sprekers op spreekbeurten e.d. tijdens de campagne, de opzet van seminars en de plaats van de Europese verkiezingen binnen het kader van Vrijheid en Democratie en de VVD-Expresse (zie ook de paragrafen 19 en 21).

In de samenstelling van de werkgroep traden de volgende wijzigingen op: drs.B.J.M.Verwaayen volgde drs.J.H.Klein Molekamp op in diens kwaliteit van secretaris voor de voorlichting, terwijl drs.G.M.de Vries zich terugtrok in verband met zijn mogelijke kandidering voor de Europese verkiezingen.

Per 31 december was de werkgroep als volgt samengesteld:

A.M.van Bemmelen, voorzitter, mr.D.H.Kok, prof.dr.S.L.Louwes, mr.J.de Monchy, mevr.E.van Raalte-Tuijnman, mr.H.P.Talsma, drs.B.J.M.Verwaayen en namens het algemeen secretariaat: W.J.A.van den Berg, J.N.J.van den Broek, H.M.G.Dittmar en mevr.M.Th.M.Tangel.

De werkgroep vergaderde op 7 februari, 14 maart, 2 mei, 20 juni, 30 augustus, 19 oktober en 19 december.

5. OVERIGE VERKIEZINGEN

In verband met gemeentelijke herindelingen dienden in 1983 in een groot aantal gebieden tussentijdse raadsverkiezingen te worden gehouden. De aard van de ingreep bepaalde of het daarbij ging om zeer geringe wijzigingen van de gemeentegrenzen (zoals in het Land van Maas en Waal op 2 november) of om een zeer omvangrijke wijziging (zoals in de Hoeksche Waard op 12 oktober en in Friesland op 19 oktober).

Voorts waren er verkiezingen voor een eerste gemeenteraad te Almere en te Zeewolde op 21 september.

De uitslagen van deze verkiezingen bevestigden in het algemeen de tendens dat de VVD na een reeks van successen thans, door regeringspartij te zijn, met wat minder goede uitslagen genoeg diende te nemen, al werd steeds getracht de landelijke politiek buiten de locale discussies te houden. De PvdA werd echter toch in de meeste gevallen de grote overwinnaar, terwijl het CDA de grootste klappen kreeg te incasseren. Enige voorbeelden ter illustratie.

In Friesland: van de 145 te bezetten raadszetels gingen er uiteindelijk:

44	naar de PvdA	(was 37)
61	naar het CDA	(was 65)
18	naar de VVD	(was 22)
15	naar de FNP	(was 13)
7	naar overige lijsten	(was 8)

Voor de VVD was hier sprake van een lichte teruggang. Het ging daarbij om verkiezingen in Het Bildt, Dongeradeel, Boarnsterhim, Franekeradeel, Gaasterland, Littenseradeel, Nijefurd, Scharsterland en Wymbritseradeel.

In de Hoeksche Waard werden uit elf gemeenten (Puttershoek, Mijnsheerenland, Westmaas, Heinenoord, Maasdam, Nieuw-Beijerland, Piershil, Zuid-Beijerland, Goudswaard, Klaaswaal en Numansdorp) drie nieuwe gemeenten gevormd, n.l. Binnenmaas, Korendijk en Cromstrijen.

In totaal ging het om de verdeling van 45 raadszetels. Daarvan verwierf

de PvdA	er 16	("was" 15)
het CDA	er 9	(" 11)
de VVD	er 9	(" 11)

De overige lijsten (in het bijzonder Gemeentebelangen) verwierven er 11 ("was" 8).

Bij vergelijking in procenten behaalde de VVD in

Binnenmaas	24,4	("was" 27,1)
Korendijk	19,1	(" 25,0)
Cromstrijen	24,5	(" 25,7)

Het verlies van VVD en CDA kwam in belangrijke mate ten goede aan de lijsten van Gemeentebelangen.

In het Land van Maas en Waal leden alle landelijke grote partijen verlies. De plaatselijke lijsten waren hier favoriet. Het betrof een herindeling, waarbij 8 gemeenten samensmolten tot 3, te weten Druten, Wychen en Wamel.

Van de 51 zetels verwierf de VVD er slechts 5.

In Almere verkreeg de VVD 5 zetels (van de 23), relatief gelijk blijvend met de 3 van de 19 zetels in de adviesraad, zoals die in 1980 was gevormd.

Ook hier dus sprake van een zekere mate van consolidatie.

In Zeewolde ten slotte ging de VVD relatief vooruit. Van de 11 zetels bezette de partij er 4.

6. LEDENBESTAND

In 1983 kwam voorlopig een einde aan de spectaculaire groei van de partij, zoals die zich in de jaren 1981 en 1982 had voorgedaan. Het dragen van regeringsverantwoordelijkheid zal mede bepalend zijn geweest voor het verlies van 7,15%. Eenzelfde ontwikkeling deed zich overigens in het verleden steeds voor in de eerste jaren van een regering, waarin de VVD participeerde.

Per 31 december bedroeg het ledental 95.528 of wel 7.360 leden minder dan aan het begin van het verslagjaar.

De ontwikkeling van het ledenbestand, vanaf de invoering van de centrale ledenadministratie in 1972, is als volgt:

ledentallen per 31 december in de jaren 1972 t/m 1983

<u>1972</u>	<u>1973</u>	<u>1974</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	
41.536	68.414	78.759	82.831	87.571	97.396	(aantal leden)
-	+ 64,71	+ 15,12	+ 5,17	+ 5,72	+ 11,22	(% stijging of teruggang t.o.v. het voorgaande jaar)
-	+ 64,71	+ 89,62	+ 99,42	+ 110,83	+ 134,49	(% stijging t.o.v. 1972)
<u>1978</u>	<u>1979</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	
100.510	92.314	85.881	92.830	102.888	95.528	(aantal leden)
+ 3,28	- 8,15	- 6,97	+ 8,09	+ 10,83	- 7,15	(% stijging of teruggang t.o.v. het voorgaande jaar)
+ 142,18	+ 122,25	+ 106,76	+ 123,47	+ 147,71	+ 129,99	(% stijging t.o.v. 1972)

De opbouw van het ledenbestand (zoals zichtbaar in het aan afdelingen en centrales toegezonden overzicht per 1 januari 1984 - zie bijlage III) toonde aan dat overigens het procentuele verlies per kamercentrale een zeer gedifferentieerd beeld geeft.

De verliezen waren het grootst in de stedelijke kamercentrales, in die in Brabant en in de kamercentrales Gelderland en Den Helder. Gering was daarentegen het verlies in Friesland (3,98%), in Drenthe (4,80%) en in Limburg (4,84%). In het algemeen bevestigt dit beeld van het ledenbestand dat vooral in de noordelijke kamercentrales de fluctuaties nooit groot zijn geweest (zowel wat winst als verlies betreft), terwijl daarentegen in het zuiden en in de drie grootste steden van Nederland de schommelingen veel heviger zijn.

In het volgende overzicht is een en ander voor wat de jaren 1981, 1982 en 1983 betreft in beeld gebracht, waarbij tussen haakjes is aangegeven of het percentage boven of beneden het landelijk gemiddelde lag:

<u>kamercentrales:</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>
A Den Bosch	8,82 (+)	16,94 (+)	- 9,06 (-)
B Tilburg	15,38 (+)	12,76 (+)	- 8,64 (-)
C Gelderland (Arnhem)	7,59 (-)	9,67 (-)	- 7,49 (-)
D Gelderland (Nijmegen)	8,36 (+)	12,08 (+)	- 8,08 (-)
E Rotterdam	5,62 (-)	7,59 (-)	- 9,25 (-)
F Den Haag	4,58 (-)	3,40 (-)	- 10,12 (-)
G Leiden	5,66 (-)	8,27 (-)	- 6,81 (+)
H Dordrecht	6,38 (-)	10,41 (-)	- 6,89 (+)
I Amsterdam	11,60 (+)	14,82 (+)	- 11,98 (-)
J Den Helder	6,55 (-)	10,63 (-)	- 8,54 (-)
K Haarlem	8,59 (+)	9,07 (-)	- 6,60 (+)
L Zeeland	8,54 (+)	12,82 (+)	- 6,51 (+)
M Utrecht	10,56 (+)	11,80 (+)	- 7,03 (+)
N Friesland	16,22 (+)	16,53 (+)	- 3,98 (+)
O Overijssel	11,18 (+)	14,73 (+)	- 6,61 (+)
P Groningen	7,39 (-)	8,36 (-)	- 5,51 (+)
Q Drenthe	4,64 (-)	6,23 (-)	- 4,80 (+)
R Limburg	12,76 (+)	14,16 (+)	- 4,84 (+)
S (afd.) New York}			+ 18,63 (+)
S HB-rechtstreeks}			

De in bijlage III genoemde aantallen leden geven overigens niet de bruto fluctuaties aan. Deze waren namelijk veel groter. In 1983 beëindigden - om welke reden dan ook - 12.355 leden het lidmaatschap, terwijl 4.995 leden toetraden. Zo ontstond dus het netto-verlies van 7.360 leden.

De verhouding tussen opgevoerde en afgevoerde leden bedroeg 1 : 2,47 (was in 1982 - 2,13 : 1 en in 1981 - 1,81 : 1).

Reeds lang had het hoofdbestuur zich afgevraagd of er ook enig verband was te leggen tussen de fluctuaties in het bestand en de duur van het lidmaatschap van degenen die zich spontaan ter gelegenheid van een televisie-uitzending met een ledenwervend karakter hadden opgegeven. Een steekproef ten aanzien van leden die zich meldden tijdens de televisie-uitzending van 27 augustus 1982 leverde het volgende resultaat op: aantal aangemelde leden 180; na één jaar nog steeds lid 136. Derhalve een percentage van 80,47, zodat de conclusie kan worden getrokken dat dit resultaat nauwelijks van enige invloed kan zijn op bovengenoemde fluctuaties in het ledenbestand.

De opbouw in procenten van het ledenbestand 1983 naar leeftijds-categorieën gaf het volgende beeld te zien:

	<u>(1983)</u>	<u>(1982)</u>
erelid/lid van verdienste	0,21	0,19
aspirant-leden	0,15	0,25
leden van 18 tot 27 jaar	4,60	5,39
leden van 27 tot 65 jaar	54,75	55,67
leden van 65 jaar en ouder*	20,31	18,96
inwonende gezinsleden	<u>19,98</u>	<u>19,54</u>
	100,00	100,00

Aangetekend dient hierbij te worden dat in de categorie 65 jaar en ouder* ook leden waren begrepen die ingevolge artikel 64.2 van het huishoudelijk reglement (voor het eerst toegepast in 1983) om verlaging van hun contributiebedrag hadden gevraagd.

Een lang gekoesterde wens om het ledenbestand te verdelen in vrouwelijke en mannelijke leden kon in 1983 gerealiseerd worden, mede dank zij de uitbreiding van de mogelijkheden in de on-line werking van de geautomatiseerde ledenadministratie.

Het leverde het volgende beeld op. Van de 95.528 leden per 31 december behoorden er 30.447 tot het vrouwelijk geslacht (31,87% van het bestand). In vergelijking met de andere grote politieke partijen was dit resultaat in overeenstemming met het landelijke beeld. Volgens opgave van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen te Groningen (Jaarboek 1981, blz. 15) zou het CDA + 30% vrouwelijke leden tellen en de PvdA + 40%.

De verdeling van de vrouwelijke leden over de kamercentrales is de volgende:

<u>kamercentrale:</u>	<u>aantal</u>	<u>in % van het totale ledenbestand</u>	<u>in % van het ledenbestand KC</u>
A Den Bosch	1447	4,75	29,11
B Tilburg	1191	3,92	26,62
C Geld. (Arnhem)	2457	8,07	33,26
D Geld. (Nijmegen)	1323	4,35	28,72
E Rotterdam	706	2,32	31,02
F Den Haag	1760	5,78	41,30
G Leiden	3083	10,13	32,22
H Dordrecht	2479	8,14	30,58
I Amsterdam	771	2,54	33,76
J Den Helder	1550	5,09	29,34
K Haarlem	2562	8,41	32,34
L Zeeland	773	2,54	29,73
M Utrecht	3006	9,87	34,74
N Friesland	1262	4,14	30,56
O Overijssel	1925	6,32	30,73
P Groningen	1635	5,37	36,39
Q Drenthe	1379	4,53	32,67
R Limburg	1079	3,54	29,05
S (afd.) New York }	59	0,19	18,91
S HB-rechtstreeks }			
	30447	100,00	31,87

Aangetekend diende hierbij te worden dat van + 200 leden geen gegevens bekend zijn inzake hun hoedanigheid. Deze 200 zijn begrepen in het aantal mannelijke leden.

In het algemeen kan gesteld worden dat in de gebieden bezuiden de grote rivieren het aantal vrouwelijke leden in vergelijking tot het landelijk gemiddelde ondervertegenwoordigd waren, terwijl in kamercentrales als Den Haag (zeer bijzonder: 41,30%!) en Groningen (36,39%) de vrouwen "oververtegenwoordigd" waren.

Of een en ander mede een gevolg was van het al of niet functioneren van de Organisatie Vrouwen in de VVD, onttrok zich aan de waarneming, al kan zeker gesteld worden dat van oudsher de liberale vrouwen in de noordelijke gebieden en in Zuid-Holland bijzonder actief waren en zijn.

7. AFDELINGEN

Aan de groei in absolute zin van het aantal afdelingen kwam in 1983 een einde. Dit werd niet veroorzaakt door het feit dat in gemeenten geen eigen afdeling werd opgericht; het tegendeel was het geval. Door de samenvoeging van gemeenten (zoals in paragraaf 5 reeds is vermeld) dienden echter ook afdelingen te worden samengevoegd. Resultaat van een en ander was dat het afdelingsbestand per 31 december 621 bedroeg (in 1982: 624). Het aantal afdelingen dat het grondgebied van meer dan één gemeente omvat, nam evenwel ook af zodat van een verdichting van het netwerk van organisatorische steunpunten kan worden gesproken.

De wijzigingen in het afdelingsbestand waren per kamercentrale als volgt:

's-Hertogenbosch

opgericht: Budel;

Tilburg

opgericht: Haaren en Wouw;

gesplitst: de afdeling Raamsdonk/Geertruidenberg in een afdeling Geertruidenberg en een afdeling Raamsdonk;

Gelderland

samenvoeging: de afdeling Dieren en de afdeling Velp/Rozendaal tot één afdeling Rheden/Rozendaal (per 1-1-1984);

Dordrecht

samengevoegd in verband met gemeentelijke herindeling:

de afdelingen Heinenoord, Maasdam, Mijnsheerenland, Puttershoek en Westmaas tot één afdeling Binnenmaas;

de afdelingen Klaaswaal en Numansdorp tot één afdeling Cromstrijen;

de afdelingen Zuid-Beijerland, Nieuw-Beijerland en Piershil/Goudswaard tot één afdeling Korendijk;

Friesland

opgeheven in verband met gemeentelijke herindeling:

de afdelingen Baarderadeel, Barradeel, Dokkum, Doniawerstal, Franeker/Franekeradeel, Haskerland, Hennaarderadeel, Idaarderadeel, Oostdongeradeel, Rauwerderhem, Utingeradeel, Westdongeradeel, IJlst/Wymbritseradeel en Zuid-Westhoek en daardoor gevormd de nieuwe afdelingen Boarnsterhim, Dongeradeel, Franekeradeel, Gaasterland/Nijefurd, Littenseradeel, Scharsterland en Wymbritseradeel.

Overijssel

opgericht: Weerselo en Ambt-Delden; door de oprichting van deze laatste afdeling gaat de afdeling Delden voortaan Stad-Delden heten;

Drenthe

opgericht: Schoonebeek;

Limburg

opgericht: Schinnen/Onderbanken;
gesplitst: de afdeling Heuvelland in de afdeling Gulpen/Wittem
en de afdeling Margraten.

In het buitenland werden voorts opgericht de afdeling Blomberg/Lippe (in organisatorisch verband toegevoegd aan de kamercentrale Groningen), waardoor de afdeling Bondsrepubliek Duitsland voortaan Bramsche (BRD) heet, de afdeling Luxemburg (in organisatorisch verband toegevoegd aan de kamercentrale Limburg) en de afdeling New York (waarvan het organisatorisch verband nog nader moet worden bekeken).

Ook nu weer moest geconstateerd worden dat het aantal afdelingen dat de verplichting ingevolge de artikelen 7.3 en 7.5 van het huishoudelijk reglement om zowel een exemplaar van het jaarverslag als van de rekening en verantwoording van de penningmeester van de afdeling aan de algemeen secretaris te doen toekomen niet nakwam, groot was. Waren er van de 624 afdelingen 238 die deze verplichting in 1982 wél nakwamen, in 1983 waren dit er 289 van de 624 afdelingen (per 1 januari geregistreerd), aangezien een in 1983 ontstane afdeling natuurlijk nog geen jaarverslag heeft kunnen indienen. In procenten: in 1982 = 38,14; in 1983 = 46,31.

Een lichte vooruitgang dus!

De verdeling over de kamercentrales was de volgende:

	<u>door afdelingen ingezonden</u>
's-Hertogenbosch	20 van de 50
Tilburg	21 van de 35
Gelderland	31 van de 83
Rotterdam	1 van de 1
's-Gravenhage	1 van de 1
Leiden	29 van de 55
Dordrecht	33 van de 64
Amsterdam	1 van de 1
Den Helder	19 van de 50
Haarlem	14 van de 24
Zeeland	13 van de 22
Utrecht	23 van de 43
Friesland	8 van de 36
Overijssel	26 van de 46
Groningen	13 van de 43
Drenthe	15 van de 33
Limburg	24 van de 37

De wijzigingen in het secretarissenbestand van de afdelingen bedroegen 22,22% (in 1982: 45,03%). Gelukkig duidelijk minder dan in het voorafgaande jaar, waarmee het peil van vóór de raadsverkiezingen van 1982 werd bereikt.

Vele afdelingen bestonden dit verslagjaar eveneens 35 jaar. Sommige nog langer omdat zij als afdeling zonder onderbreking vanaf de oprichting van de voorganger van de VVD, de Partij van de Vrijheid, onderdeel waren van die organisatie. In bijlage V van dit jaarverslag is een overzicht opgenomen van de thans bestaande afdelingen met vermelding van het jaar van oprichting. Aangetekend dient te worden dat niet steeds met absolute zekerheid het moment van oprichting was te achterhalen, daar trefzekere gegevens dan ontbreken.

(Noot: Als afdelingen wel over het juiste gegeven zouden beschikken, dan worden zij verzocht dit aan de algemeen secretaris mede te delen.)

8. ONDERCENTRALES

Het aantal ondercentrales nam in 1983 toe van 97 tot 98 omdat de nieuw gevormde afdeling Luxemburg tevens de status van ondercentrale verkreeg. Als afdeling en ondercentrale werd Luxemburg op eigen verzoek en met instemming van de kamercentrale Tilburg in het organisatorische verband van de kamercentrale Limburg ingepast. De bedoeling is dat de ondercentrale ook de oprichting zal stimuleren van afdelingen in het gebied van de Rijn en de Maas, voor zover het gebieden in de BRD en Frankrijk betreft.

Van de 97 ondercentrales (per 1-1-1983) voldeden er 45 aan de reglementaire verplichting om een exemplaar van het jaarverslag en van de rekening en verantwoording van de penningmeester van de afdeling aan de algemeen secretaris te doen toekomen, een percentage van 46,39, gelijk aan het percentage in 1982 (correctie ten aanzien van het percentage, genoemd in het 35ste jaarverslag).

De verdeling over de kamercentrales was als volgt:

	<u>totaal aantal ondercentrales</u>	<u>ingezonden</u>
's-Hertogenbosch	6	3
Tilburg	4	2
Gelderland	11	3
Rotterdam	1	1
's-Gravenhage	1	1
Leiden	8	3
Dordrecht	11	4
Amsterdam	1	1
Den Helder	6	3
Haarlem	3	2
Zeeland	6	4
Utrecht	6	3
Friesland	5	1
Overijssel	8	3
Groningen	8	6
Drenthe	4	3
Limburg	8	2

Het percentage mutaties in het secretarissenbestand van de ondercentrales bedroeg 22,45; beduidend minder dan dat in 1982 was: 35,05.

Uit een en ander viel af te leiden dat de ondercentrales toch een belangrijker plaats binnen de partij-organisatie gaan innemen, ook al zijn de activiteiten waarbij de ondercentrales rechtstreeks werden ingeschakeld dit verslagjaar veel minder geweest dan in 1982. Immers, er waren geen verkiezingen, terwijl ook de behandeling van een programma in het kader van artikel 48 van het huishoudelijk reglement ontbrak.

Rest nog te vermelden dat de ondercentrale Stokgebied (kamercentrale Den Helder) haar naam wijzigde in "Kop van Noord-Holland", terwijl de afdelingen Hasselt en Dalfsen (KC Overijssel), aanvankelijk ingedeeld bij de ondercentrale Zwolle, thans ressorteren onder resp. de ondercentrale Kampen en de ondercentrale Ommen.

9. KAMERCENTRALES

Op 11 april en 17 december hadden bijeenkomsten plaats van de voorzitters van de kamercentrales met het hoofdbestuur. In de paragrafen 4 en 10 wordt nader op deze bijeenkomsten ingegaan.

De kamercentrales speelden ook in dit verslagjaar weer een belangrijke rol bij de kandidaatstellingsprocedures, namelijk die ten behoeve van de Eerste Kamer en van het Europese Parlement (in de paragrafen 3 en 4 is hierop reeds gewezen).

Ook op beide algemene vergaderingen was de invloed van de kamercentrales nadrukkelijk merkbaar. Stemoverdracht had op grote schaal plaats. Deze was vaak georganiseerd door het bestuur van de desbetreffende kamercentrale. Het aantal stemoverdrachten neemt relatief toe. Het toont enerzijds de sterkte van de goed georganiseerde kamercentrales aan, anderzijds is het een bedenkelijke ontwikkeling omdat de belangstelling van de afdelingen voor een algemene vergadering begint af te nemen. In de paragrafen 13 en 14 wordt op een en ander nader ingegaan.

De kamercentrales Dordrecht, Friesland en Gelderland hebben in dit verslagjaar op uitstekende wijze de gemeentelijke herindelingen in hun gebied begeleid (zie ook paragraaf 5). In Vrijheid en Democratie nr. 1289 van 27 september werd in een "Special" op de blz. 4 t/m 7 en 9 bijzondere aandacht gegeven aan de zeer omvangrijke verkiezingen in Friesland. Door een goede coördinatie met veel persoonlijke inzet van de besturen van genoemde kamercentrales werden ten slotte tot tevredenheid stemmende resultaten geboekt. Bestaande afdelingen dienden samen te smelten. Hierbij stuitte de besturen vaak op begrijpelijke gevoeligheden van de zijde van de "oude" afdelingen. Op basis van de liberale verdraagzaamheid werden ten slotte echter alle moeilijkheden overwonnen.

De veranderingen in het afdelingenbestand, o.a. in verband met de gemeentelijke herindelingen, zijn opgenomen in paragraaf 7.

Het dagelijks bestuur zette de in 1982 aangevangen reeks bezoeken aan de kamercentrales voort. Achtereenvolgens werden bezocht:

Overijssel	-	19 januari
Groningen	-	9 februari
Amsterdam	-	2 maart
Den Helder	-	23 maart
Tilburg	-	20 april
Drenthe	-	18 mei
Rotterdam	-	8 juni
Den Bosch	-	7 september
Haarlem	-	28 september
Gelderland	-	26 oktober
Limburg	-	18 november
Dordrecht	-	30 november
Den Haag	-	14 december

Bijzonder was het bezoek aan de kamercentrale Limburg omdat het plaatsvond in het kader van de viering van het 25-jarig bestaan van de VVD-organisatie in deze provincie. Ter gelegenheid van dit jubileum werd onder auspiciën van de kamercentrale een brochure uitgegeven met als titel "Liberalen en Limburg".

Het dagelijks bestuur besloot om - in verband met de veelheid aan activiteiten rond de Europese verkiezingen - in de eerste helft van 1984 geen bezoeken aan de kamercentrales te brengen. Een nieuwe reeks zal pas aanvangen in september 1984.

In het verslagjaar werden voor het eerst de contouren zichtbaar van een nieuw te vormen provincie IJsselmeerpolders met als mogelijk gevolg dat het aantal kamercentrales zal worden uitgebreid tot 18.

Zoals thans wordt voorzien, zal een en ander zijn beslag krijgen met ingang van 1 januari 1986.

Ten slotte is vermeldenswaard dat door kamercentrales twee congressen werden gehouden, één over het mediabeleid op 3 september (door de kamercentrale Haarlem - zie ook verslag in Vrijheid en Democratie nr. 1289 van 27 september, blz. 14) en één op 29 oktober door de samenwerkende kamercentrales in Zuid-Holland over het voor en tegen van een splitsing van deze provincie.

Beide congressen mochten zich in een grote, zo niet zeer grote belangstelling verheugen.

Vooraf het laatste congres was bijzonder omdat het hier een onderwerp betrof dat VVD-bestuurders (en hen niet alleen) in de provincie Zuid-Holland rationeel en emotioneel direct raakte. Bij een opiniepeiling sprak de meerderheid van de aanwezigen zich overigens tegen een splitsing uit. (Zie voorts Vrijheid en Democratie nr. 1296 van 24 januari 1984, blz. 18 e.v.)

10. DAGELIJKS BESTUUR EN HOOFDBESTUUR

In 1983 werden vergaderingen van het hoofdbestuur gehouden op 17 januari, 21 februari, 26 februari, 21 maart, 11 april, 25 april, 6 juni, 4 juli, 29 augustus, 19 september, 31 oktober, 21 november en 17 december, in totaal 13.

De vergaderingen van 11 april, 4 juli en 17 december hadden een bijzonder karakter.

In die van 11 april werd met de voorzitters van de kamercentrales en de voorzitters en secretarissen van de statenfracties gesproken over de kandidatenlijst voor de Eerste-Kamerverkiezing (zie paragraaf 3).

In de vergadering van 4 juli ontving het hoofdbestuur de liberale bewindslieden om met hen over fundamentele kwesties van gedachten te wisselen.

De vergadering van 17 december was in die zin uniek omdat voor de eerste maal een presentatie van kandidaten (voor de Europese verkiezingen) plaatsvond, ten einde de oordeelsvorming binnen het hoofdbestuur aanmerkelijk te bevorderen.

Ook in dit verslagjaar werd door het hoofdbestuur in zijn vergaderingen aan een veelheid van onderwerpen aandacht geschonken, o.a. in willekeurige volgorde:

- de beschrijvingsbrieven voor de 36ste en 37ste jaarlijkse algemene vergadering
- de politieke toestand (in het bijzonder het kabinetsbeleid, het beleid van de Tweede-Kamerfractie - nu als regeringsfractie - en het beleid van de Eerste-Kamerfractie), terwijl ook een aantal malen werd gesproken over de Europese situatie
- de campagne ten behoeve van de Europese verkiezingen
- de kandidaatstelling leden dagelijks bestuur
- de technische adviezen voor zowel de Eerste-Kamerverkiezing als voor de Europese verkiezingen
- de adviezen ten aanzien van voorstellen van afdelingen en centrales ten behoeve van de 37ste jaarlijkse algemene vergadering
- het jongerenbeleid
- het activiteitschema '83/'84
- het 35ste jaarverslag
- de voorbereiding van de 67ste algemene vergadering
- de benoeming van leden van commissies (art. 60 h.r.)
- de taakverdeling leden dagelijks bestuur
- de vaststelling van de begrotingen van de partij voor 1983 en 1984
- de opzet van de TV-uitzendingen
- de activiteiten van de Haya van Somerenstichting
- het beleid ten aanzien van de Organisatie Vrouwen in de VVD
- het vaststellen van de regeling Thorbeckepenning
- de status van Vrijheid en Democratie
- de kandidaatstelling leden commissie van Beroep
- een ontzetting uit het lidmaatschap
- de mogelijke vorming van een nieuwe kamercentrale in het gebied van de IJsselmeerpolders
- de instelling van de "commissie-Polak"
- het goedkeuren van de statuten van de Groep Nederland van de Liberale Internationale
- de voorbereiding van partijraden

- het geven van een machtiging aan de werkgroep Europese verkiezingen om de amendementen voor het Europese verkiezingsprogramma te voorzien van een advies
- het behandelen van rapporten van de commissies van advies (art. 60 h.r.)
- het "Des Indes-beraad"
- vaststelling programma media-congres van 3 september
- het minderhedenbeleid
- de opzet van de VVD-Expresse
- de financiële verantwoording over 1982
- de resultaten van de ledenwerfactie

Ten slotte hield het hoofdbestuur zich ook nog bezig met het eigen functioneren!

In dit verslagjaar was de ingestelde werkgroep-Wolfheze nog niet in staat met voorstellen te komen.

Het dagelijks bestuur kwam in het verslagjaar 21 maal bijeen en wel op 10 januari, 31 januari, 7 februari, 28 februari, 14 maart, 28 maart, 18 april, 2 mei, 16 mei, 30 mei, 20 juni, 27 juni, 22 augustus, 5 september, 12 september, 26 september, 10 oktober, 24 oktober, 7 november, 14 november en 12 december.

Evenals in voorgaande jaren kwam het dagelijks bestuur twee dagen (het weekend van 30 september en 1 oktober) bijeen

- ditmaal te Beetsterzwaag - om in een ontspannen sfeer een aantal zaken grondig door te spreken. Daarbij stond eveneens centraal het functioneren van het hoofdbestuur en daarmee het dagelijks bestuur, in nauwe relatie tot het functioneren van het algemeen secretariaat in het algemeen en de algemeen secretaris in het bijzonder.

De onderwerpen die in de vergaderingen van het dagelijks bestuur voorts werden besproken, zijn terug te vinden in de eerder vermelde opsomming van onderwerpen bij het hoofdbestuur. Tevens werden diè onderwerpen behandeld die bij delegatie van bevoegdheid aan het dagelijks bestuur zijn voorbehouden (o.a. de directe contacten met de fracties in de Staten-Generaal, het onderhouden van de contacten met de zusterpartijen in het buitenland en het personeelsbeleid).

De besprekingen van delegaties uit het dagelijks bestuur met de Organisatie Vrouwen in de VVD werden voortgezet (daarover meer in paragraaf 18a).

De penningmeester van de partij had op 24 maart een bespreking met de penningmeesters van de kamercentrales ter voorbereiding van de behandeling van de rekening van baten en lasten over het jaar 1982 in de 36ste jaarlijkse algemene vergadering. Leden van het dagelijks bestuur waren aanwezig op de congressen van de Vereniging van Staten- en Raadsleden en van de Organisatie Vrouwen in de VVD.

Voorts waren delegaties aanwezig bij het afscheid van mr.W.J.Geertsema als Commissaris der Koningin in de provincie Gelderland en bij de aanvaarding van dit ambt door de heer M.de Bruijne, voorzitter van de Vereniging van Staten- en Raadsleden en tevens lid van het hoofdbestuur.

Ook was het hoofdbestuur vertegenwoordigd bij de installatie van het lid van het dagelijks bestuur, drs.H.B.Eenhoorn, als burgemeester van Voorburg.

In 1983 vonden met betrekking tot de door de centrale vergaderingen van de kamercentrales te benoemen leden van het hoofdbestuur de volgende wijzigingen plaats:

Voor de kamercentrale Zeeland volgde wegens periodiek aftreden van de heer H.F.Tijdens op 21 maart mr.D.F.Vos op.

Voor de kamercentrale 's-Hertogenbosch volgde op 21 maart de heer G.P.Schuller op wegens periodiek aftreden van dr.ir.A.P.Kole.

Voor de kamercentrale Den Helder volgde op 25 april wegens periodiek aftreden van de heer G.C.A.Mulder de heer C.de Fouw op.

Voor de kamercentrale Gelderland (rijkskieskring Arnhem) volgde wegens periodiek aftreden van dr.L.Smeets op 6 juni mevrouw M.J.A.Kombrink-Boot op.

In de vertegenwoordiging van de Organisatie Vrouwen in de VVD in het hoofdbestuur voltrokken zich de volgende wijzigingen: vanaf 17 januari nam, wegens ziekte van mevrouw J.A.P.van Namen-van Eck, mevrouw C.H.A.de Vries-Reidt waar om vanaf 4 juli te worden opgevolgd door mevrouw A.A.Aeyelts Averink-Winsemius, die op haar beurt op 21 november werd opgevolgd door de nieuwe voorzitter van de organisatie, mevrouw A.M.Th.Wind (niet in de kwaliteit van waarnemer doch als gewoon lid van het hoofdbestuur).

In de samenstelling van het dagelijks bestuur deden zich drie wijzigingen voor.

Op de 36ste jaarlijkse algemene vergadering volgde in verband met periodiek aftreden van de heer J.den Ouden als secretaris voor de organisatie dr.L.Ginjaar op, terwijl, in verband met tussentijds aftreden van drs.J.H.Klein Molekamp en ir.T.Thalhammer, drs.B.J.M.Verwaayen en drs.L.Hilarides opvolgden, resp. als secretaris voor de voorlichting en secretaris voor de organisatie.

Zowel de aftredende leden van het dagelijks bestuur als van het hoofdbestuur werden door de voorzitter voor hun inzet bedankt. Een bijzonder woord van dank gold de heren Thalhammer en Kole die gedurende zo lange tijd (resp. vanaf 1971 en 1975) deel hadden uitgemaakt van het hoofdbestuur c.q. dagelijks bestuur (zie voorts paragraaf 13).

Het hoofdbestuur was op 31 december als volgt samengesteld:

A. dagelijks bestuur:

voorzitter : J.Kamminga te Groningen;

ondervoorzitter: mevr.E.van Raalte-Tuijnman te Leusden;

penningmeester : mr.J.de Monchy te Rhooen;

secretarissen : A.M.van Bemmelen te 's-Gravenhage;

P.L.van den Bossche te Berkel-Enschot;

drs.H.B.Eenhoorn te Voorburg;

dr.L.Ginjaar te Rijswijk (Z.H.);

drs.L.Hilarides te Drachten;

drs.B.J.M.Verwaayen te Wateringen;

de voorzitter van de Eerste-Kamerfractie: prof.dr.G.Zoutendijk

(met adviserende stem);

de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie: drs.E.H.T.M.Nijpels

(met adviserende stem);

B. vertegenwoordigers van de kamercentrales:

's-Hertogenbosch : G.P.Schuller te Oss;
Tilburg : mr.P.J.J.M.Mangelmans te Oudenbosch;
Gelderland (rkk. Arnhem) : mevr.M.J.A.Kombrink-Boot te Apeldoorn;
Gelderland (rkk. Nijmegen) : G.M.Jacobs te Beusichem;
Rotterdam : W.H.van der Stek te Hendrik-Ido-Ambacht;
's-Gravenhage : mr.C.A.Troost te Voorburg;
Leiden : drs.P.F.Regnault te Wassenaar;
Dordrecht : mevr.L.A.van Scherpenberg te Rijswijk;
Amsterdam : dr.P.D.Coljée te Amsterdam;
Den Helder : C.de Fouw te Schagen;
Haarlem : mr.R.R.Hazewinkel te Bussum;
Zeeland : mr.D.F.Vos te Middelburg;
Utrecht : mr.R.Luchtenveld te Amersfoort;
Friesland : P.G.Mulder te Leeuwarden;
Overijssel : L.Bomhof te Kampen;
Groningen : R.Wigboldus te Groningen;
Drenthe : G.Ziengs te Meppel;
Limburg : ir.G.A.P.Schellekens te Maastricht;

C. een vertegenwoordigster van de Organisatie Vrouwen in de VVD:

mevr.A.M.Th.Wind te 's-Gravenhage;

D. de voorzitter van de Vereniging van Staten- en Raadsleden:

M.de Bruijne te Amersfoort (met adviserende stem).

11. ALGEMEEN SECRETARIAAT

Het personeelsbestand onderging in 1983 een wijziging. Waren in 1982 aan het algemeen secretariaat 24 personen verbonden, op 31 december bedroeg dit aantal 22. Wegens persoonlijke omstandigheden beëindigden twee medewerkers hun dienstverband. Voorts beëindigde een medewerkster haar dienstverband om een werkring te aanvaarden bij het secretariaat van de Tweede-Kamerfractie.

In twee van de vacatures behoefde door een interne reorganisatie niet te worden voorzien. In de derde vacature werd een medewerker aangesteld als assistent-administrateur, in het bijzonder belast met de coördinatie van de ledenadministratie en van de administratie van dië gegevens die relevant zijn voor het Jaarboek.

De bezetting van het algemeen secretariaat bleef derhalve van beperkte omvang, hetgeen de werkzaamheden niet lichter maakte, al werd door voortschrijdende automatisering een deel van deze belasting weggenomen. Het dagelijks bestuur besloot o.m. apparatuur ten behoeve van tekstverwerking aan te schaffen, terwijl voorts de on-line verwerking (zie 35ste jaarverslag) van de gegevens in het ledenbestand tot volledige ontwikkeling kwam. Verder werd nieuwe copieer-apparatuur aangeschaft die zeer kostenbesparend zou kunnen werken.

Hoewel 1983 voor het algemeen secretariaat een betrekkelijk rustig jaar was, bleven de werkzaamheden omvangrijk. Enkele getallen, waarin deze werkzaamheden zich ten dele weerspiegelen, zijn:

fotocopieën gemiddeld 88.977 per maand (in 1982: 119.796);
ingeschreven brieven 7.103 in het hele jaar (in 1982: 8.032);
verzonden brieven 3.647 in het hele jaar (in 1982: 3.467).

Met betrekking tot de brieven dient vermeld te worden dat daarin niet zijn begrepen ontvangen mutatie-formulieren, folders, drukwerk en verzonden convocaten en mededelingen. Van de ontvangen brieven werden voorts 660 stuks (in 1982 806 stuks) doorgezonden naar de Tweede-Kamerfractie. In verband met het karakter van deze stukken (o.a. met betrekking tot standpuntbepaling door de Tweede-Kamerfractie) diende de beantwoording door deze fractie te geschieden.

Hoewel 1983 geen jaar was, waarin landelijke directe verkiezingen werden gehouden, brachten de leden toch een geweldig bedrag voor de financiële actie bijeen, n.l. f.520.172.67, overgemaakt door 21.745 leden; gemiddeld dus een bedrag van f.23.92 per lid. In de jaren 1982 en 1981 (verkiezingsjaren!) was dit resp. 1.291.142.61 en f.863.543.88. Een buitengewoon resultaat dus, al moet daarbij bedacht worden dat de kost steeds voor de baat uitgaat, m.a.w. om een en ander te realiseren was toch een bedrag van f.56.761.05 nodig.

Op initiatief van de administrateur, de heer C.L.J.van der Meer, werd ten behoeve van de inning 1984 een proef genomen met het verzenden van de accept-girokaarten door middel van het hechten

van de enveloppe aan Vrijheid en Democratie nr. 1295 van 20 december, door de poststaking helaas later gerealiseerd dan in de bedoeling lag. Naar het zich rond de jaarwisseling liet aanzien, kon de proef, die een aanzienlijke besparing van kosten opleverde, geslaagd worden genoemd.

In het verslagjaar verscheen medio februari wederom een uitgave van het Jaarboek. Hoewel eerst om moverende redenen werd aangenomen dat dit tijdstip van verschijnen organisatorisch uitstekend zou zijn, bleek na korte tijd dat te veel gegevens, vooral die ten aanzien van het adressenbestand, zeer snel verouderd waren, o.a. doordat in de meeste afdelingen en centrales, maar ook in het verband van het hoofdbestuur, de mutaties zich juist in de eerste helft van enig verslagjaar voordoen. Besloten werd dan ook het Jaarboek 1984 in de zomer van 1984 te laten verschijnen.

Het algemeen secretariaat bestond per 31 december uit de volgende medewerkers:

W.J.A. van den Berg, algemeen secretaris; mevr. M.Th.M. Tangel, adjunct-algemeen secretaris; mevr. A.W.J. Luyben, adjunct-secretaris voor organisatie; H.M.G. Dittmar, adjunct-secretaris voor propaganda en voorlichting; J.N.J. van den Broek, adjunct-secretaris voor vorming en scholing; Reny Dijkman, hoofdredacteur van Vrijheid en Democratie; C.L.J. van der Meer, administrateur; mevr. M.C. van der Loo-Visser, secretaresse algemeen secretaris; J.J. Alberts; mevr. P. van Bemmelen-van Duijn; mevr. P.G.M. Beyersbergen; mevr. R. van der Driës; mevr. E. Gans; H.J.P. Koevoets; mevr. G.J. Koopman-Stieber; mevr. H.M. Kraayeveld-Voets; E. Kranenburg; mevr. M.M. Schuit-Luyken; A.P.v.d. Toorn; mevr. J.E.S. Versluis-Boot; mevr. G.A. de Wit en V.IJssel de Schepper.

De band met het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen te Groningen werd in het verslagjaar verstevigd. Thans bevinden zich nagenoeg alle documenten (zoals brochures, pamfletten, jaarverslagen, verslagen van algemene vergaderingen enz.) in dit depot, terwijl ook belangrijke gegevens over de liberalen in de periode vóór de Tweede Wereldoorlog aan het centrum zijn geschonken.

In 1983 bestond het centrum tien jaar. Ter gelegenheid daarvan werd een symposium gehouden, waaraan namens het algemeen secretariaat door de heren van den Berg en van den Broek werd deelgenomen. Eén van de meest interessante onderwerpen op dit symposium was de vraagstelling of aan politieke partijen een aparte juridische status zou moeten worden gegeven, zoals o.a. in de Bondsrepubliek het geval is. Voor de toekomst voor de VVD ook belangrijk omdat het vraagstuk van de verantwoordelijkheid ten opzichte van derden binnen de organisatie steeds belangrijker wordt.

12. PARTIJRAAD

In 1983 werden drie vergaderingen van de partijraad gehouden: op 26 februari, 10 september en 24 september, alle te Utrecht.

Van de 199 leden die de partijraad in 1983 telde, waren er op 26 februari 145 (= 72,86%), op 10 september 104 (= 52,21%) en op 24 september 121 (= 60,8%) aanwezig. De presentiegraad was beduidend hoger dan in de drie voorafgaande jaren.

Deze drie bijeenkomsten verschilden aanmerkelijk van inhoud en daarmee van karakter.

In februari bogen de leden zich over het concept-voorlopig reglement op de kandidaatstelling voor leden van het Europese Parlement (zie ook paragraaf 4). In totaal waren 19 amendementen op het concept ingediend.

De belangrijkste wijziging in het concept was dat de partijraad besloot de definitieve vaststelling van de kandidatenlijst voor het Europese Parlement te laten geschieden door de algemene vergadering en niet, zoals was voorgesteld, door de verkiezingsraad. De wijzigingen waren verder marginaal.

In de middagbijeenkomst gaf de heer Nijpels opening van zaken over de situatie rond de vorming van het kabinet Lubbers.

Ook ging hij in op de verschillende affaires die zich in de maanden november en december 1982 binnen het geheel van de VVD voordeden.

Van de gelegenheid om over een en ander van gedachten te wisselen, werd op ruime schaal gebruik gemaakt.

(Voor een verslag zie Vrijheid en Democratie nr. 1282 van 29 maart, blz. 12 en 13.)

De bijeenkomst van 10 september was geheel gewijd aan de Europese zaak. Zoals in paragraaf 4 reeds is vermeld, ging het daarbij om de behandeling van de door de VVD in te dienen amendementen op het concept-verkiezingsprogramma van de ELD. Door een uitstekende voorbereiding van de zijde van de werkgroep Europese verkiezingen verliep de afhandeling in een vlot tempo.

De partijraad aanvaardde ten slotte nog een (wellicht te) groot aantal amendementen. Gelet echter op het resultaat dat de VVD op het congres van de ELD te München boekte, bleek dit achteraf alleszins gerechtvaardigd te zijn. De partijraad wees tevens de leden van de delegatie naar genoemd congres aan.

(Zie voorts paragraaf 23 en het korte verslag in Vrijheid en Democratie nr. 1289 van 27 september.)

Jammer was dat toen nog niet bij het hoofdbestuur bekend was dat op dit congres een viertal leden van de VVD kon worden benoemd tot lid van de Executive van de ELD. Bij schrijven van de algemeen secretaris van 29 november aan de leden van de partijraad is de gang van zaken uiteen gezet.

De bijeenkomst van 24 september was een reguliere: Troonrede en Miljoenennota werden besproken.

De voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, de heer Nijpels, stond uitvoerig stil bij het tot dan toe gevoerde beleid van het kabinet. Tevens gaf hij een eerste reactie van de zijde van de Tweede-Kamerfractie op de voorgestelde maatregelen. In een uitvoerig artikel in Vrijheid en Democratie nr. 1290 van 11 oktober, blz. 2 en 3, werd van deze bijeenkomst verslag gedaan. Terecht haalde de schrijver van het artikel, V.Hafkamp, het punt naar voren dat de partijraad geen goed woord had voor de zgn. "schoolgeldplannen" van het kabinet.

Maar ook werd er terecht op gewezen dat dit kabinet het eerste in tien jaar is dat werkelijk ernst maakt met het terugdringen van het financieringstekort van de overheid en met de verlaging van de collectieve lastendruk.

De partijvoorzitter, de heer J. Kamminga, bracht voor het eerst de grote zorgen onder woorden die de democratische politieke partijen dienden te hebben over het verschijnsel van de Centrumpartij (de raadsverkiezingen in Almere hadden deze groepering drie dagen tevoren twee zetels opgeleverd). Zoals later bleek gooide de voorzitter daarmee de knuppel in het hoenderhok. Sedertdien is Nederland ontwaakt.

Aan het slot van zijn rede stelde Kamminga dat hij overigens aan Prinsjesdag "een gevoel van tevredenheid had overgehouden. Geen blijheid. Daarvoor zijn de harde maatregelen te laat gekomen en is ons land al te diep in de problemen geraakt. Onze bewindslieden verdienen onze steun. De fracties van Eerste en Tweede Kamer staan onder zware druk."

"Houdt uw rug recht" riep hij ten slotte de aanwezigen (waaronder vele bewindslieden) toe.

13. 36STE JAARLIJKSE ALGEMENE VERGADERING (66STE ALGEMENE VERGADERING)

Op vrijdag 15 en zaterdag 16 april werd in Cultureel Centrum De Flint te Amersfoort de jaarlijkse algemene vergadering gehouden.

299 van de 623 afdelingen waren op deze vergadering vertegenwoordigd, een percentage van 47,99. Daarmee is nog niet aangegeven hoeveel afdelingen ook werkelijk door afgevaardigden, uit de afdeling zelf afkomstig, werden vertegenwoordigd. In paragraaf 14 zal ten aanzien van de 67ste algemene vergadering nader op dit verschijnsel worden ingegaan.

Aanvangende met de 31ste jaarlijkse algemene vergadering (1978) is de vertegenwoordigingsgraad bijgehouden, zodat het volgende overzicht een duidelijke illustratie is van de minder gunstige ontwikkelingen van de afgelopen jaren:

31ste jaarlijkse algemene vergadering	56,46
32ste " " "	57,57
33ste " " "	45,77
34ste " " "	39,64
35ste " " "	39,14
36ste " " "	47,99

Stemoverdracht op grote schaal (in paragraaf 9 werd hiervan reeds melding gemaakt) deed zich ook thans weer voor. Positief was dat de gestage teruggang in vertegenwoordiging lijkt te zijn geëindigd.

Nimmer kende de jaarlijkse algemene vergadering zo'n groot aantal onderwerpen dat diende te worden behandeld. Vandaar dat de vergadering voor wat het huishoudelijke gedeelte betreft reeds op de vrijdagmorgen aanving.

De beschrijvingsbrief voor deze vergadering was gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1278 van 25 januari - bijlage. Amendementen en moties op de voorstellen werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1282 van 29 maart.

Goedgekeurd werd het 35ste jaarverslag - ingevolge art. 18.3 van de statuten - waarbij de vergadering grote waardering uitsprak over de verslaggeving, waaraan de algemeen secretaris en mevrouw van der Loo zeer veel tijd en moeite hebben gegeven. Grote waardering was er voor het beleid van de penningmeester. Hem werd dan ook bij acclamatie décharge verleend op grond van het verslag van de commissie van drie leden ter voorlichting van de algemene vergadering bij de behandeling van de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1982. De controle werd verricht door de heren J.A.Bouwens, drs.C.E.Etty en J.Kraaijeveld van Hemert.

Tot leden van deze "commissie van drie", maar nu ter voorlichting van de 37ste jaarlijkse algemene vergadering, werden benoemd:

J.A.Bouwens te Amstelveen (herbenoeming);
drs.C.E.Etty te Amsterdam (benoeming);
J.Fortuin te 's-Gravenhage (benoeming);

plaatsvervangende leden:

A.F.van Kooten te Goor (benoeming);
mr.F.Martin te Delft (benoeming);
J.F.Meijeraan te Naarden (benoeming).

Aan de benoeming van de drie leden ging een stemming vooraf, waarbij de heer Etty 906 stemmen behaalde, de heer Fortuin 904

en de heer Bouwens 894, terwijl de overige kandidaat, de door de afdeling Arnhem gestelde heer J.M.van Keulen, 14 stemmen behaalde.

Een voorstel tot voorwaardelijke contributieverhoging werd door de algemene vergadering aanvaard met de uitdrukkelijke wens dat het hoofdbestuur alleen in uiterste nood van de machtiging tot verhoging van de contributie gebruik zou maken. Voorts werd toegezegd dat art. 64.2 van het huishoudelijk reglement door de algemeen secretaris ruimhartig zal worden toegepast.

Tevens werd het hoofdbestuur verzocht een wijziging van dit artikel zo spoedig mogelijk aan de algemene vergadering voor te leggen.

Vervolgens boog de vergadering zich over de voorstellen van afdelingen en centrales. Voor de besluitvorming ter zake wordt verwezen naar bijlage I van dit jaarverslag. Zo ook voor de behandeling van een concept-redactiestatuut Vrijheid en Democratie, een rapport en regeling inzake onverenigbaarheden en cumulaties van functies in de VVD, alsmede voor de notitie met betrekking tot de structuur van een te voeren VVD-jongerenbeleid.

Deze notitie vormde een onderdeel van de verantwoording van het beleid van het hoofdbestuur. Met het gevoerde jongerenbeleid alsmede met het beleid op andere punten werd door de vergadering ingestemd.

Een bijzonderheid was daarbij voorts dat de algemene vergadering met grote instemming een voorstel van het hoofdbestuur aanvaardde om een periodiek, speciaal voor het kader van de partij, in het leven te roepen. (Deze periodiek kreeg de naam VVD-Expresse".)

De vrijdagavond was zoals gebruikelijk gereserveerd voor de grote politieke toespraken. Achtereenvolgens spraken de heren J.Kamminga, drs.E.H.T.M.Nijpels als voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, E.Brinkmann als voorzitter van de JOVD, alsmede drs.G.M.V.van Aardenne. Een novum daarbij was dat de laatste niet als "een gewoon lid uit Dordrecht", maar in zijn kwaliteit van vice-minister-president het woord tot de vergadering richtte. In de geschiedenis van de partij was dit de eerste maal dat een VVD'er als bewindsman op een algemene vergadering het woord voerde.

Voor een samenvatting van de redevoeringen (ook van die van prof.dr.G.Zoutendijk als voorzitter van de Eerste-Kamerfractie op zaterdagmiddag) wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1284 van 26 april, blz. 10 t/m 15.

Een groot aantal bewindslieden maakte dit gedeelte van de vergadering mee. Zij werden door de voorzitter begroet, terwijl tevens welkom werden geheten mevrouw W.Ruygrok van de PvdA, de heer P.Bukman van het CDA en mevrouw M.von Alemann die namens de Executive van de ELD aanwezig was.

Ook nu weer werd bij acclamatie het voorstel aanvaard om een telegram aan H.M.de Koningin te zenden en wel van de volgende inhoud:

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op vrijdag 15 en zaterdag 16 april 1983 in jaarlijkse algemene vergadering bijeen te Amersfoort, betuigt trouw en aanhankelijkheid aan Uwe Majesteit en Haar Huis.

J.Kamminga, voorzitter.

Van den Berg, algemeen secretaris."

De zaterdagmorgen ving aan met de behandeling van de adviezen van de commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies (zie ook paragraaf 17).

Op zeer doeltreffende en bekwame wijze behandelde de vergadering deze adviezen, waarbij slechts met betrekking tot enkele daarvan de vergadering anders dacht dan de commissie.

Vervolgens werd het beleid van de hoofdredacteur van Vrijheid en Democratie behandeld en goedgekeurd.

Gestemd diende te worden over twee vacatures in het dagelijks bestuur voor secretaris voor de organisatie. Daarvoor had het hoofdbestuur twee kandidaten gesteld, terwijl door de afdeling Capelle a/d IJssel een overige kandidaat was gesteld.

Na de stemming bleek dat op de heer drs.L.Hilarides 1197, op de heer dr.L.Ginjaar 1053 en op de heer J.W.Prins 248 stemmen waren uitgebracht, zodat de heren Hilarides en Ginjaar benoemd werden verklaard.

Zonder stemming (door het ontbreken van overige kandidaten) werden de heren J.Kamminga (voorzitter - herbenoeming) en drs.B.J.M.Verwaayen (secretaris voor de voorlichting - benoeming) benoemd verklaard.

Voordat deze benoemingen een feit waren, had de vergadering afscheid genomen van - in alfabetische volgorde - de heren drs.J.H.Klein Molekamp, J.den Ouden en ir.T.Thalhammer. Alle drie werd lof toegezwaaid voor hun inzet, maar zeer terecht werd uitvoerig stilgestaan bij het vertrek van de heer Thalhammer. Zoals de voorzitter het stelde:

"Wanneer je als voorzitter ergens een verhaal moet houden, zoals bijvoorbeeld voor de algemene vergadering, en je praat daarover in het dagelijks bestuur en je zegt: zou iemand eens een bijdrage kunnen leveren, kan ik erop rekenen dat binnen drie dagen een velletje of vier van Tom thuis ligt met het idee: wel, als je het nou eens zo en zo doet. Kijk, dat geeft steun, dat geeft een geweldige vergroting van het gewicht ook van het dagelijks bestuur naar de partij toe, waarhet gaat om zeer inhoudelijke zaken."

De drie aftredende leden ontvingen allen de vernieuwde Thorbeckepening.

Afscheid werd genomen van en welkom geheten werden hoofdbestuurleden die in het jaar tussen beide jaarvergaderingen aftraden of door hun kamercentrale werden benoemd.

Het afscheid betrof: dr.ir.A.P.Kole (kamercentrale 's-Hertogenbosch), mr.A.J.te Veldhuis en H.F.Tijdens (kamercentrale Zeeland), L.H.Ruben (kamercentrale Groningen), P.M.H.Crombag (kamercentrale Limburg), mevr.A.C.van Wijngaarden-Terlouw en mevr.J.A.P.van Namen-van Eck (Organisatie Vrouwen in de VVD) en H.Wiegel (als voorzitter van de Tweede-Kamerfractie lid met adviserende stem).

Het welkom was voor: G.P.Schuller (kamercentrale 's-Hertogenbosch), mr.D.F.Vos (kamercentrale Zeeland), R.Wigboldus (kamercentrale Groningen), ir.G.A.P.Schellekens (kamercentrale Limburg) en drs.E.H.T.M.Nijpels (als voorzitter van de Tweede-Kamerfractie lid met adviserende stem).

Op zaterdagmorgen werd een aanvang gemaakt met de behandeling van het beleid van de fracties, in het bijzonder van de Tweede-Kamerfractie.

Daartoe - ook weer een novum - was door de Tweede-Kamerfractie een discussiestuk opgesteld, te zien als een soort verantwoording van het beleid. Dit beleidsstuk concentreerde zich op een drietal onderwerpen: arbeidsduurverkorting, mediabeleid en deregulering. In bijlage II is de tekst van dit discussiestuk integraal overgenomen. De heren Nijpels en Zoutendijk lichtten een en ander toe.

Vervolgens ging de heer Berkhouwer, als leider van "de bende van vier" zoals hij de vier VVD'ers in het Europese Parlement noemde, ter verdediging van het beleid van de Liberaal-Democratische fractie in op de Europese problematiek. Daarbij betrok hij zowel de arbeidsduurverkorting als de deregulering, maar dan in Europees perspectief.

Vele afgevaardigden stelden naar aanleiding van bovengenoemde inleidingen een aantal kritische vragen, waaruit een levendige discussie ontstond.

De (altijd subjectieve!) indruk van een en ander aan het eind van deze langdurige maar zeker niet saaie vergadering was, dat met deze vorm van behandeling van de politieke toestand meer werd beantwoord aan het doel, n.l.: "Kritisch en liberaal de politiek verantwoordelijken vragen om verantwoording van hun beleid, dat immers het beleid van de VVD is."

14. 67STE ALGEMENE VERGADERING (BUITENGEWONE ALGEMENE VERGADERING)

Bij besluit van de 34ste jaarlijkse algemene vergadering werd vastgelegd dat naast de jaarlijkse algemene vergadering steeds een tweede algemene vergadering, maar dan met een uitsluitend politiek karakter, diende te worden gehouden. In 1982 werd zo voor de eerste maal (afgezien van de vergadering ten behoeve van het vaststellen van het Liberaal Manifest) een algemene vergadering georganiseerd (de 65ste).

Op 2 en 3 december 1983 werd de 67ste algemene vergadering gehouden, dus weer met een uitsluitend politiek karakter.

De vertegenwoordigingsgraad bedroeg 32,10% (199 van de 620 afdelingen). De 65ste algemene vergadering had een vertegenwoordigingsgraad van 28,73% (177 van de 616 afdelingen). Werkelijk waren in 1982 echter 117 afgevaardigden aanwezig; in 1983 was dit aantal 143. Een niet tot tevredenheid stemmende opkomst. Ongetwijfeld is hiervoor een aantal redenen op te geven, zoals het ongunstige tijdstip van vergaderen (vlak voor Sinterklaas) en de mogelijkheid toen van stakingen bij de Nederlandse Spoorwegen. Wellicht speelde de locatie van de vergadering ook een rol.

Desalniettemin besloot het hoofdbestuur deze algemene vergadering voortaan één dag te laten duren, zodat de afgevaardigden geen overnachtingskosten behoeven te maken, hetgeen in een tijd van recessie een ieder welkom zal zijn.

Niettegenstaande deze opmerkingen kan gesteld worden dat de vergadering in de Vest te Alkmaar een bijzondere is geworden. Zijn de vrijdagmiddag en de zaterdag rustig verlopen, de vrijdagavond was een gebeurtenis op zich. Tijdens de toespraak van de heer Nijpels deden zich enkele malen incidenten voor, waarbij de heer Nijpels de roerige interpellanten op zeer bekwame wijze tegemoet trad, daarbij vriend en "vijand" respect afdwingend. Even leek de partij teruggeworpen in de tijd (de eerste helft der zeventiger jaren) dat het gebruikelijk was dat VVD-vergaderingen veelvuldig werden verstoord. Met koelbloedigheid bleven degenen die leiding gaven die avond overeind!

De beschrijvingsbrief voor deze vergadering werd gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1289 van 27 september - bijlage. De amendementen c.q. moties konden in verband met de poststaking niet gepubliceerd worden en werden ter vergadering uitgereikt.

Twee onderwerpen stonden centraal: vrijdagmiddag de behandeling aan de hand van stellingen van en discussie over emancipatie op basis van "Naar maatschappelijke zelfredzaamheid, een liberale visie op emancipatie" (geschrift nr. 48 van de Teldersstichting). Een werkgroep ad hoc, bestaande uit leden van verschillende partijcommissies en van de Organisatie Vrouwen in de VVD, stelde de discussienota samen. Deze werkgroep bestond uit: mr.dr.s.H.N.A.J.Zijlmans, voorzitter (koepelcommissie Welzijn), mevr.J.van Dijk-Sturm (Organisatie Vrouwen in de VVD), mevr.dr.s.A.C.J.J.Fenijn-van Delft (Sociale Commissie), mej.dr.s.A.Schijvenaars (commissie Volwasseneneducatie), mej.A.L.E.C.van der Stoel (Homowerkgroep), mevr.mr.J.M.van Vloten (Justitiecommissie), mevr.P.van Zandbergen-Scheffer (commissie Maatschappelijke Ontwikkeling), H.F.Dijkstal (Tweede-Kamerfractie)

en mevr.drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh (Tweede-Kamerfractie). De werkgroep heeft een viertal stellingen geformuleerd, die zijn voorzien van een toelichting.

De zaterdag werd besteed aan een nota over "Ontwikkelingssamenwerking voor de jaren tachtig", opgesteld door de partijcommissie Ontwikkelingssamenwerking.

De samenstelling van deze commissie was als volgt:

ir.H.Ph.Huffnagel, voorzitter, M.P.Swart, secretaris, drs.P.F.Regnault, mr.A.M.C.Geerling, dr.ir.B.M.Jellema, mevr.P.ter Keurst-Bakkum, ir.J.H.Kop, H.H.Leerentveld, ir.J.Mulder, dr.J.H.B.den Ouden, prof.dr.J.D.Speckmann, drs.W.Teller, W.D.S.v.d.Veen Meerstadt en ir.T.Verheul.

Daarnaast hebben namens de Eerste-Kamerfractie dr.B.Hofman en mevr.mr.E.Veder-Smit en namens de Tweede-Kamerfractie mevr. M.J.H.den Ouden-Dekkers, mevr.E.Terpstra en drs.F.W.Weisglas aan de totstandkoming van deze nota bijgedragen.

Gedisciplineerd en ter zake kundig (voornamelijk echt geïnteresseerden en vaak deskundigen waren aanwezig) kweten en de leden van de betrokken werkgroep c.q. commissie en de aanwezigen zich van hun taak.

Voor verslaggeving wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1295 van 20 december, blz. 13, 20 en 21.

15. COMMISSIE VAN BEROEP (art. 32 statuten)

De commissie kwam in het verslagjaar éénmaal bijeen, en wel op 18 maart in verband met de ontzetting uit het lidmaatschap door het hoofdbestuur van een lid van de afdeling Delft.

Betrokkene was uit zijn lidmaatschap ontzet omdat hij bij de raadsverkiezingen 1982 als lid van de VVD op een andere dan de ten behoeve van deze verkiezingen ingediende VVD-lijst voorkwam.

Daar de jurisprudentie ter zake zeer uitvoerig is en aan duidelijkheid niets te wensen overlaat, sprak de commissie uit dat het hoofdbestuur betrokkene terecht had geroyeerd.

In de samenstelling van de commissie kwam in het verslagjaar geen wijziging.

Wel werd in de beschrijvingsbrief voor de 37ste jaarlijkse algemene vergadering opgenomen dat de zittingsduur van de leden in 1984 afloopt en dat aan het lidmaatschap c.q. plaatsvervangend lidmaatschap van de heren mr.A.van Vuure en drs.A.M.Bom wegens het bereiken van de 70-jarige leeftijd een einde zal komen.

16. COMMISSIES VAN ADVIES (art. 60 h.r.)

In 1982 werden de partijcommissies als gevolg van de Tweede-Kamerverkiezing opnieuw samengesteld. In verband daarmee trad helaas nogal wat stagnatie op in de werkzaamheden van de commissies en werden de activiteiten niet ten volle ontplooid. Wel werd gedurende dat jaar een belangrijke aanzet gegeven voor de activiteiten van 1983, waardoor het verslagjaar kwalitatief als zeer goed mag worden beschouwd.

De 6 koepelcommissies en de 28 commissies en werkgroepen, ressorterende onder deze koepels, hebben gedurende 1983 een groot aantal onderwerpen van specifieke en meer algemene aard bestudeerd. Een aantal daarvan resulteerde in de totstandkoming van een nota.

In de jaarlijkse algemene vergadering van 16 en 17 april trad de heer ir. T. Thalhammer af als lid van het dagelijks bestuur, speciaal belast met de commissie-activiteiten. In zijn plaats werd de heer drs. L. Hilarides benoemd. De heer Thalhammer heeft gedurende een aantal jaren het commissiewerk met grote inzet gecoördineerd en het in belangrijke mate uitgebouwd tot wat het nu is. De heer Hilarides toonde zich een waardig opvolger, die met veel enthousiasme de werkzaamheden heeft overgenomen.

Een tweetal commissies onderging een naamsverandering. De commissie Verkeer en Vervoer werd als gevolg van de departementale herindeling de commissie Verkeer en Waterstaat. Hierdoor werd deze commissie in staat gesteld op een breder terrein te werken dan tot dan toe het geval was.

De werkgroep Politie zag haar naam gewijzigd in Politiecommissie. Hiermee werd de belangrijke rol, die de politieproblematiek vervult, erkend.

In het oog springende commissie-activiteiten waren:

- De commissie Buitenland liet twee rapporten het licht zien, t.w. "Zuid-Afrika en de apartheid" en "De Europese integratie onderweg".
- De commissie Volkshuisvesting organiseerde op 6 mei een avond voor 120 wethouders en gemeenteraadsleden, belast met de volkshuisvesting. Deze bijeenkomst was een groot succes en zal daarom in 1984 een vervolg krijgen.
- Op 1 september organiseerde de commissie Ruimtelijke Ordening een soortgelijke bijeenkomst voor de portefeuillehouders van ruimtelijke ordening in de colleges van burgemeester en wethouders, gedeputeerden en provinciale staten.
- De Defensiecommissie hield op 25 maart een studiedag over defensie voor leden van de Eerste- en Tweede-Kamerfractie.
- De Energiecommissie heeft gedurende het verslagjaar in het kader van de BMDE vele activiteiten ontplooid. Tevens werd voor een belangrijk deel de voorbereiding voor de themadag "Energie" op 7 april 1984 afgerond.
- Door de commissie Midden- en Kleinbedrijf werd op 25 april een manifestatie in het Haagse Congresgebouw belegd, waaraan 500 personen deelnamen; deze manifestatie werd een groot succes.
- De Culturele Commissie stelde een notitie op met als titel: "Uitgangspunten en nadere formuleringen voor een liberale kunstnota".

- De commissie Ontwikkelingssamenwerking formuleerde een vijftal stellingen met toelichting, ter voorbereiding op de discussie in de buitengewone algemene vergadering van 2 en 3 december te Alkmaar.
- De Mediacommissie organiseerde in samenwerking met de kamercentrale Haarlem op 3 september het zeer geslaagde mediacongres. Tevens heeft deze commissie een groot aandeel geleverd aan de totstandkoming van de medianota van de heren Hermans en Keja.
- De commissie Binnenlandse Zaken deed in het verslagjaar het rapport "Referendum? Ja/Neen/Geen mening of een andere mening" het licht zien. Dit kwalitatief zeer hoogstaande rapport werd in druk uitgegeven.

Naast de bestaande commissies werd in het verslagjaar een aantal ad hoc werkgroepen door het hoofdbestuur in het leven geroepen, die tot taak hadden op korte termijn advies uit te brengen over actuele zaken, dan wel een notitie op te stellen aan de hand van desbetreffende rapporten van de Teldersstichting, een en ander ter voorbereiding van de behandeling in een algemene vergadering of op een themadag.

Zo werd een werkgroep ingesteld ter bestudering van het harddrug beleid aan de hand van het rapport van de Teldersstichting ter zake; de behandeling hiervan zal plaatsvinden op een in mei 1984 te houden themadag.

De werkgroep Emancipatie kreeg tot taak de discussie in de algemene vergadering van 2 en 3 december voor te bereiden aan de hand van het rapport van de Teldersstichting "Naar maatschappelijke zelfredzaamheid".

Voorts heeft een aantal commissies amendementen en moties ingediend op het concept-verkiezingsprogramma voor het Europese Parlement, dat in de partijraad van 10 september werd vastgesteld.

Tijdens de partijraad van 24 september, die gewijd was aan Troonrede en Miljoenennota, heeft een groot aantal commissieleden deelgenomen aan het vooroverleg. Vooral de koepelcommissie Financiële, Economische en Sociale Zaken had hierbij een grote inbreng.

Een aantal commissieleden werd benoemd in de VVD-delegatie naar het ELD-congres op 9, 10 en 11 December te München, waar het definitieve verkiezingsprogramma werd vastgesteld.

Het jaarlijkse overleg van de voorzitters van de commissies met de heer Hilarides, als lid van het dagelijks bestuur speciaal belast met de commissie-activiteiten, vond plaats op 2 november. Vermeldenswaard is de vrijwel eensluidende mening van de commissies dat het contact met de Kamerleden gedurende het verslagjaar zeer veelvuldig en vruchtbaar was. Verder werd door een aantal commissies de wens geuit de indeling van de commissies beter te laten aansluiten op de departementele indeling.

Vrijwel alle commissies hebben voor 1984 een jaarplan ingeleverd, dit in tegenstelling tot het voorafgaande jaar.

Voorts werd ingevolge artikel 60.2 h.r. door de commissies schriftelijk verslag uitgebracht van hun werkzaamheden. Deze verslagen zijn als bijlage IV in dit jaarverslag opgenomen.

Ten slotte kon geconstateerd worden dat in verband met het al eerder genoemde grote aantal activiteiten van de commissies de begeleiding door het algemeen secretariaat eveneens omvangrijk was.

In die begeleiding had de adjunct-secretaris mevrouw A.W.J. Luyben een zeer groot aandeel. O.a. werd op haar initiatief tekstverwerkende apparatuur aangeschaft, zoals in paragraaf 11 reeds vermeld werd, die vooral bij de productie van stukken (rapporten, nota's e.d.) - die nu éénmaal een groot aantal wijzigingen ondergaan - van belang is.

17. COMMISSIES AD HOC

Drie commissies ad hoc zijn van eminent belang. Twee ervan zijn commissies die zich bezighouden met het functioneren van de partij, één is van groot belang voor het ontwikkelen van een visie van de VVD op de samenleving in de toekomst.

Commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies

De commissie zette de in 1982 aangevangen werkzaamheden voort (zie 35ste jaarverslag, blz. 49).

De commissie vergaderde op 6 januari, 2 februari, 17 maart, 27 april, 9 juni, 29 juni, 8 september, 14 oktober, 2 november, 17 november en 6 december.

De samenstelling van de commissie onderging één wijziging; mr. F.H.G. de Grave trok zich in verband met drukke werkzaamheden terug.

Nadat de adviezen ten behoeve van het reglement Tweede Kamer waren geformuleerd, werd een aanvang gemaakt met die voor het reglement Eerste Kamer. De commissie achtte het daarbij van groot belang dat in dit kader van gedachten zou worden gewisseld met de leden van de statenfracties. Op 3 maart werd derhalve een hearing georganiseerd, waarbij alle statenfracties delegaties hadden gezonden.

Naar het gevoelen van zowel de leden van de commissie als van deze vertegenwoordigers was de gedachtenwisseling uiterst zinvol met veel begrip voor elkaars standpunten. Mede op basis van deze gedachtenwisseling kwam de commissie na ampele discussie op 6 december tot een afronding van deze adviezen ten behoeve van het reglement Eerste Kamer.

(Gepubliceerd als bijlage van de beschrijvingsbrief voor de 37ste jaarlijkse algemene vergadering in Vrijheid en Democratie nr. 1295 van 20 december.)

De commissie smaakte het genoeg tijdens de 36ste jaarlijkse algemene vergadering (zie paragraaf 13) zeer veel van haar adviezen door de algemene vergadering met grote instemming overgenomen te zien.

Aan de uitwerking van de besluiten ter zake in een concept-reglement is de commissie door een teveel aan werkzaamheden helaas nog niet toegekomen. Wel werd een aanvang gemaakt met het formuleren van de adviezen met betrekking tot het reglement gemeenteraden, mede omdat dit reglement voor het eerst zal moeten worden toegepast in 1986, terwijl het reglement provinciale staten in 1987 pas relevant voor de partij zal zijn.

Rest nog te vermelden dat een delegatie uit de commissie op 26 januari op verzoek van de kamercentrale Gelderland een gesprek had met het bestuur van deze centrale omdat daar de indruk was ontstaan dat de commissie pleitte voor het splitsen van de kamercentrale. De commissie had echter slechts de bedoeling bij toepassing van de reglementen Tweede Kamer en Eerste Kamer (en wellicht Europese Parlement) in verband met het gewicht van de Modderman-lijst deze nadrukkelijker dan voorheen te verbinden aan de zwaarte van de stemmen per rijkskieskring. En Gelderland omvat nu éénmaal twee rijkskieskringen. De algemene vergadering deelde de zienswijze van de commissie.

Commissie Bijzondere Besluitvormingsprocedure

Zoals vermeld in het 35ste jaarverslag, blz. 50, ving de commissie eerst in dit verslagjaar met haar werkzaamheden aan. Vergaderd werd op 6 januari, 10 februari, 15 maart, 17 mei en 1 juli.

In de samenstelling van de commissie voltrok zich geen wijziging.

Anders dan bij de commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies diende het resultaat van een en ander eerst te worden voorgelegd aan het hoofdbestuur, dat de voorstellen overigens zonder wijziging overnam. Als onderdeel (bijlage) van de beschrijvingsbrief voor de 37ste jaarlijkse algemene vergadering werden de adviezen gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1295 van 20 december.

De commissie is bij het opstellen van haar adviezen met betrekking tot de wijziging van artikel 48 huishoudelijk reglement uitgegaan van twee hoofdgegevens, en wel dat de partijdemocratie zo optimaal mogelijk moet zijn en de vraag wat het organisatorisch apparaat van de partij nog aan kan zonder dat sprake is van stijging van kosten en uitbreiding van het algemeen secretariaat.

Voor dat dilemma gesteld, koos de commissie zoveel als doenlijk de gulden middenweg.

Commissie "Polak"

Tijdens de 36ste jaarlijkse algemene vergadering kondigde de voorzitter in zijn toespraak aan dat: "in het verlengde van Liberalisme in de jaren 80 en het Liberaal Manifest er vanuit de partij een meer concrete invulling zal moeten komen. Daarom heeft het hoofdbestuur besloten om een aanzet te geven om op basis van onze liberale uitgangspunten, te komen tot een concrete formulering hoe de veranderde omstandigheden tegemoet getreden kunnen worden. Hoe verhouden zich de technologische ontwikkeling, de recessie, de werkloosheid, de sociale voorzieningen, de arbeidstijdverkorting."

Het hoofdbestuur kwam dientengevolge met de opzet van een commissie die op basis van een aantal doelstellingen aan de probleemstelling, zoals door de voorzitter verwoord, gestalte zou kunnen geven.

Samengevat werd deze taakstelling:

"De commissie wordt opgedragen om vanuit liberale optiek na te gaan welke maatschappelijke veranderingen moeten worden doorgevoerd om de noodzakelijke macro-economische maatregelen vervuld te krijgen in voor de individuele mens acceptabele vorm, zodat diens perspectief op een productief en actief bestaan overeind blijft. De commissie is vrij al die aanbevelingen te doen die zij nodig acht, ook en indien dit het terrein van de macro-economie zou raken. De commissie wordt opgedragen om in onderling verband te komen tot een rapport van aanbeveling ten behoeve van de partij. Het rapport moet onderwerp worden van partijdiscussie, uitmondend in een partijraad of een algemene vergadering."

Om persoonlijke redenen kon de heer dr.A.Pais het voorzitterschap van de commissie niet aanvaarden.

Met grote instemming van de zijde van het hoofdbestuur werd

toen het oud-Eerste-Kamerlid, mr.H.C.G.L.Polak te Rotterdam, gevraagd. Deze accepteerde het voorzitterschap, waarbij werd vastgelegd dat de commissie naar haar voorzitter zou worden vernoemd.

Tot overige leden van de commissie werden benoemd (in alfabetische volgorde):

mr.F.F.Otten, J.W.Remkes, ir.T.Thalhammer (secretaris) en drs.L.J.Wijngaarden.

De commissie werd op 15 december geïnstalleerd, waarna ogenblikkelijk met de inventarisatie van problemen een aanvang werd gemaakt.

18. BIJZONDERE GROEPEN (art. 78.1 h.r.)

De aparte taakstelling, die de bijzondere groepen binnen de VVD hebben, is mede van zeer veel betekenis voor de vertegenwoordiging van de partij naar buiten, hetgeen onder meer tot uitdrukking komt in de bijeenkomsten en themadagen die in partijverband en in samenwerking met de Haya van Somerenstichting worden gehouden.

Ook ditmaal geeft de hier volgende verslaggeving een impressie van de activiteiten, die deze bijzondere groepen in het verslagjaar hebben ontplooid.

Een bijzondere groep heeft vaak een eigen jaarverslag, waarnaar ook wordt verwezen als het gaat om een gedetailleerde uiteenzetting.

Daarom moge hier volstaan worden met een korte weergave van hun verslagjaar.

a) Organisatie Vrouwen in de VVD

Op 1 januari 1983 was de bestuurssamenstelling van de Organisatie Vrouwen in de VVD als volgt:

mevr.J.A.P.van Namen-van Eck, voorzitter; mevr.C.H.A.de Vries-Reidt, vice-voorzitter; mevr.mr.M.Th.C.Vroom-van Reigersberg Versluys, eerste secretaris; mevr.S.van Heemskerck Pillis-Duvekot, penningmeester; mevr.W.D.Klijn-van Woerden, tweede secretaris; mevr.W.Stigter-Gonggryp, NVR; mevr.A.Wagemakers-Muller, propaganda; mevr.G.S.Kok-Visser en mevr.M.E.Groenewegen-Weerman, Liberale Vrouw; mevr.A.Lucassen-Stauttner, vorming en scholing; mevr.T.W.Visser-de Jong, landelijke contacten; mevr.F.Heineken-Hoven, NVR en contacten buiten de partij; mevr.J.C.van Dijk-Sturm, emancipatiewerker, en mevr.W.Joldersma, bestuursassistent.

Gedurende het verslagjaar vond een aantal mutaties plaats. In het begin van het jaar trad mevrouw van Namen als voorzitter af en werd vervangen door mevrouw de Vries, die op haar beurt wegens vertrek naar het buitenland in juni haar functie ter beschikking stelde. Mevrouw van Heemskerck Pillis en mevrouw Lucassen traden af wegens hun verkiezing tot lid van de Tweede Kamer; zij werden opgevolgd door mevrouw A.A.Aeyelts Averink-Winsemius en mevrouw J.B.M.Schut-van Proosdij. In februari trok mevrouw Visser zich terug, terwijl mevrouw Vroom in mei aftrad. Ten slotte stelde in juli mevrouw Groenewegen haar functie ter beschikking.

Tot voorzitter a.i. van de organisatie werd in juni benoemd de ondervoorzitter van de partij, mevrouw E.van Raalte-Tuijnman. Per 1 september aanvaardde de emancipatiewerker mevrouw van Dijk een functie als persoonlijk medewerker van één der Tweede-Kamerleden. Zij werd opgevolgd door mevrouw W.Hoogerwerf-Algra te Son.

In de vergadering van de adviesraad van 23 september werden een nieuwe voorzitter, vice-voorzitter en eerste secretaris gekozen en benoemd. In deze vergadering werd tevens besloten voorlopig niet over te gaan tot invulling van de opengevallen plaatsen van mevrouw Visser en mevrouw Groenewegen.

Per 31 december was het bestuur van de organisatie als volgt samengesteld:

mevr.A.M.Th.Wind, voorzitter; mevr.J.E.de Bruin-Scheepens, vice-voorzitter; mevr.A.A.Aeyelts Averink-Winsemius, penningmeester; mevr.B.A.H.M.Lok-Knap, eerste secretaris; mevr.W.D.Klijn-van Woerden, tweede secretaris; mevr.W.Stigter-Gonggryp, plv. LCV; mevr.G.S.Kok-Visser, Liberale Vrouw; mevr.A.Wagemakers-Muller, propaganda; mevr.J.B.M.Schut-van Proosdij, vorming en scholing; mevr.F.Heineken-Hoven, NVR en andere contacten buiten de partij; mevr.W.E.M.Hoogerwerf-Algra, emancipatiewerker, en mevr.W.Joldersma, bestuursassistent.

Het bestuur vergaderde regelmatig, waarbij ook een aantal malen te zamen met de leden van de adviesraad.

Tijdens de 36ste jaarlijkse algemene vergadering van de VVD te Amersfoort kwam de status van de Organisatie Vrouwen in de VVD binnen de partij aan de orde. Toegezegd werd dat op een en ander in de 37ste jaarlijkse algemene vergadering door middel van een voorstel zou worden teruggekomen.

Gesprekken tussen de organisatie en de partij kwamen weer op gang naar aanleiding van de door de adviesraad in zijn op 3 juni gehouden vergadering goedgekeurde ontwerp-statuten. In 1983 werd hierover nog geen overeenstemming bereikt, o.a. door de vele bestuursmutaties, die het verloop vertraagden. Een door de partij opgesteld nieuw concept zag evenwel gedurende de laatste weken van december het licht: een aanknopingspunt om de gesprekken weer te hervatten!

De Liberale Vrouw verscheen vier maal en zag haar abonnementenbestand wederom stijgen tot 1220 per 31 december. In het najaar werd dit bestand ingevoerd in het computersysteem van de partij, terwijl tevens van de diensten van een andere drukker gebruik werd gemaakt. Het eerste nummer in de nieuwe uitvoering werd tijdens de algemene vergadering op 2 en 3 december te Alkmaar met enthousiasme ontvangen.

Ook bij de redactie van het blad vonden enkele mutaties plaats.

In april verscheen het rapport van de Teldersstichting "Naar maatschappelijke zelfredzaamheid", kort gezegd: het emancipatierapport. De stellingen, die naar aanleiding van dit rapport werden opgesteld, waren uitgangspunt voor de najaarsconferentie in oktober te Lunteren, waar amendementen werden opgesteld die weer punten van discussie waren op de 67ste algemene vergadering te Alkmaar.

Spreekers te Lunteren waren de staatssecretarissen mevrouw drs.N.J.Ginjaar-Maas en mevrouw mr.A.Kappeyne van de Coppello, en de voorzitter van de Emancipatieraad, mevrouw mr.D.van Leeuwen-Schut.

In april werd door de Organisatie Vrouwen in de VVD een landdag gehouden te Rotterdam met als onderwerp "Meer vrije tijd dan werk."

Aan het begin van het verslagjaar werd vanuit de organisatie het onderwerp "vrede en veiligheid" aan de orde gesteld, met als resultaat dat na enkele maanden de gehele partij zich op alle niveaus hiermee bezighield. Cursussen, forums en bijeenkomsten werden allerwege georganiseerd.

In het Politiek Vrouwenoverleg werd de organisatie vertegenwoordigd door mevrouw W. Stigter-Gonggryp en mevrouw A.M.Th. Wind, terwijl mevrouw Stigter deel uitmaakte van de delegatie van de VVD naar het ELD-congres dat op 9, 10 en 11 december te München werd gehouden.

Begin december organiseerde het ministerie van Binnenlandse Zaken een congres onder de titel "Vrouwen in politieke functies", waaraan door een aantal VVD-vrouwen werd deelgenomen.

In het verslagjaar was sprake van een regelmatig en constructief contact tussen de beide Kamerfracties en de organisatie, in het bijzonder inzake de behandeling van wetsontwerpen die ook van grote emancipatorische betekenis zijn, zoals bijvoorbeeld dat met betrekking tot de twee-verdieners.

Ook de vier vrouwelijke bewindslieden stelden het op hoge prijs het contact met de organisatie te bestendigen.

In het hoofdbestuur van de VVD werd de organisatie vertegenwoordigd door mevrouw de Vries (als waarnemer), daarna door mevrouw Aeyelts Averink (eveneens als waarnemer) en ten slotte door de nieuwe voorzitter mevrouw Wind.

In de partijraad hadden namens de organisatie zitting mevrouw Th.L. Blom-de Kock van Leeuwen, mevrouw S. van Heemskerck Pillis-Duvekot, mevrouw M.Th.C. Vroom-van Reigersberg Versluys en de voorzitter (in haar kwaliteit als vertegenwoordigster van de organisatie lid van het hoofdbestuur).

Tijdens haar vervanging van de voorzitter nam mevrouw de Vries plaats in de partijraad. Mevrouw van Heemskerck Pillis en mevrouw Vroom traden af als lid, terwijl ook mevrouw de Vries bij haar vertrek haar plaats weer moest afstaan.

Aan het eind van het verslagjaar hadden namens de organisatie zitting in de partijraad: mevr. Th.L. Blom-de Kock van Leeuwen, mevr. J.G. van Paridon-Tol, mevr. W. Stigter-Gonggryp, mevr. A. Wagemakers-Muller en mevr. A.M.Th. Wind; deze laatste, zoals eerder aangegeven, als lid van het hoofdbestuur.

Cursussen werden georganiseerd op het gebied van sociale zekerheid, vrede en veiligheid en co-emancipatie, deze laatste in samenwerking met de Stichting HOZ.

Ook was de organisatie in het verslagjaar weer vertegenwoordigd in het Breed Platform voor Economische Zelfstandigheid.

Buiten partijverband was de organisatie vertegenwoordigd in:

- Nederlandse Vrouwenraad
- Informatie- en Documentatiecentrum NVR
- Huwelijk/Relaties - Ouderschap, Zwangerschap (HOZ) en
- Marie, word wijzer!

b) Vereniging van Staten- en Raadsleden

Bij de afsluiting van het verenigingsjaar op 31 augustus 1983 telde de Vereniging van Staten- en Raadsleden 1849 leden en 365 buitengewone leden en abonnementen (op 31 augustus 1982: 1329 leden en 525 buitengewone leden/abonnementen). Het bestuur heeft het voornemen in 1984 wederom een ledenwerf-actie te organiseren.

Op de op 5 november te Lunteren gehouden jaarvergadering traden af de bestuursleden ir.H.W.F.C.Donkersloot (penningmeester), drs.H.B.Eenhoorn (provincie Friesland), J.G.van Zwieten (provincie Zeeland), Joh.D.van Dijk (provincie Zuid-Holland) en J.Koppenaar (provincie Noord-Holland). Zij allen waren aan de beurt van periodiek aftreden. De heren van Dijk en Koppenaar waren herbenoembaar en aldus geschiedde. De heer F.H.Cornelissen (zittend bestuurslid provincie Utrecht) werd voorgedragen en benoemd voor de functie van penningmeester. In de aldus ontstane vacature voor Utrecht werd de heer mr.J.H.Ekkers benoemd, terwijl de bestuursplaatsen voor Friesland en Zeeland werden ingenomen door resp. de heer H.Dubbelboer en mevrouw J.L.Niemantsverdriet-Leenheer.

Het op 4 en 5 november te Lunteren gehouden congres had als thema: "Vrijwilligerswerk". Inleidingen werden verzorgd door mevrouw drs.M.M.H.Kamp, lid van de Tweede-Kamerfractie, en door de heer J.B.van Asseldonk, wethouder van Breda. Bij de opening van het congres op vrijdag 4 november besteedde de vice-voorzitter mr.I.W.Opstelten aandacht aan het heuglijke feit van de benoeming van de heer M.de Bruijne, voorzitter van de vereniging, tot Commissaris der Koningin in de provincie Gelderland.

Voorts werden inleidingen gehouden door de minister van Binnenlandse Zaken, mr.J.G.Rietkerk, over de algemene politiek en de begroting en de consequenties voor provincies en gemeenten, en door de voorzitter van de Belgische Partij voor Vrijheid en Vooruitgang, de heer G.Verhofstadt, die op zijn eigen kleurrijke wijze het neo-liberalisme belichtte.

In samenwerking met de Haya van Somerenstichting werden twee studie-bijeenkomsten gehouden. Op 19 maart werd in alle 11 provincies voor de bestuurders van lagere overheden een regionale studie-ochtend georganiseerd; in elke provincie werd een verschillend onderwerp behandeld. Deze bijeenkomsten werden door de leden dermate goed ontvangen, dat het besluit werd genomen ook in 1984 bijeenkomsten voor de regio's te houden.

Op 1 oktober vond te Utrecht een zeer druk bezochte centrale informatie- en discussiedag plaats. Onderwerpen die centraal stonden waren: volksgezondheid, sport en recreatie, privatisering en politiek.

De burgemeestersdag werd op 10 maart gehouden in de Van Braam Houckgeestkazerne te Doorn. De ochtend was gewijd aan de opleiding van en de bijstand door mariniers. 's Middags hield de minister van Binnenlandse Zaken, mr.J.G.Rietkerk, een inleiding over de ontwikkelingen op het gebied van binnenlands bestuur.

De wethoudersdag werd op 26 mei in "Kobus aan de Poort" te Amersfoort gehouden. Groot was de teleurstelling toen bleek dat de heren drs.E.H.T.M.Nijpels en drs.L.M.L.H.A.Hermans wegens spoedeisende zaken in de Tweede Kamer niet aanwezig konden zijn. De heer mr.J.G.C.Wiebenga toonde zich bereid als plaatsvervanger op te treden en hield een zeer interessante inleiding over: "De partijpolitiek-gemeentepolitiek, praktijk en theorie." Bekend als hij is met gemeentepolitiek en Tweede-Kamerwetgeving was hij een waardig vervanger. Andere inleiders op die dag waren mevrouw drs.A.M.T.Eggermont-de Mast en de heer mr.J.H.Ekkers.

De jaarlijkse statendag, voor statenleden en Eerste-Kamerleden, was op 9 september te Leeuwarden. Onderwerp van discussie was de problematiek van natuur en landschap in verband met de vele gemeenschappelijke regelingen.

De gedeputeerden, de Commissarissen der Koningin, de fractievoorzitters in Eerste en Tweede Kamer en de voorzitter en de secretaris van de vereniging hadden in 1983 tweemaal een bijeenkomst te Utrecht.

De fractiemedewerkers kwam op 3 juli te Utrecht bijeen; de heer drs.R.Groothoff sprak daar over de rol van de fractiemedewerker.

De wethouders en burgemeesters hadden op 10 juni een periodiek overleg met de Tweede-Kamerleden over de Financiële Verhoudingswet en de bezuinigingen. Het periodieke overleg van de wethouders van onderwijs met de Tweede-Kamerleden had plaats op 28 oktober. Beide bijeenkomsten werden druk bezocht.

Het aantal redactieleden van "Provincie en Gemeente" werd uitgebreid tot 8. Het blad verscheen in 1983 tien maal. Vele deskundigen, leden en niet-leden van de vereniging, hebben bijdragen geleverd over diverse onderwerpen. De commissie Financiën Lagere Overheden heeft de notitie "Hondenbelasting" opgesteld. Voorts heeft zij de gebruikelijke aantekeningen met betrekking tot de algemene beschouwingen uitgebracht.

Een ad hoc werkgroep uit de vereniging stelde een notitie over "Privatisering bij de lagere overheden" op.

In 1983 werden 12 burgemeesters voor het eerst of in een andere gemeente benoemd.

De VVD behield in 1983 de derde Commissaris der Koningin door de reeds eerder vermelde benoeming als zodanig van de voorzitter van de vereniging, de heer M.de Bruijne, als opvolger van de heer mr.W.J.Geertsema.

c) Groep Nederland van de Liberale Internationale

In dit verslagjaar bestond de Groep Nederland 20 jaar. In Vrijheid en Democratie nr. 732 van 30 mei 1963 werd melding gemaakt van de oprichting en van het feit dat een bestuur was gevormd, terwijl prof. Oud als beschermheer optrad.

Drie jaar eerder was de VVD lid geworden van de Liberale Internationale (zie jaarverslag 1960, blz. 4). Het doel van de groep werd als volgt omschreven: "De oprichting van de Nederlandse groep van de Liberale Internationale kan bijdragen tot versteviging en versterking van de liberale gedachte in internationaal verband en van de Liberale Internationale in haar geheel."

Sedertdien heeft de groep de VVD vertegenwoordigd in de Liberale Internationale. In de loop van de jaren werd deze vertegenwoordiging geformaliseerd doordat de groep de status kreeg van bijzondere groep binnen de partij. Bij de statutaire en reglementaire wijzigingen van 1977 werd deze positie benadrukt doordat in het huishoudelijk reglement van de partij een artikel (78.1) werd opgenomen, dat de status van de bijzondere groepen, dus ook die van de Groep Nederland, nader omschreef.

In de jaren zeventig werd de behoefte gevoeld de statuten van de groep te wijzigen. In 1983 werden, na een voorbereidingsperiode van ten minste 10 jaar, nieuwe statuten voor de groep vastgesteld, die enerzijds noodzakelijk waren omdat in 1977 de statuten van de partij werden gewijzigd en anderzijds omdat binnen het verband van de groep plaats diende te worden ingeruimd voor de Kring van Liberalen voor Europa in Nederland (KLEN). Voorts was het nodig de statuten aan te passen aan de bepalingen van het nieuwe Burgerlijk Wetboek.

Het hoofdbestuur keurde deze statuten goed op 29 augustus 1983. De statutenwijziging kwam tot stand in nauwe samenwerking met de algemeen secretaris van de partij.

Statutair is vastgelegd dat een speciale commissie binnen de groep wordt gevormd, die zich bezighoudt met de Europese politiek, in het bijzonder gericht op de Europese Gemeenschap. Was het in de oude statuten mogelijk voor leden van JOVD en LSVN, die géén lid waren van de VVD, als lid tot de Groep Nederland toe te treden, volgens de nieuwe statuten bestaat deze mogelijkheid niet meer.

De voorbereiding voor het jaarlijkse congres van de Liberale Internationale werd zoals gebruikelijk weer door een studiegroep uit de leden, onder leiding van de heer F. de Roo van Alderwerelt, voorbereid. Mede door deze goede voorbereiding werden verscheidene voorstellen van de Nederlandse delegatie door het congres aanvaard.

(Voor een verslag van het congres wordt verwezen naar paragraaf 24.)

Met betrekking tot overige activiteiten dient nog vermeld te worden dat op 19 mei een inleiding werd gehouden door prof.dr.J.W.Bezemer, hoogleraar te Amsterdam en directeur van het Oost-Europa Instituut aldaar, over het onderwerp: "De Sovjet-Unie onder Andropov". In een uiterst boeiende uiteenzetting heeft deze deskundige vele achtergronden van het gebeuren in de partijtop aldaar toegelicht. Hij legde er onder meer de nadruk op dat de nieuwe leider meer dan zijn voorgangers met de mening van zijn collega's rekening zal moeten houden. Voorts wees hij erop dat het met de economie de laatste jaren steeds slechter gaat en dat er thans bij wijze van proef enkele elementen van een soort markteconomie worden geprobeerd.

Het aantal leden van de Groep Nederland bedroeg per 31 december 217.

In het verslagjaar traden mevrouw L.A.van Scherpenberg en de heer mr.drs.F.Bolkestein uit het bestuur. De eerste heeft zich gedurende zeer vele jaren met groot enthousiasme voor de internationale liberale zaak ingezet, met als hoogtepunt de organisatie van het congres van de Liberale Internationale te Den Haag in 1982. De tweede heeft de politieke activiteiten van de Groep Nederland belangrijk versterkt door zowel het initiatief te nemen tot het uitnodigen van verscheidene belangrijke sprekers als door zijn eigen deskundige inbreng.

De heer Weisglas trad af als secretaris, maar bleef wel lid van het bestuur. Hij werd opgevolgd door de heer Teeuwisse. Voorts traden tot het bestuur toe mevrouw van Heemskerck en de heer Rauwerda, zodat het bestuur per 31 december als volgt was samengesteld:

mr.H.P.Talsma, voorzitter; G.J.W.Teeuwisse, secretaris; drs.L.van Leeuwen, penningmeester; A.M.van Bemmelen (namens de VVD); mevr.S.van Heemskerck Pillis-Duvekot; J.P.van der Meulen; ir.B.P.Rauwerda en drs.F.W.Weisglas.

Zoals eerder vermeld vertegenwoordigt de Groep Nederland de VVD in het verband van de Liberale Internationale. Ingevolge de gewijzigde statuten van de Liberale Internationale heeft de VVD q.q. recht op twee zetels. Deze twee zetels werden in 1983 nog niet bezet. Wël hadden, doordat zij rechtstreeks door het congres van de Liberale Internationale werden benoemd, de heren de Koster en Talsma zitting in het bestuur van de Liberale Internationale in de functie van resp. ondervoorzitter en penningmeester.

19. VRIJHEID EN DEMOCRATIE

In 1983 werd de traditie van de jaarlijkse 18 uitgaven van Vrijheid en Democratie geschonden door de ruim drie weken durende poststaking in november. Het zo noodzakelijke nummer van 22 november, met de amendementen en stemadviezen van het hoofdbestuur voor de buitengewone algemene vergadering van 2 en 3 december kon hierdoor niet verschijnen. Partijbestuur en kamercentralebesturen fungeerden als koeriers, zodat de besluitvorming op deze vergadering normaal kon plaatsvinden.

Een jaar zonder directe landelijke verkiezingen betekende be-
slist geen saaie jaargang van het partij-orgaan. Duidelijk merkbaar was de verschuiving van oppositie- naar regeringspartij. Een aantal bewindslieden werd geïnterviewd over het beleid. Ook de middenstandsdag in het Haagse Congresgebouw en de beide telefonades, waarbij bewindslieden en Kamerleden gedurende twee uren vragen uit het land beantwoordden, kregen veel aandacht.

Het tijdens de 36ste jaarlijkse algemene vergadering besproken redactiestatuut voor Vrijheid en Democratie was voor het bestuur een reden tot herbezinning, waarbij het verzoek van de algemene vergadering om niet tot te veel regelgeving te komen, een rol heeft gespeeld. Het bestuur besloot daarom de Stichting Vrijheid en Democratie in stand te houden. Deze stichting, die al sinds 1948 bestaat, vergadert elk kwartaal met de redactieraad en de hoofdredacteur. De taakomschrijving van deze laatste is vervat in een aantal richtlijnen. De redactieraad wordt gevormd door de heer drs.H.B.Eenhoorn, het dagelijks-bestuurslid belast met Vrijheid en Democratie en voorzitter van de raad, en de heren W.J.A.van den Berg, H.F.Heijmans, H.A.M.Hoefnagels, drs.Th.H.Joekes, J.van Lier en ir.D.S.Tuijnman.

De advertenties brachten gedurende de eerste drie kwartalen van 1983 f.5.000.- meer op dan in 1982. Ook over het totale kalenderjaar was het eindresultaat financieel weer beter dan in 1982. Door het uitvallen van het nummer van 22 november, waardoor jaarabonnementen van adverteerders in de knel kwamen, is bij het afsluiten van dit jaarverslag echter nog niet precies te overzien in hoeverre niet geplaatste advertenties nog in 1984 moeten worden opgenomen.

Door het loslaten van vastgestelde prijzen en het openen van de mogelijkheid meer advertenties in het redactionele binnenwerk van het blad te plaatsen en met advertentie-abonnementen te werken, werden de inkomsten hoger en het advertentievolume in totaal kleiner.

De leden ontvingen in 1983 561 pagina's Vrijheid en Democratie. Hierbij zijn ingecalculeerd de pagina's van de cover en 5 inlegkaterns, waarin o.a. opgenomen de kandidatenlijsten voor de Eerste Kamer en het Europese Parlement.

Niet onvermeld mag blijven dat de goede samenwerking met Drukkerij Ten Brink te Meppel het mogelijk maakte de vele problemen, o.a. in verband met de poststaking, dank zij de gezamenlijke inspanningen van de hoofdredacteur Reny Dijkman en de drukkerij steeds tot tevredenheid op te lossen.

20. PROPAGANDA, VOORLICHTING EN CAMPAGNES

Geen directe landelijke verkiezingen, wél campagnes in dit verslagjaar. Propaganda (voor een politieke partij voorlichting) vindt tenslotte plaats door middel van alle uitingen, waarmee een partij, in dit geval de VVD, naar buiten treedt.

De volgende activiteiten werden ontplooid:

Op 5 februari werd de viering van het 35-jarig bestaan van de partij georganiseerd in het Turfschip te Breda. 's Middags had een forum-discussie plaats, die door 800 personen werd bijgewoond, terwijl 's avonds door 1700 uitgelaten VVD'ers uitbundig feest werd gevierd. (Zie voorts paragraaf 2.)

Op 25 april vond een samenspraak met het midden- en kleinbedrijf plaats volgens een voor de VVD nieuwe formule. In het Congresgebouw te Den Haag was een marktplein ingericht met kramen, waar een 15-tal Tweede-Kamerleden hun kennen en kunnen aan de man brachten onder de circa 600 aanwezige middenstanders. Zeer boeiende problemen werden aangemeld bij de sprekershoek, waar Kamerlid en middenstander dan publiekelijk in discussie gingen, terwijl midden op het marktplein een podium was geplaatst, van waaruit partijvoorzitter Kamminga, minister Smit-Kroes, de staatssecretarissen Koning en Ploeg en fractievoorzitter Nijpels zich op gezette tijden tot het "marktvolk" richtten. Tevoren waren organisaties uit het midden- en kleinbedrijf gevraagd een niet-commerciële stand te bezetten - waaraan door de vijf grote organisaties gevolg werd gegeven - en/of in hun blad deze 25ste april aan te kondigen. Ook aan dit laatste verzoek werd door vele vakbladen voldaan. Deze drie uur durende happening werd besloten met een zeer levendige persconferentie, waarbij circa 50 vakblad-journalisten aanwezig waren. Alles bij elkaar een bijzonder geslaagde manifestatie. De conclusie was dan ook: voor herhaling vatbaar!

Op 2 mei vond voor het eerst een VVD-telefonade plaats. In het gebouw van de Tweede Kamer bezetten in de fractiekamer bewindslieden en Kamerleden 15 directe lijnen, waarop kiezers naar aanleiding van de in de media geplaatste advertentie: "Bel vanavond de minister even" rechtsstreeks met hun volksvertegenwoordigers en bewindslieden konden praten. Gedurende twee uur (van 18.00-20.00 uur) werd hiervan een overweldigend groot gebruik gemaakt. Vragen met betrekking tot het bezuinigingsbeleid kwamen hierbij speciaal naar voren. De ruim 550 reacties zorgden ervoor dat deze actie op 31 oktober werd herhaald. Ook toen belden tussen de 500 en 600 mensen de "VVD-minister".

Op 30 september en 1 oktober belastte de partij zich met het organiseren van een ELD-agricultural seminar te Den Haag. Landbouwspecialisten uit heel Europa diepten probleemstellingen uit ter voorbereiding van de landbouwparagraaf in het ELD-verkiezingsprogramma 1984-1989.

Naast de vele perscontacten en conferenties die via de fractie liepen, gaf de partij in 1983 drie eigen persconferenties en wel

op 25 april ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf (hier-voor reeds vermeld), op 28 juni bij de presentatie van het concept-ELD-verkiezingsprogramma en op 30 september bij de opening van het agricultural seminar. Deze drie persconferenties vonden alle in Perscentrum Nieuwspoort plaats.

In verband met gemeentelijke herindelingen werd in het verslagjaar een aantal tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen gehouden (zie paragraaf 5). De campagnes voor deze verkiezingen werden door de betrokken kamercentrales georganiseerd. Vermeldenswaard was een groot opgezette avond te Leeuwarden op 15 oktober, waar door fractievoorzitter Nijpels en het merendeel van de VVD-fractie in de Tweede Kamer acte de présence werd gegeven.

Op initiatief van de Noord-Hollandse kamercentrales werd door ongeveer de helft van alle kamercentrales deelgenomen aan een ledenwerfcampagne die in het voorjaar startte. Tijdens een bijeenkomst te Amsterdam werden hiertoe speciale mappen gepresenteerd. Deze actie zou tot in 1984 duren.

In de week vóór de grote anti-kernraketten-demonstratie op 29 oktober te Den Haag werd in een oplage van 3 miljoen exemplaren een huis-aan-huis-krant "Vrede en veiligheid" door de als altijd actieve VVD-propagandisten verspreid.

Voor de TV-uitzendingen, die in 1983 plaatsvonden op 25 mei, 12 oktober en 27 december, werd halverwege dat jaar gekozen voor een nieuwe formule. Een panel van vier mensen kreeg door Kick Stokhuyzen een aantal vragen gesteld, waarna de bij het genoemde beleidsterrein betrokken bewindslieden of Kamerleden een korte explicatie gaven. De winnaar uit het panel kreeg een beloning, terwijl de kijkers thuis door middel van een huiskamervraag actief konden meedoen.

De respons was bemoedigend, terwijl de filosofie achter de uitzending ook bij andere politieke organisaties respect afdwong.

De VVD verzorgde in 1983 20 radio-uitzendingen om de twee weken gedurende het gehele jaar.

De Landelijke Propaganda Commissie vergaderde in het verslagjaar op 2 februari, 9 maart, 27 april, 18 juni, 14 september en 23 november.

Halverwege het jaar nam het lid van het dagelijks bestuur tevens voorzitter van de LPC, de heer drs. J.H. Klein Molekamp afscheid. Hij werd opgevolgd door de heer drs. B.J.M. Verwaayen.

Een werkgroep uit de LPC kwam met wensen, waaronder "ijzeren voorraad" van promotie-materialen en een aanzet tot een propagandistenmap. Voorts beraadde de commissie zich onder leiding van haar voorzitter over de taakopvatting van de LPC, waarbij het facet "spilfunctie" in de praktische organisatie als prioriteit fungeerde. Voorts werd van gedachten gewisseld over de verkiezingsanalyses en de scholing van propagandisten. Wat dit laatste betreft beleefde de LPC op 18 juni in samenwerking met de LCV een zeer vruchtbare dag. Door enige Europa-specialisten, waaronder de heer mr. H.R. Nord, werden Europese zaken op een rij gezet.

In hetzelfde kader werd op herhaald verzoek van de LPC voor de leden van deze commissie een zwaar geprogrammeerde studiereis naar het Europese Parlement te Straatsburg op touw gezet gedurende drie dagen in oktober. Europese politici, ELD-fractiemedewerkers, de programmadienst van het Europese Parlement alsmede het algemeen secretariaat van de partij hadden geen moeite gespaard. Door een uiteindelijk gebrek aan deelnemers uit de LPC moest het geheel echter te elfder ure worden afgelast.

Het campaign-committee van de ELD vergaderde in 1983 op 10 maart, 9 mei, 30 juni, 13 september en 27 november.

Te vermelden onderwerpen zijn:

- Herziening van de huisstijl van de ELD, waartoe door de VVD voorzeten werden gegeven, die er mede toe hebben bijgedragen dat het reclame-adviesbureau van de VVD, NAVAR B.V., thans onafhankelijk de gehele huisstijl-begeleiding van de ELD is gaan coördineren. Door dit bureau werd een "housestyle-manual" uitgebracht.
- Uitwisseling van 12 sprekers per land.
- Organisatie van fractie-seminars in de diverse landen.
- Organisatie van activisten-seminars in de onderscheiden landen (in Nederland op 25 en 26 februari 1984).
- Nauwe betrekking van fractiewoordvoerders bij de partij-voorlichting, hetgeen resulteerde in een eerste ELD-fractiewoordvoerdersvergadering te Parijs op 10 oktober.
- Aanleveren van nationale informatie voor de ELD-information-letters.
- Organisatie van de verkiezingsrally op 12 en 13 mei te Brussel.
- Werkbezoeken van campaign-committee president en lid van het Europese Parlement Mechtild von Alemann aan de diverse nationale partijbureaux.

Aanzetten werden gegeven voor een massale PVV-VVD-happening voor 4.000 à 5.000 mensen te Gent, met als onderwerp "vrede en veiligheid". Door diverse omstandigheden resulteerde dit uiteindelijk in een ontmoeting van politieke en partijleiders van PVV en VVD op 17 oktober nabij Brussel. Daarbij werd een gezamenlijke persconferentie gegeven.

Voorts werd een zgn. "VVD de boer op" gepland, een discussie-middag met agrariërs, geënt op de marktformule van 25 april voor het midden- en kleinbedrijf. Door omstandigheden werd deze happening verplaatst naar maart 1984.

In 1983 werden uitgegeven een nieuwe versie van de brochures "Liberalen en Europa" (2e druk) en "U en de VVD" (10e druk) en de brochures "Patiënten- en Ouderenbeleid" en "Referendum-Ja/Neen/Geen mening of een andere mening".

Een onderzoek werd ingesteld naar het localiseren van Nederlanders in het buitenland in verband met de mogelijkheid bij de Europese verkiezingen in 1984 hun stem uit te brengen.

De buitengewone algemene vergadering van 2 en 3 december stond onder dreigementen uit de samenleving, in verband met de ambtenarenstaking. Extra organisatiemaatregelen werden hiervoor genomen!

21. VORMING EN SCHOLING

Door de Haya van Somerenstichting werd in 1983 een groot aantal cursussen georganiseerd, waaraan door vele leden werd deelgenomen, meer dan in vorige jaren.

Van veel kanten werd in dit verslagjaar een beroep op de Haya van Somerenstichting gedaan. In samenwerking met o.a. de werkgroep Europese Verkiezingen en de defensiespecialisten in de Tweede Kamer werden nieuwe cursussen voorbereid.

De stuurgroep kwam in 1983 vijf maal bijeen en wel op 2 februari, 22 juni, 16 augustus, 21 september en 23 november.

De Landelijke Commissie voor Vorming en Scholing vergaderde op 2 februari, 22 juni, 21 september en 23 november.

De stuurgroep en de LCV hielden zich intensief bezig met het voorbereiden van de nieuwe cursussen, het samenstellen van het jaarprogramma en het opstellen van de concept-begroting.

De training van sprekers met betrekking tot onderwerpen als vrede en veiligheid en de Europese Gemeenschap kreeg in dit verslagjaar veel aandacht.

Voor het eerst werd een selectie toegepast op de aanmeldingen voor de topkadercursussen. In vorige jaren werd de voordracht van deelnemers door kamercentralebesturen en organisaties automatisch door de stuurgroep overgenomen. De ervaring bij vorige topkadercursussen leerden echter dat het niveau van deelnemers achteruit ging. De selectieprocedure werd uitvoerig in de LCV-vergaderingen besproken en zal, na enkele aanpassingen, nu ook gehanteerd worden bij de komende topkadercursussen. Vanuit de LCV werden twee sub-commissies samengesteld die een handboek voor vormings- en scholingsfunctionarissen en een aantal standaardcursussen moeten samenstellen.

Financiën

Van het ministerie van Binnenlandse Zaken ontvangt de Haya van Somerenstichting een subsidie voor het organiseren van vormings- en scholingsactiviteiten. Met deze subsidie wordt een groot deel van de salariskosten, kantoorkosten en cursussen betaald.

In 1983 is op deze subsidie 16 2/3% gekort, terwijl voor 1984 ook sprake is van een nieuwe, vrij forse korting. Een verhoging van de eigen bijdrage voor de deelnemers kon en kan niet altijd worden vermeden.

VVD-Infomap - VVD-Expresse

De belangstelling voor de VVD-Infomap liep verder terug. In januari 1983 werden nog slechts circa 800 betalende abonnees geteld.

Uit de partij kwamen steeds meer vragen van kaderleden naar een nieuwsbrief met actuele informatie.

Het hoofdbestuur besloot daarop over te gaan tot het uitgeven van de VVD-Expresse, een nieuwsbrief met nieuws uit Eerste- en Tweede-Kamerfractie, die wekelijks verschijnt met uitzondering van de recesperiodes van de Tweede-Kamerfractie.

De VVD-Expresse telde op 31 december 3300 abonnees en kwam in dit verslagjaar 25 maal uit. De Info-map ging op in deze nieuwsbrief.

Overzicht van de cursussen van de Haya van Somerenstichting. Alleen bij nieuwe activiteiten wordt iets meer achtergrondinformatie gegeven.

Bestuurdersdagen

22 maart te Apeldoorn, 21 mei te Roosendaal en 29 oktober te Assen.

Inleiders waren: W.J.A.van den Berg, mevr.L.A.van Scherpenberg, dr.L.Smeets en K.Weide.

Europa-dag

Presentatie Europa-cursussen voor de leden en plaatsvervangende leden van LPC en LCV op 18 juni te Utrecht.

Voorzitter: drs.B.J.M.Verwaayen; inleiders: mr.H.R.Nord, dr.W.F.van Eekelen en mr.D.H.Kok.

Forumtraining

9 april en 15 oktober te Utrecht (bureau Interaktie).

Landelijke vormingscursus - vervolg

Thema: mediabeleid.

27, 28 en 29 mei te Veldhoven.

Voorzitter: drs.L.M.L.H.A.Hermans; inleiders: G.W.Keja, mr.A.Kosto, P.J.A.v.d.Sanden, dr.G.C.M.Reijnen, prof.mr.H.Cohen Jehoram, mr.drs.L.C.Brinkman, J.W.Verbeek, drs.G.J.Kemme, dr.A.C.A.Dake, C.Wolzac en H.D.Jacobs.

Landelijke vormingscursus

Thema: de VVD en de rol van de verzorgingsstaat.

8/9 oktober en 19/20 november te Veldhoven.

Voorzitter: drs.L.M.L.H.A.Hermans.

Inleiders op 8/9 oktober: prof.dr.Joh.de Vries, prof.dr.B.M.S.van Praaf, prof.dr.S.K.Kuipers, prof.dr.Th.A.Stevers, dr.R.W.de Korte en drs.C.Glerum.

Inleiders op 19/20 november: dr.H.Roelink, drs.J.P.v.d.Reijden, drs.D.J.D.Dees, dr.A.G.W.J.Lansink, drs.A.W.H.M.Jansen, P.C.Lange en mevr.W.J.N.Bregman-Kaaks.

Cursussen liberale politiek

Thema's: - achtergronden liberalisme en socialisme
- belastingwetgeving
- sociale zaken

Op 26 maart en 2 april te Roosendaal, 7 en 14 mei te Den Bosch en op 4 en 11 juni te Beilen.

Inleiders: drs.J.G.Bruggeman, mevr.M.J.H.den Ouden-Dekkers, R.L.O.Linschoten, mr.F.H.G.de Grave, mr.A.H.Korthals en J.G.B.van Rey.

Topkadercursus Europa

Thema's: - het financieel-politieke kader
- vrede en veiligheid
- sociale zaken en werkgelegenheid
- institutionele vraagstukken

Op 28, 29 en 30 oktober te Wolfheze.

Voorzitter: H.F.Dijkstal; inleiders: mr.H.R.Nord, dr.W.F.van Eekelen, mr.C.G.Trojan, dr.H.van Sonneveld, ir.D.Luteijn, mr.B.J.baron van Voorst tot Voorst, H.Tent, prof.dr.ir.J.J.C.Voorhoeve, J.J.Wessel, mevr.mr.A.E.Bosscher,

Sprekerstraining Europa

7 en 14 november te Utrecht.

Trainer: M.C.Heineken.

Vrede en veiligheid - sprekerstraining

Op 11 juni te Utrecht.

Voorzitter: M.de Bruijne; inleiders: J.J.Wessel, drs.G.WVigevano en drs.K.A.Nederlof.

Vrede en veiligheid - herhalingsbijeenkomst Brussel

25 en 26 augustus te Brussel.

Voorzitters: mevr.S.van Heemskerck Pillis-Duvekot en prof.dr.ir.J.J.C.Voorhoeve.

De Vereniging van Staten- en Raadsleden organiseerde in samenwerking met de Haya van Somerenstichting op 1 oktober een centrale informatie- en discussiebijeenkomst te Utrecht met als thema's: Wet voorzieningen gezondheidszorg, politiebeleid, sport en recreatie en privatisering.

Inleiders waren: mr.R.J.A.Verberne, P.C.Lange, mr.J.M.Hoffscholte, A.F.J.Woltjers, J.W.Haanstra en L.A.Hafkamp.

In dit zelfde verband werden op 19 maart over het gehele land provinciale studiebijeenkomsten gehouden (11 in totaal).

De Organisatie Vrouwen in de VVD organiseerde in samenwerking met de VVD een drietal themadagen.

Decentraal werden de volgende cursussen gehouden:

- informatiecursussen 38 (in 1982: 21)
- informatiecursussen jongeren
- informatiecursussen vrouwen
- introductie-avonden 26 (in 1982: 14)
- startcursussen discussie- en vergadertechniek en spreekvaardigheid 15 (in 1982: 1)

De brochure "Door vrijheid verbonden" verscheen in het verslagjaar in een nieuwe versie (4e druk).

22. FRACTIES IN DE STATEN-GENERAAL EN IN HET EUROPESE PARLEMENT

Eerste Kamer

In paragraaf 3 is reeds ingegaan op de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer op 31 augustus.

Tot die datum deden zich geen wijzigingen voor in de samenstelling van de fractie.

Na de verkiezing eindigde het lidmaatschap van drs.T.R.A.Veen te Weurt en deden naast 11 reeds zittende leden 6 nieuwe leden hun intrede.

Op 31 december was de fractie als volgt samengesteld:

prof.dr.G.Zoutendijk te Oegstgeest, voorzitter; drs.Y.P.W.van der Werff te Breda, ondervoorzitter; mr.ir.H.Heijne Makkreel te Aerdenhout, eerste secretaris; drs.F.M.Feij te Venlo, tweede secretaris; A.M.van Bemmelen te 's-Gravenhage; drs.A.van Boven te 's-Gravenhage; prof.mr.M.C.B.Burkens te Leersum; mr.W.J.Geertsema te De Steeg; dr.L.Ginjaar te Rijswijk (Z.H.); J.A.van Graafeiland te Breda; H.F.Heijmans te Hengelo (O.); dr.B.Hofman te Driebergen; ir.D.Luteijn te Kortgene; jhr.mr.G.O.J.van Tets te Rotterdam; mevrouw mr.E.Veder-Smit te Leeuwarden; J.W.Verbeek te Rotterdam en mevrouw L.Vonhoff-Luijendijk te Groningen.

Tweede Kamer

De Tweede-Kamerfractie bleef in samenstelling ongewijzigd, zodat op 31 december de volgende leden deel uitmaakten van deze fractie:

drs.E.H.T.M.Nijpels te Bergen op Zoom, voorzitter; A.J.Evenhuis te Meppel, eerste ondervoorzitter; dr.R.W.de Korte te Wassenaar, tweede ondervoorzitter; drs.D.J.D.Dees te Breda, secretaris; drs.L.M.L.H.A.Hermans te Nijmegen, penningmeester; L.M.de Beer te Vlaardingen; J.D.Blaauw te Zeist; P.M.Blaauw te Nieuwe Pekela; dr.R.Braams te Utrecht; H.F.Dijkstal te Wassenaar; A.A.M.E.van Erp te Best; J.Franssen te Nederhorst den Berg; mr.F.H.G.de Grave te Amsterdam; mevrouw S.van Heemskerck Pillis-Duvekot te 's-Gravenhage; H.H.Jacobse te Amsterdam; drs.Th.H.Joekes te 's-Gravenhage; mevrouw A.Jorritsma-Lebbink te Bolsward; mevrouw drs.M.M.H.Kamp te Vianen; G.W.Keja te Landsmeer; drs.ir.ing.B.J.G.van der Kooij te Denekamp; mr.A.H.Korthals te Rotterdam; mr.H.Th.M.Lauxtermann te 's-Hertogenbosch; R.L.O.Linschoten te Dronten; mevrouw A.Lucassen-Stauttener te Abcoude; J.J.Metz te Aartswood; mr.G.B.Nijhuis te Noordwijkerhout; mevrouw M.J.H.den Ouden-Dekkers te Wageningen; mevrouw drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh te Wassenaar; J.F.B.van Rey te Roermond; mevrouw E.Terpstra te Nieuwegein; mr.M.J.M.Tripels te Maastricht; mr.A.J.te Veldhuis te Middelburg; prof.dr.ir.J.J.C.Voorhoeve te 's-Gravenhage; H.P.H.Waalkens te Tollebeek; drs.F.W.Weisglas te Rotterdam en mr.J.G.C.Wiebenga te Aerdenhout.

Het was een bijzonder moment in de VVD-fractie dat op 5 juni drs.Th.H.Joekes 20 jaar lid was van de Tweede Kamer en daarmee 20 jaar lid van deze fractie.

In Vrijheid en Democratie nr. 1286 van 31 mei, blz. 6 en 7, werd een speciaal artikel gewijd aan het jubileum van deze

zeer "liberale liberaal", de nestor van de fractie. In een buitengewone vergadering van de fractie op 31 mei werd de heer Joekes gehuldigd. Ook het hoofdbestuur liet zich niet onbetuigd. De algemeen secretaris overhandigde de jubilaris de Thorbecke-penning.

Europese Parlement

In de samenstelling van de Liberaal-Democratische fractie in het Europese Parlement deden zich voor wat de VVD betreft geen wijzigingen voor.

Per 31 december waren de VVD-leden in deze fractie:

mr.dr.C.Berkhouwer te Heiloo; mr.A.Geurtsen te Maasland;
ir.H.J.Louwes te Vierhuizen en mr.H.R.Nord te Luxemburg.

23. FEDERATIE VAN LIBERALE EN DEMOCRATISCHE PARTIJEN VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAP (ELD)

De activiteiten van de Federatie droegen in 1983 reeds duidelijk het stempel van de in 1984 te houden Europese verkiezingen (zie ook paragraaf 4).

Naast de VVD-amendementen stelde de partijraad van 10 september eveneens de delegatie vast die tijdens het jaarlijkse congres van de ELD, dat op 9, 10 en 11 december te München werd gehouden, de VVD zou vertegenwoordigen. Als gevolg van de goede resultaten, in september 1982 bij de verkiezing voor de Tweede Kamer behaald, steeg het aantal stemmen dat de VVD in het congres had van 21 tot 25. Gezien het grote belang van dit congres, waar immers het gemeenschappelijke ELD-programma voor de komende 5 jaar zou worden vastgesteld, werd besloten tot een aantal van 25 afgevaardigden.

De delegatie was als volgt samengesteld (naar internationaal gebruik met roepnaam):

members of the Executive Committee:

Tom van Bemmelen (leader of the delegation), Jan Kamminga, Mrs. Liesbeth van Raalte-Tuijnman, Ruud Luchtenveld, Gerard Schellekens, Mrs. Willy Stigter-Gonggryp, Fred Vos en Rienks Wigboldus;

members of the Senate:

Guus Zoutendijk en David Luteijn;

members of the House of Representatives:

Ed Nijpels, Pol de Beer, Robin Linschoten, Ad Nijhuis, Joris Voorhoeve en Frans Weisglas;

experts:

Nico van Dam, Jan-Cees van Duin, Hans Hoefnagels, Doede Kok, Ad Leijten, Piet Ressenaar, Henk Talsma en Pieter Zevenbergen, terwijl voorts de algemeen secretaris, Wim van den Berg, van de delegatie deel uitmaakte.

Vanuit het algemeen secretariaat werd de begeleiding van de delegatie verzorgd door de adjunct-algemeen secretaris, Tineke Tangel.

De VVD kan zich erop beroepen dat een groot deel van de ingediende amendementen werd aangenomen. (Een verslag van het congres werd opgenomen in Vrijheid en Democratie nr. 1295 van 20 december, blz. 15 en 16.)

Voorafgaand aan het congres vond op 30 september en 1 oktober te Den Haag een oriënterende discussie over de landbouwproblematiek plaats tijdens een ELD-seminar; voorzitter van dit seminar was de heer ir. H. J. Louwes.

Op 16 april werd te Londen een bijeenkomst van liberale bewindslieden van de ELD gehouden. In verband met de 36ste jaarlijkse algemene vergadering was de VVD daar echter niet vertegenwoordigd.

Namens de VVD hadden de heren J. Kamminga en mr. H. P. Talsma zitting in de Executive van de ELD. Tijdens het congres te München vonden,

in verband met de op het ELD-congres te Venetië aangenomen wijziging van de statuten, nieuwe bestuursverkiezingen plaats. Op voordracht van de VVD werden de heren Kamminga, van Eekelen en van Bemmelen benoemd verklaard, terwijl de heer Talsma door het congres als lid van de Executive werd gekozen.

Ook werden op het congres op voorstel van de PVV wijzigingen in de statuten van de ELD aangebracht. Deze wijzigingen hadden vooral betrekking op de manier waarop de financiële verantwoording van de Executive ten aanzien van het congres van de ELD diende te worden geregeld. Verder werden meer stringente eisen gesteld met betrekking tot het zgn. waarnemerschap van lid-organisaties.

Verder werd in de technische commissie ter voorbereiding van de campagne, onder voorzitterschap van het lid van het Europese Parlement mevrouw Mechteld von Alemann, veelvuldig van gedachten gewisseld over de activiteiten, de strategie en het materiaal waarvan tijdens de campagne gebruik zal worden gemaakt. VVD-vertegenwoordiger in deze commissie is de adjunct-secretaris voor voorlichting, propaganda en campagnes, de heer H.M.G.Dittmar.

24. LIBERALE INTERNATIONALE

De Liberale Internationale is onder voorzitterschap van de Italiaanse senator Giovanni Malagodi gedurende het verslagjaar bestuurlijk zeer actief geweest. De organisatie omvatte inmiddels 41 aangesloten politieke partijen en organisaties, waarvan 19 een zgn. "observer"-status bezaten. Vanuit die status kan een verzoek worden ingediend voor een volledig lidmaatschap. Omtrent de belangrijkste activiteiten het volgende:

1. Vergaderingen van de Executive

Het bestuur kwam in het verslagjaar vier maal bijeen.

De eerste vergadering werd op 22 en 23 januari te Bonn gehouden. Zij was geheel gewijd aan een discussie omtrent het toekomstige werk van de Liberale Internationale. Dit onderwerp verdient speciale aandacht daar ook de andere internationale politieke organisaties - de Socialistische Internationale, de Christen-Democratische Internationale en de recentelijk opgerichte Conservatieve Internationale - hun activiteiten opvoeren. De tweede vergadering vond plaats te Wenen op 8 en 9 april, vlak voor de nationale verkiezingen, die voor de Oostenrijkse Liberale Partij zo succesvol verliepen. Deze vergadering werd in belangrijke mate besteed aan de voorstellen tot herziening van de statuten.

De derde vergadering werd op 18 en 19 juni te Toronto gehouden, waar de laatste besprekingen ter voorbereiding van het jaarcongres te Stockholm werden gevoerd. Naast deze vergadering van de Executive had te Toronto een ontmoeting plaats van de liberale leiders van Honduras, Panama en Nicaragua. Hoewel de spanning tussen deze landen als zeer hoog moest worden gekwalificeerd, werd door deze liberale vertegenwoordigers een vriendelijk en begripvol gesprek gevoerd.

De vierde vergadering van de Executive werd op 5 oktober te Stockholm gehouden. Belangrijkste onderwerp van bespreking vormde de keuze van de plaats voor het jaarlijkse congres. Besloten werd dat dit congres zal plaatsvinden van 13 tot 16 september 1984 in Israël (Tel-Aviv).

2. Herziening van de statuten

Door een commissie onder voorzitterschap van de heer mr. H.R. Nord bereidde een commissie voorstellen tot herziening van de statuten voor, die aan het congres te Stockholm werden aangeboden. De belangrijkste voorstellen werden door dit congres overgenomen. Hierdoor werd o.m. bereikt dat de grootte van delegaties naar het jaarcongres vergelijkenderwijs meer geënt zal zijn op de mate van politieke invloed in het land van herkomst. Tevens werd het zgn. "bureau" ingesteld, dat als het dagelijks bestuur van de Liberale Internationale kan worden beschouwd. Daardoor is de mogelijkheid tot slagvaardig reageren op politieke gebeurtenissen vergroot.

3. Werkgroep Vrede en ontwapening

Daar op de agenda van het congres te Stockholm een ruime plaats was ingeruimd voor het belangrijkste politieke onderwerp op internationaal niveau werd een werkgroep "Vrede en ontwapening" ingesteld. De belangrijkste taak was de voorbereiding van dit agendapunt voor het congres. De werkgroep kwam éénmaal - in juli -

te Parijs bijeen en stelde een ontwerp-resolutie op. Dit ontwerp werd na een zeer uitvoerige discussie te Stockhol in gewijzigde vorm aangenomen.

4. Congres te Stockholm

Het congres vond van 6 tot 9 oktober plaats in het "Folkets Hus".

De belangrijkste onderwerpen op de agenda:

- a. Protectionisme. Dit vormde het thema-onderwerp. Inleidingen werden o.m. verzorgd door dr.Björn Molin, oud-minister van Handel in Zweden, en staatssecretaris mr.drs.F.Bolkestein. De forum-discussie stond onder leiding van de heer ir.B.P.Rauwerda.
- b. Centraal-Amerika. De discussie rond dit gebiedsdeel concentreerde zich in belangrijke mate op de recente ontwikkelingen in Nicaragua. Dr.Virgilio Godoy, voorzitter van de PLI en minister van Arbeid, ging uitgebreid in op de problematiek van zijn land. Hij deelde slechts in zeer geringe mate de bezorgdheid van velen in de vergadering omtrent de naleving van de mensenrechten en beklemtoonde de onmogelijkheid van het op korte termijn houden van algemene verkiezingen.
- c. Vrede en ontwapening. Zoals reeds eerder vermeld, werd aan dit onderwerp veel aandacht besteed. Wel bleek ter vergadering duidelijk dat ook in liberale kring benadering van dit complexe onderwerp vanuit vele gezichtshoeken mogelijk is. De uiteindelijk aanvaarde resolutie had de instemming van de Nederlandse delegatie, mede omdat in die resolutie op Nederlands verzoek de oorspronkelijke uitgangspunten van het Liberal Appeal (Rome) inzake het veiligheidsbeleid werden opgenomen.
- d. Wijziging statuten. Hierover werd reeds eerder gerapporteerd.

Voor een uitvoeriger verslag van het congres wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1291 van 25 oktober, blz. 8 en 9.

De Nederlandse delegatie naar Stockholm was als volgt samengesteld:

mr.H.P.Talsma, leider delegatie, A.M.van Bemmelen, secretaris buitenland, A.E.Bastiaans, mevr.V.Belinfante-Saidlo, W.J.A.van den Berg, mr.drs.F.Bolkestein, dr.W.F.van Eekelen, F.van Hovell, mr.F.Korthals Altes, drs.A.W.Kröner, mevr.H.M.W.Markerink-de Leede, ir.B.P.Rauwerda, mevr.E.de Roo van Alderwerelt-Hoog, mevr.C.Scheffer, mevr.L.A.van Scherpenberg, mevr.mr.W.K.Talsma-Rutgers, K.de Wit en mevr.M.A.Th.Zoutendijk-Meys.

25. PROF.MR.B.M.TELDERSSTICHTING

In het jaar 1983 publiceerde de Prof.mr.B.M.Teldersstichting vijf nieuwe geschriften, te weten: nr. 45 "Energiebeleid voor de toekomst", nr. 46 "Duurzame energiebronnen", nr. 47 "De kerncentrales van Dodewaard en Borsele", nr. 48 "Naar maatschappelijke zelfredzaamheid, een liberale visie op emancipatie" en nr. 49 "West-Europa en de Verenigde Staten".

De energiegeschriften, waarvan publicatie mede mogelijk werd gemaakt door een subsidie van de stuurgroep Maatschappelijke Discussie Energiebeleid, verwoordden de liberale visie op het te voeren energiebeleid in het kader van de ter zake ingestelde "brede maatschappelijke discussie".

Het emancipatiegeschrift behandelt, na een historische terugblik, de liberale visie op de ontwikkeling van man en vrouw tot maatschappelijke zelfredzaamheid. Dit geschrift was de basis voor de discussie in de VVD over emancipatie, een discussie die op de buitengewone algemene vergadering van 2 en 3 december werd afgerond.

Het geschrift "West-Europa en de Verenigde Staten" gaat in op problemen die bestaan in de relatie van West-Europa met de Verenigde Staten, de grootste bondgenoot. Wegen worden aangegeven om deze problemen op te lossen en de banden binnen het bondgenootschap te versterken.

In 1983 werd verder afgerond een studie over Europese integratie. Deze studie zal begin 1984 - het jaar van de Europese verkiezingen - worden gepubliceerd.

Ook werden in dit verslagjaar werkgroepen ingesteld ter bestudering van en publicatie over de onderwerpen "jeugdwerkloosheid", "informatiebeleid" en "sociale zekerheid".

Begin 1983 werd dr.K.Groenveld benoemd tot directeur van de stichting. In dat jaar verliet ir.T.Thalhammer het curatorium en traden als nieuwe leden toe mevrouw mr.E.J.J.E.van Leeuwen-Schut, drs.Th.A.J.Meys en drs.L.Hilarides.

Drs.J.A.de Hoog, politicoloog/econoom, werd in de loop van 1983 full-time wetenschappelijk medewerker van de staf van de stichting. Medio 1983 trad mr.R.Hansma toe tot deze staf, terwijl drs.A.W.Kröner en mevrouw drs.M.I.Wolff-Craandijk, beiden part-time medewerkers, de staf verlieten in verband met de voltooiing van de projecten ten behoeve waarvan zij werkzaamheden verrichtten.

26. SLOT

Dit jaarverslag is, evenals dat het geval was bij alle 35 daaraan voorafgaande verslagen, een vastlegging van gebeurtenissen en situaties binnen de VVD.

Een VVD die in 1983 het zevende lustrum vierde, vol vertrouwen in de toekomst van het liberalisme in het algemeen en in de toekomst van het liberalisme in Nederland in het bijzonder.

Uit dit jaarverslag blijkt dat 1983, in tegenstelling tot het zeer "bewogen" jaar 1982, weinig hoogtepunten maar ook weinig dieptepunten kende.

De partij was duidelijk regeringspartij; veel activiteiten droegen daarvan het stempel.

Ook het feit dat 1983 een verkiezingsloos jaar was (althans wat rechtstreekse verkiezingen betreft) zal het aantal activiteiten in de partij sterk hebben doen verminderen.

Het zal duidelijk zijn dat in het jaarverslag ook niet alle gebeurlijkheden, vooral niet die in afdelingen en centrales, konden worden opgenomen. Toch geven ook diē jaarverslagen van afdelingen en centrales, die in het archief van het Thorbeckehuis voorkomen, eenzelfde beeld. Kortom: een rustig jaar!

Dat beeld zal in 1984 toch een ander moeten zijn. Immers, de Europese verkiezingen vragen om meer dan één reden een grote inzet van alle leden. Inzet vooral van het kader en van het algemeen secretariaat.

Van de medewerkers van dit secretariaat is ook in het verslagjaar weer veel gevraagd. Zij hebben soms met vereende krachten aan moeilijke situaties het hoofd moeten bieden.

Zij bleven echter overeind, ook al moesten door langdurige ziekte van de adjunct-secretaris voor de propaganda, de heer H.M.G.Dittmar, door anderen, zoals mevrouw M.Th.M.Tangel en de heer J.N.J.van den Broek, veel werkzaamheden worden overgenomen.

Het hoofdbestuur is alle medewerkers erkentelijk voor hun inzet. Ook voor 1984 wordt op hen gerekend!

's-Gravenhage, 20 februari 1984.

Het hoofdbestuur van de VVD:

J.Kamminga, voorzitter.

W.J.A.van den Berg, algemeen secretaris.

BIJLAGE I

Besluitenlijst

Besluiten van de 36ste jaarlijkse algemene vergadering (66ste algemene vergadering) van 15 en 16 april 1983 en de door het hoofdbestuur gedane toezeggingen.

1. Het 35ste jaarverslag van het hoofdbestuur werd goedgekeurd (agendapunt 2).

2. Rekening en verantwoording en jaarverslag van de penningmeester over 1982 werden goedgekeurd (agendapunt 3).

3. Tot leden van de commissie van drie leden ter voorlichting van de 37ste jaarlijkse algemene vergadering bij de behandeling van de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1983 werden benoemd (agendapunt 5): J. A. Bouwens te Amstelveen (herbenoeming), drs. C. E. Etty te Amsterdam (was plv. lid) en J. Fortuin te 's-Gravenhage (nieuw), met als plaatsvervangende leden: A. F. Kooten te Goor (nieuw), mr. F. Martin te Delft (was lid) en J. F. Meijeraan te Naarden (nieuw).

4. Aanvaard werd een voorstel van het hoofdbestuur tot een voorwaardelijke verbod van de contributie met ingang van 1 januari 1984 voor de contributiegroepen 92, 93 en 94 (leden van 18 tot 27 jaar, leden van 27 tot 65 jaar en leden van 65 jaar en ouder) van resp. f 35,— tot f 37,50, van f 70,— tot f 75,— en van f 35,— tot f 37,50. Voorts werd aanvaard een amendement van de afdeling Almere waarin het hoofdbestuur werd verzocht aan de volgende jaarlijkse algemene vergadering een voorstel tot wijziging van art. 64.2 H.R. voor te leggen, inhoudende „indien daartoe naar hun mening i.v.m. vervroegde uittreding, pensionering of het genieten van een sociale uitkering aanleiding is”. Aan de algemene vergadering werd toegezegd dat zal worden nagegaan of een dergelijk voorstel reeds door de buitengewone algemene vergadering op 2 en 3 december 1983 kan worden bekrachtigd.

5. Aangenomen werd een motie van de kamercentrale Leiden: De Kieswet dient zodanig te worden gewijzigd dat Nederlanders, voor langere tijd in het buitenland verblijvend, het actief en passief kiesrecht voor de Tweede-Kamerverkiezingen verwerven.

Het hoofdbestuur stemde in met een voorstel van de ondercentrale Leiden waarin het hoofdbestuur werd gevraagd tijdig maatregelen te treffen opdat een zo groot mogelijk aantal van de in ons land aanwezige niet-Nederlandse minderheden, die naar alle waarschijnlijkheid bij de komende gemeenteraadsverkiezingen actief kiesrecht hebben, op de VVD stemt. Daarbij werd tevens aangenomen een motie van de afdeling Geldrop dat het hoofdbestuur hiertoe aan de afdelingen in een groot aantal talen een speciaal hiervoor geschreven wervingsfolder/verkort VVD-programma beschikbaar zal stellen (een en ander uiteraard bin-

nen het raam van de technische en financiële mogelijkheden) en centraal een „vertaalservice” op zal zetten.

6. Aanvaard werd een motie van de afdeling Zoetermeer om de uitslag van de stemming over de ingediende voorstellen van de afdelingen Doetinchem, Arcen en Velden/Bergen en Domburg op te vatten als een meningspeiling. Bij deze meningspeiling werden de betreffende voorstellen verworpen. Toegezegd werd evenwel dat de Commissie Kandidaatstelling en Technisch Advies nadrukkelijk de problemen zoals die zich in de kleinere afdelingen bij de kandidaatstellingen kunnen voordoen zal bekijken.

7. De algemene vergadering machtigt de partijraad ingevolge artikel 31.3 van de statuten het concept-verkiezingsprogramma ten behoeve van de Europese Verkiezingen te behandelen met de bevoegdheid namens de VVD amendementen e.q. moties bij het bestuur van de ELD in te dienen ter behandeling door het congres van de ELD, met tevens de bevoegdheid de afgevaardigden naar dit congres te benoemen.

8. De algemene vergadering deed de uitspraak dat er in de huidige statuten en reglementen geen bevelen zijn die het aan buitenlanders verbinden lid te worden van de VVD.

9. Aanvaard werd een motie van de kamercentrale Dordrecht met de interpretatie van punt 4 dat de van de algemene vergadering afgeleide verantwoordelijkheid bij het hoofdbestuur ligt. De centrale vergadering van de kamercentrale Dordrecht, bijeen op 1 maart 1983 is van mening:

1. dat de huidige hoofdredacteur en de situatie van dit moment geen enkele aanleiding geven tot enige kritiek.

2. dat Vrijheid en Democratie het officiële partijorgaan van de VVD dient te zijn.

3. dat gewaarborgd dient te zijn dat de redactionele inhoud van Vrijheid en Democratie in overeenstemming is met de partijstandpunten.

4. dat, met respect voor de journalistieke vrijheid van de hoofdredacteur, de eindverantwoordelijkheid bij het hoofdbestuur behoort te liggen en het dan ook mogelijk moet zijn dat het hoofdbestuur namens de partij in uitzonderlijke gevallen zijn invloed laat gelden.

5. dat het thans ter tafel liggende ontwerp-redactiestatuut strijdig is met bovenstaande gedachte en derhalve dient te worden herzien.

10. Aanvaard werd een motie van de afdeling Leudal om punt 9D: „Rapport en regeling inzake onverenigbaarheden en cumulatie van functies in de VVD van de agenda af te voeren.

11. De algemene vergadering nam kennis van het beleid zoals het hoofdbestuur dat voert met betrekking tot het te voeren jongerenbeleid en stemde in met de weg die het hoofdbestuur daarbij is ingeslagen: zij ziet de resultaten van de besprekingen die met de jongeren worden gehouden met vertrouwen tegemoet.

12. Toegevoegd werd dat het hoofdbestuur in overleg met het bestuur van de Organisatie Vrouwen in de VVD voorstellen zal formuleren waarbij o.a. aandacht zal worden besteed aan de keuzevrijheid van vrouwelijke leden die zich aanmelden of zij wel of niet bij de vrouwenorganisatie betrokken wensen te worden (agendapunt 10).

13. De algemene vergadering besprak de adviezen van de commissie kandidaatstelling en Technisch Advies (agendapunt 12). Zij ging akkoord met de voorgestelde adviezen met uitzondering van advies 14 ten aanzien waarvan de algemene vergadering bepaalde dat niet aan de verkiezingsraad doch aan de algemene vergadering een eindoordeel over de kandidatenlijst diende te worden gegeven (motie KC Gelderland). Hetgeen bij advies 9 werd vermeld over het verloop van de centrale vergadering werd door het aanvaarden van amendementen van de afdeling Utrecht eveneens van toepassing verklaard op het verloop van de afdelingsvergaderingen en de algemene vergadering.

Voorts werd door de Commissie gewijzigd aangenomen een motie van de afdeling Son en Breugel: „Tijdens de stemmingen over een bepaalde plaats wordt niet meer beraadslaagd”.

Tenslotte werd aan de algemene vergadering toegezegd in het vervolg de zgn. Moddermanlijst afzonderlijk uit te rekenen voor de zittende Kamerleden en voor de nieuwkomers teneinde het effect van het hoog plaatsen van de eigen kandidaat, boven de zittende leden, te beperken.

14. Besloten werd aan Hare Majesteit de Koningin een telegram te zenden van de volgende inhoud: De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie op vrijdag 15 en zaterdag 16 april 1983 bijeen in jaarlijkse algemene vergadering te Amersfoort, betuigt trouw en aanhankelijkheid aan Uwe Majesteit en Haar Huis.

15. De heer J. Kamminga te Groningen werd herbenoemd tot voorzitter voor een periode van drie jaar. Tot opvolger in het dagelijks bestuur van de heer drs. J. H. Klein Molekamp werd benoemd drs. B. J. M. Verwaayen te Wateringen als secretaris voor de voorlichting. Tot secretarissen voor de organisatie in het dagelijks bestuur werden benoemd dr. L. Ginjaar te Rijswijk en drs. L. Hilarides te Drachten.

16. Tenslotte sprak de algemene vergadering zich in een meningspeiling uit tegen het houden van een algemene vergadering op een zondag.

J. Kamminga,
voorzitter

W. J. A. van den Berg,
algemeen secretaris.

BIJLAGE II

DISCUSSIEPUNTEN TIJDENS 36ste JAARLIJKSE ALGEMENE VERGADEING

(punt 22 van de beschrijvingsbrief)

STELLINGEN OVER:

A. arbeidsduurverkorting;

B. mediabeleid;

C. deregulering.

Opgesteld door de Tweede-Kamerfractie.

A

ARBEIDSDUURVERKORTING

1. Arbeidsduurverkorting levert per saldo niet meer werk op. Het spreidt het aanwezige werk over meer mensen en is derhalve een zaak van rechtvaardigheid. Om te voorkomen dat het minder werk oplevert moet aan strikte randvoorwaarden voldaan worden:
  - evenredige inlevering van loon of salaris;
  - tenminste handhaving en zo mogelijk verlenging van bedrijfstijd;
  - aanwezigheid van voldoende kwalitatief aanbod op de arbeidsmarkt;
  - het mag niet leiden tot verhoging van de arbeidskosten per tijdseenheid of tot verlaging van de productiviteit.
2. Het primaire doel van arbeidsduurverkorting is herbezetting van de vrijkomende arbeid. Arbeidsduurverkorting mag ook aangewend worden om schommelingen in de productie op te vangen en zodoende op de tocht staande banen door verhoging van arbeidsproductiviteit te redden.
3. Het wettelijk verplichten tot een algemeen geldende arbeidstijdverkorting over de gehele linie is uit den boze. Herverdeling van werk is maatwerk. De uitwerking moet flexibel geschieden. Herbezetting van de vrijkomende arbeid kan alleen op het niveau van bedrijven en instellingen zinvol inhoud gegeven worden. Met het inschatten van werkgelegenheidseffecten moet grote voorzichtigheid betracht worden. Een boekhoudkundige becijfering van de effecten deugt niet.
4. Het per dictaat opleggen van arbeidsduurverkorting aan ambtenaren en trendvolgers moet worden afgewezen. De Regering dient daar over open en reëel overleg te voeren met de vertegenwoordigende organisaties van betrokkenen.

5. 32-uurs-banen voor jongeren (beneden de 23 jaar) geven een bijdrage tot de oplossing van de schrijnende jeugdwerkloosheid. Functie-gewijs moet worden nagegaan waar 32-uursbanen te verwezenlijken zijn. Een algemene verplichting voor jongeren beneden de 23 om niet meer dan 32 uur per week te werken maakt hun kansen op de arbeidsmarkt nog geringer dan ze al zijn.

6. Het vrijwillig werken met behoud van een uitkering moet waar mogelijk gestimuleerd worden. Daarbij dienen de volgende randvoorwaarden te gelden:

- zo min mogelijk concurrentievervalsing;
- geen "budgetvervuiling";
- geen substitutie van reguliere werknemers door werklozen.

Gegeven deze randvoorwaarden zijn werkloosheidsprojecten (niet betaalde werkzaamheden met behoud van uitkering) te verkiezen boven werkgelegenheidsprojecten (werkschepping via alternatieve overheidsprojecten).

Tengevolge van de noodzakelijke overheidsbezuinigingen in gezondheidszorg, welzijn en onderwijs vloeien er werknemers af, hoewel aan hun taak in die sectoren toch behoefte blijft. Daarom moeten deze afvloeiende werknemers zelf als eersten in staat gesteld worden die taak als vrijwilliger geheel of gedeeltelijk weer op te nemen. Essentieel is dat ze beschikbaar blijven voor omscholing en/of bemiddeling naar werk in andere sectoren.

7. Arbeidsduurverkorting onder strikte randvoorwaarden gaat niet zonder invoering van een minimum-uurloon. Dit minimum-uurloon vermenigvuldigd met het aantal verkorte arbeidsuren is desalniettemin niet geschikt als nieuwe koppelingsbasis voor de uitkeringen. Verlaging van de sociale uitkeringen is op zich noodzakelijk omdat de financiële middelen ontbreken om de koppelingen bij oplopende aantallen uitkeringsgerechtigden en afnemende aantallen actieven nog langer in stand te houden.

MEDIABELEID

1. Buitenlandse televisieprogramma's moeten onverkort en onveranderd op de kabel in ons land worden toegelaten met uitzondering van situaties waarbij het gaat om in het buitenland vervaardigde Nederlandstalige programma's met specifiek op Nederland gerichte reclame.

2. De VVD is voorstander van reclame op regionale en lokale omroep, maar de pers mag hierbij geen schade ondervinden. De financiële middelen van de technologische ontwikkelingen van de regionale en lokale omroep moeten komen van zowel de reclame als kijker en luisteraar. De pers moet hierin kunnen participeren.

3. De zendtijd, van de N.O.S. zowel voor radio als televisie dient teruggebracht te worden tot het niveau dat benodigd is voor het verrichten van die uitzendingen die niet door de omroeporganisaties tot stand gebracht worden.

D E R E G U L E R I N G - A L G E M E E N

1. INLEIDING

- 1.1 In het regeerakkoord wordt ^{o.m.}vermeld, dat een beperking van regels en voorschriften nodig is, met het oog op de bescherming van de rechtszekerheid, een rechtvaardige behandeling van betrokkenen en een verantwoorde contrôle op het gebruik van collectieve middelen;
- 1.2 Bij het vraagstuk van regulering en deregulering gaat het in de eerste plaats om de doorzichtigheid van de verhoudingen tussen de overheid en de deelnemers aan het maatschappelijk verkeer. Door de enorme regeldichtheid dreigen degenen, tot wie de regels zich richten het overzicht in rechten en verplichtingen te verliezen. Superspecialistische en gedetailleerde wetten worden niet meer begrepen en verliezen daardoor hun effectiviteit. Steeds meer tijd en geld is nodig om aan de vele regels te kunnen voldoen;
- 1.3 De overheid zelf wordt overbelast. Door de grote omvang en ingewikkeldheid van de regelgeving wordt het steeds minder mogelijk de uitvoering efficiënt ter hand te nemen. Nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen krijgen daardoor maar traag een reactie van de overheid;
- 1.4 De regelgeving is zo omvangrijk, detaillistisch, onduidelijk en tegenstrijdig geworden dat zij steeds minder wordt nageleefd, ondanks een steeds groeiend ambtelijk contrôle-apparaat. Conflicten tussen overheid en burger/rechtspersoon zijn het gevolg. Recht waarvan de handhaving onzeker wordt verliest aan kwaliteit. De voortschrijdende regulering leidt bovendien tot een steeds grotere overbelasting van de rechterlijke macht.

2. BEGRIPSBEPALING

- 2.1 Deregulering staat niet gelijk met het zonder meer afschaffen van regels. Er zal stroomlijning, vereenvoudiging en vermindering van regelgeving moeten plaatsvinden, en wel op alle gebieden waarop de staat thans optreedt. Niet alleen bestaande regelgeving zal moeten

worden onderzocht, maar ook zal terughoudendheid moeten worden betracht t.a.v. nieuwe regelingen;

- 2.2 Bij deregulering kan men denken aan zaken als vermindering van planvoorschriften, vereenvoudiging van (vergunningen)procedures, omzetting van detailregelingen in globale wetgeving, het decentraliseren van regelgeving naar de lagere overheden, het invoeren van eindtermijnen bij regelgeving ('horizon-wetgeving') en het geheel beëindigen van regelgeving d.m.v. privatisering.

3. STAND VAN ZAKEN

Het kabinet-Lubbers heeft een 5-tal projecten opgezet die het volgende behelzen:

- 3.1 Nog in 1983 zal worden uitgebracht een algemene nota inzake regulering en deregulering, onder verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie. Deze zal naast een aantal uitgangspunten een concrete aanzet tot deregulering moeten geven;
- 3.2 Ten tweede zal onder verantwoordelijkheid van de Minister van Economische Zaken een actieprogramma ter stroomlijning en vermindering van wettelijke voorschriften i.v.m. de economische ontwikkeling worden uitgebracht, medio 1983;
- 3.3 Ten derde zal onder de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Ministers van Economische Zaken en VROM een actieprogramma inzake deregulering op het gebied van milieuhygiëne en ruimtelijke ordening (DROM) worden uitgebracht, eveneens per medio 1983. Gekeken zal primair worden naar de vergunningenproblematiek en naar de effecten voor het bedrijfsleven;
- 3.4 Ten vierde zal worden uitgebracht een actieprogramma deregulering (woning)bouwregelgeving, eveneens medio 1983, onder verantwoordelijkheid van de Minister van VROM;
- 3.5 Ten vijfde zal worden uitgebracht een actieprogramma inzake stroomlijning en vereenvoudiging van het steuninstrumentarium voor het bedrijfsleven, medio 1983, onder verantwoordelijkheid van de Minister van Economische Zaken.

4. VRAAGPUNTEN

- 4.1 Kan de VVD zich erin vinden dat aan het dereguleringsbeleid hoge prioriteit wordt gegeven?
- 4.2 Kan de VVD zich erin vinden, dat het dereguleringsbeleid vooral wordt gericht op de sectoren economische zaken, volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer? Of dienen andere sectoren prioriteit te krijgen, zoals het welzijnsbeleid?
- 4.3 Kan de VVD zich erin vinden, dat bij het dereguleringsbeleid tevens verband gelegd wordt met taakafstoting door de rijksoverheid naar de particuliere sector (privatisering) en naar de lagere overheden (decentralisatie)?

BIJLAGE III

LEDENLIJST VVD PER 1 JANUARI 1983

code	kamercentrale	totaal	06	91	92	93	94	95	aantal partij- raadsleden 1982 1)	aantal partij- raadsleden 1983 1)
A	's-Hertogenbosch	5466	7	37	461	3315	609	1037	4	4
B	Tilburg	4897	7	10	309	3015	601	955	4	4
C	Gelderland (Arnhem)	7986	13	17	361	4051	2015	1529	6	6
D	Gelderland (Nijmegen)	5012	3	25	275	3007	682	1020	4	4
E	Rotterdam	2508	4	9	229	1272	637	357	2	2
F	's-Gravenhage	4741	7	7	216	1771	1927	313	4	4
G	Leiden	10269	18	21	580	5971	1624	2055	7	7
H	Dordrecht	8706	18	12	469	5199	1271	1737	6	6
I	Amsterdam	2595	3	4	258	1290	782	258	2	2
J	Den Helder	5776	13	10	221	3518	896	1118	4	4
K	Haarlem	8482	17	26	376	4607	1978	1478	6	6
L	Zeeland	2781	6	6	112	1641	454	562	2	2
M	Utrecht	9307	21	25	516	4987	1882	1876	6	7 2)
N	Friesland	4300	5	5	163	2534	711	882	3	3
O	Overijssel	6707	15	25	397	3756	1141	1373	5	5
P	Groningen	4755	16	8	255	2404	1001	1071	4	4
Q	Drenthe	4434	10	3	112	2383	899	1027	4	3 2)
R	Limburg	3903	7	16	238	2412	329	901	3	3
S	H.B.-rechtstreeks	263	2	0	5	140	65	51	-	-
		102888	192	266	5553	57273	19504	20100	76	76

1) conform artikel 50.1 onder 5 huishoudelijk reglement, juncto artikel 14.5 statuten

2) wijziging in aantal - vergelijk 1982

N.B. In algemene vergadering totaal 2350 stemmen

aantal afdelingen per 1 januari 1983: 624

LEDENLIJST VVD PER 1 JANUARI 1984

code	kamercentrale	totaal	06	91	92	93	94	95	aantal partij- raadsleden 1983 1)	aantal partij- raadsleden 1984 1)
A	's-Hertogenbosch	4971	8	18	376	2927	658	984	4	4
B	Tilburg	4474	6	5	257	2691	631	884	4	4
C	Gelderland (Arnhem)	7388	12	8	249	3655	2014	1450	6	6
D	Gelderland (Nijmegen)	4607	2	13	189	2754	677	972	4	4
E	Rotterdam	2276	3	2	183	1139	622	327	2	2
F	's-Gravenhage	4261	7	3	170	1545	1799	737	4	3 2)
G	Leiden	9570	21	14	464	5492	1613	1966	7	7
H	Dordrecht	8106	19	5	359	4772	1285	1666	6	6
I	Amsterdam	2284	2	3	200	1118	724	237	2	2
J	Den Helder	5283	12	5	175	3164	902	1025	4	4
K	Haarlem	7922	20	10	308	4218	1946	1420	6	6
L	Zeeland	2600	6	4	84	1513	455	538	2	2
M	Utrecht	8653	24	23	402	4591	1865	1748	7	7
N	Friesland	4129	6	4	126	2384	727	882	3	3
O	Overijssel	6264	17	11	316	3481	1140	1299	5	5
P	Groningen	4493	16	6	221	2222	1013	1015	4	4
Q	Drenthe	4221	10	3	101	2205	905	997	3	3
R	Limburg	3714	9	8	208	2269	346	874	3	3
S	(afd.) New York	15			1	13		1	-	-
S	HB-rechtstreeks	297	2		10	147	78	60	-	-
		95528	202	145	4399	52300	19400	19082	76	75

1) conform artikel 50.1 onder 6 huishoudelijk reglement, juncto artikel 14.5 statuten

2) wijziging in aantal - vergelijk 1983

N.B. In algemene vergadering totaal 2208 stemmen

Aantal afdelingen per 1 januari 1984: 621

BIJLAGE IV

JAARVERSLAGEN COMMISSIES VAN ADVIES (art. 60 h.r.)

	<u>blz.</u>
<u>a. koepelcommissie Buitenland</u>	70
a1. commissie Buitenland	71
a2. Defensiecommissie	72
a3. commissie Ontwikkelingssamenwerking	74
<u>b. koepelcommissie Leefbaarheid</u>	76
b1. commissie Milieuhygiëne	77
b2. commissie Ruimtelijke Ordening	79
b3. commissie Verkeer en Waterstaat	82
<u>c. koepelcommissie Onderwijs</u>	84
c1. commissie Primair Onderwijs	85
c2. commissie Secundair Onderwijs	87
c3. commissie Tertiair Onderwijs	88
c4. commissie Volwasseneneducatie	91
<u>d. koepelcommissie Financiële, Economische en Sociale Zaken</u>	92
d1. Belastingcommissie	94
d2. Financieel-Economische Commissie	96
d3. Sociale Commissie	97
d4. commissie Midden- en Kleinbedrijf	98
d5. Energiecommissie	100
d6. Landbouwcommissie	101
d7. commissie Volkshuisvesting	102
<u>e. koepelcommissie Welzijn</u>	104
e1. Culturele Commissie	105
e2. commissie Maatschappelijke Ontwikkeling	106
e3. commissie Mediabeleid	107
e4. commissie Sport, Recreatie en Natuurbehoud	109
e5. commissie Volksgezondheid	111
e6. Homowerkgroep	112
<u>f. koepelcommissie Justitie en Binnenlandse Zaken</u>	113
f1. Justitiecommissie	115
f2. commissie Binnenlandse Zaken	116
f3. werkgroep Grote Steden	117
f4. Politiecommissie	118

Jaarverslag van de Koepelkommissie Buitenland - 1983
=====

De Koepelkommissie Buitenland heeft in het verslagjaar 1983 viermaal vergaderd, waarvan eenmaal informeel, met dien verstande dat bij die gelegenheid - 14 september 1983 - de liberale bewindslieden die vanuit hun functie bij het werkterrein van de drie samenstellende commissies - Buitenland, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking - rechtstreeks betrokken zijn, daarbij uitgenodigd en aanwezig waren.

De werkzaamheden van de Koepelkommissie Buitenland werden gekenmerkt door enerzijds een aantal wijzigingen in de personele samenstelling ervan, anderzijds door een herbezinning op zijn functie.

Als opvolger van de heer drs. A. van Boven die per 31 december 1982 in verband met zijn lidmaatschap van de Eerste Kamer aftrad, werd op 28 februari 1983 tot zijn opvolger benoemd dr. A.C.A. Dake. In de loop van het verslagjaar gaf de heer drs. W. Teller de wens te kennen zijn functie van sekretaris neer te leggen. Als zijn opvolger werd vlak voor het einde van het verslagjaar mevr. M.A.Th. Zoutendijk benoemd. Eveneens trad af de heer ir. H.W.F. Donkersloot als vertegenwoordiger van de Vereniging van Staten- en Raadsleden.

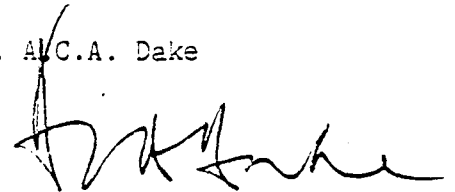
De werkwijze van de Koepelkommissie Buitenland is in zoverre aangepast aan de wens van de leden ervan, dat meer aandacht werd gegeven aan die terreinen van buitenlands beleid die a. op middenlange termijn (politiek jaar) voor partij-organisatie en gekozen vertegenwoordigers van belang geacht mochten worden en in het bijzonder die b. raakvlakken vertonen met de aandachtsgebieden van de samenstellende drie commissies.

Als gevolg van met name het genoemde overleg met de bewindslieden zijn een aantal prioriteitsterreinen omschreven en aan de samenstellende commissies voorgelegd. Daaruit heeft onder andere geresulteerd dat de Defensie-nota die aan het einde van het verslagjaar verscheen voorwerp zal zijn van gezamenlijke bespreking door de commissie-Buitenland en de Defensie-kommissie.

De regelmatige inbreng van de leden van de fracties van de Eerste en Tweede Kamer in het coördinerende werk van de Koepelkommissie Buitenland heeft tot de kwaliteit van de besprekingen in niet onaanzienlijke mate bijgedragen.

Den Haag, 19 januari 1984

Dr. A.C.A. Dake

JAARVERSLAG van de Commissie Buitenland 1983

In 1983 heeft de Commissie Buitenland elf maal vergaderd.

De volgende punten werden besproken:

het Nederlands lidmaatschap van de Veiligheidsraad, het plan Reagan voor het Midden-Oosten, het Midden-Amerikabeleid van de Amerikaanse regering, het landbouwbeleid en het industriebeleid van de Europese Gemeenschap en de Europese politieke samenwerking. Een aantal onderwerpen werden behandeld in subcommissies.

Speciale aandacht werd besteed aan:

1. Zuid-Afrika en de apartheid.

Een rapport, dat de subcommissie Zuidelijk Afrika maakte, werd uitvoerig besproken.

2. De Europese integratie.

De subcommissie Europa schreef een rapport met de titel: "De Europese Integratie onderweg".

3. De rol van de VVD met betrekking tot het veiligheidsbeleid van het kabinet-Lubbers.

4. De verhouding tussen West-Europa en de Verenigde Staten.

Uitgangspunt van de discussie was Geschrift nr. 49 van de Teldersstichting dat o.a. op initiatief van de Commissie Buitenland geschreven werd.

Het jaar 1983 was een actief jaar waarin samen met de adviserende leden prettig en efficiënt vergaderd werd.

G.D. Heij

DEFENSIECOMMISSIE van de

Volkspartij voor Vrijheid en Democratie

Secretariaat: Van Alphenlaan 1, 2110 AA Aerdenhout, telefoon: 023-249001

J A A R V E R S L A G 1 9 8 3
bestemd voor het Hoofdbestuur van de VVD

Het jaarverslag 1982 dat ik op 5 januari 1983 bij U indiende beliep het gehele kalenderjaar 1982.

Aangezien het verslagjaar van de partijcommissies thans loopt van 1 september tot aan 1 september breng ik U hieronder verslag uit over de periode van 1 januari 1983 tot aan 1 september 1983.

De defensiecommissie vergadert tenminste eenmaal per maand, steeds op de tweede dinsdag der maand. Deze "gewone" vergaderingen zijn gehouden op 11 januari, 8 februari, 8 maart, 12 april, 10 mei, 14 juni, 12 juli en 16 augustus 1983.

De vergadering van 16 augustus 1982 werd gehouden ten huize van de vicevoorzitter/secretaris. De vergadering van 12 juli werd gehouden in het "IOC", (boven "De Witte"). De andere vergaderingen in het gebouw van de Tweede Kamer.

Naast de gewone bijeenkomsten zijn er in de verslag periode twee buitengewone geweest, te weten:

- a. Een "studiedag" defensie. Op 25 maart 1983 werd in het gebouw van de Tweede Kamer van des ochtends 10 uur tot des namiddags 4 uur over defensieproblematiek gediscussieerd, zulks naar aanleiding van door onze leden gehouden korte inleidingen. De doelgroep waren de eerste en de tweede kamerleden. Aanwezig waren de eerste kamerleden Van Boven en Van der Werff en de tweede kamerleden Dijkstal, mevrouw Van Heemskerck, mevrouw Kamp, Nijhuis, Te Veldhuis en Voorhoef alsmede van de staf van de Tweede Kamer de dames De Kempnaer en v.d. Krogt en de heer Wessels.
- b. Op 3 mei 1983 werd van $\pm$ 14.45 uur tot aan $\pm$ 21.00 uur in en om het Binnenhof een "damesdag" gehouden waarin de dames van onze leden o.a. middels inleidingen van Staatssecretaris Hoekzema en het lid van onze commissie Kamman een idee kregen van de werkzaamheden van de commissie.

Een door de commissie op 3 juni 1983 geplande studiedag voor de kamerleden op de militaire oefenterreinen te Havelte en te Nunspeet kon wegens overvolle agenda's van de kamerleden niet doorgaan. Met de Tweede Kamer-fractie is afgesproken dat deze studiedag doorgaat in het voorjaar 1984 en dat de Tweede Kamer-fractie dan met een substantiële afvaardiging komt.

Voorts werd nog een aantal niet-plenaire vergaderingen gehouden door studiegroepen ad hoc e.d. Laatstbedoelde vergaderingen worden in dit verslag niet verwerkt.

Waste agendapunten in iedere plenaire vergadering zijn immer de punten: "vragen van- en aan kamerleden" en "stand in de drie krijgsmachtdelen". Het agendapunt vragen van- en aan kamerleden zorgt immer voor een indringende discussie over de politieke toestand, het door de kamerleden -uiteraard met behoud van hun eigen verantwoordelijkheid- te voeren beleid, e.d. Bij het agendapunt stand van zaken in de drie krijgsmachtdelen geven leden van onze commissie, die actief in één van die drie delen dienen, ons uitgebreide en vaak zeer vertrouwelijke informatie, die dan ook niet wordt genotuleerd.

Verslagen van de "normale" vergaderingen. Van een aantal van die vergaderingen zijn in verband met het vertrouwelijk karakter van het gesprokene geen of zeer summiere notulen gemaakt.

- 11 januari o.a. kruisraketten,
8 februari weer kruisraketten, RSV-problematiek; contact Telderstichting,
8 maart o.m. uitgebreide gedachtenwisseling met de heer Nijpels, die onze commissie bezocht,
12 april regeling studiedag defensie naar de militaire oefenterreinen; bespreking notitie van Schotel en Taalman Kip betreffende het rapport van de Telderstichting, de Sowjet-Unie en West-Europa, niet genotuleerd,
10 mei
14 juni o.a. interimrapport van onze studiegroep "planologische aspecten van de plaatsing van kruisraketten,
12 juli o.a. verslag gecombineerde vergadering met de commissie Ruimtelijke Ordening; bespreking problematiek "totaal weigeraars",
16 augustus o.a. bespreking rapport "vrede in vrijheid door evenwichtigheid en onderhandeling" van de S.V.P. Personeelsproblematiek bij de "vrijwillig dienenden" in de krijgsmacht.

Aerdenhout, 19 december 1983.

Mr. J.M. Bast,
secr.defensie VVD

Commissie Ontwikkelingssamenwerking Jaarverslag 1983

Het verslagjaar heeft in het teken gestaan van het themacongres op 2 en 3 december, dat ondermeer aan ontwikkelingssamenwerking was gewijd.

De voorbereidingen hiervoor vroegen veel aandacht en uitvoerige discussies, die tot een alleszins bevredigend resultaat hebben geleid.

Voorts werden ondermeer door de commissie behandeld de begrotingen ontwikkelingssamenwerking voor 1983 en 1984, de amendering van het ontwerpprogramma van de ELD voor de Europese Verkiezingen in 1984, en de regeringsnotitie over humanitaire hulp.

Themacongres ontwikkelingssamenwerking

Door de commissie werden voorbereidingen getroffen voor een rapport "Ontwikkelingssamenwerking in de jaren '80". Het materiaal daarvoor werd verzameld door middel van een groot aantal enquêtes en interviews.

I.v.m. het verzoek van het hoofdbestuur stellingen met tekst te formuleren voor de 67ste algemene vergadering in december besloot de commissie voorrang te geven aan dit verzoek en het reeds verzamelde materiaal hiervoor te benutten.

Een uitvoerige inleiding met vijf stellingen werd vóór de gestelde termijn afgerond en door het hoofdbestuur aanvaard.

Uit de inhoud van de amendementen en uit de resultaten van de algemene vergadering van 3 december bleek, dat de inzichten van partij en commissie bijna volledig parallel liepen. In de goede discussies kregen drie onderwerpen bijzondere aandacht, t.w. de relatie tussen ontwikkelingssamenwerking en de internationale economische betrekkingen, de positie van de vrouw in de derde wereld; en de rol van lagere overheden in de ontwikkelingssamenwerking. Tenslotte gaf minister Schoo blijk van haar waardering voor de discussieresultaten.

De Commissie heeft haar visie op de procedures met betrekking tot deze algemene vergadering aan het hoofdbestuur kenbaar gemaakt.

Amendering ontwerpprogramma 1984 van de ELD

De commissie belegde in augustus twee extra vergaderingen, waarin de stellingen van het hoofdstuk ontwikkelingssamenwerking kritisch werden bestudeerd. Dit leverde een aantal zeer concrete amendementen op. Helaas moest de commissie constateren, dat de advisering vanwege door een commissie onder vigeur van het hoofdbestuur t.a.v. de amendementen op de stellingen over ontwikkelingssamenwerking niet op inhoudelijke basis was geschied, hetgeen in een oppervlakkige afraffeling van dit slothoofdstuk in de partijraadvergadering heeft geresulteerd.

Begroting ontwikkelingssamenwerking 1984

De bespreking van de begroting 1984 vergde meer tijd dan die van de begroting 1983 en wel speciaal door de nieuwe aspecten, samenhangend met een vergrote zakelijkheid en met bezuinigingen. Belangrijke punten van discussie vormden de berekening van de 1,5%-norm, en het belang van wederzijds afstemming van ontwikkelingssamenwerking en internationaal economisch beleid.

Algemeen

Het aantal commissiebijeenkomsten bedroeg vijftien en was daarmee ongekend hoog.

Door de verschuiving van werkzaamheden moest het oorspronkelijke jaarplan ingrijpend worden gewijzigd. De samenwerking van de commissie en de fractieleden in de Eerste en Tweede Kamer, (belast met ontwikkelingssamenwerking). De hoofdbestuurs relatie is wederom bijzonder vruchtbaar en plezierig verlopen. De twee bezoeken van de commissie aan minister Schoo, resp. in voor- en najaar, boden ruimschoots gelegenheid voor diepgaande gedachtenwisseling.

De commissie was steeds in de vergaderingen van de koepelcommissie vertegenwoordigd; hierin werden afspraken gemaakt voor gezamenlijke behandeling in werkgroepen over onderwerpen van integraal belang.

Door de leden is een zeer grote inbreng geleverd in dit afgelopen jaar. Het uitwerken resp. vastleggen van beschouwingen inzake de ontwikkelingssamenwerking in de jaren tachtig en de advisering aan de fractieleden zal ook in 1984 een zeer belangrijke plaats in de werkzaamheden van de commissie innemen.

Jaarverslag Koepelcommissie Leefbaarheid over 1983
=====

Nadat het H.B. ondergetekende als secretaris heeft benoemd is de cie. op 4-10-'83 weer bijeengewees, onder voorzitterschap van Drs. P. Zevenbergen.

Uit de jaarplannen van de Cie's Milieuhygiene, Ruimtelijke ordening en Verkeer en Waterstaat, komt naar voren dat de volgende onderwerpen gezamenlijk in behandeling zijn.

1. Markerwaard
2. Geluidshinder
3. Déregulering

Over de Markerwaard moet vóór maart '84 de meningsvorming worden afgerond, omdat vóór mei '84 een Kabinetsbesluit zal vallen.

Omdat de onderliggende Cie's dit alle drie urgent achten, wordt het H.B. voorgesteld een werkgroep ad-hoc in te stellen, waarbij de Landbouwcie en de cie Sport, Recreatie en Natuurbehoud ook ingeschakeld moeten worden.

Op 28-10-'83 stelt het H.B. een ad-hoc werkgroep in, bestaande uit 2 leden uit ieder van de 5 genoemde partijcie's en 4 adviserende Tweede Kamerleden. Als voorzitter wordt Dr. J. J. Aukema aangewezen en als rapporteur wordt de heer A. J. Krijnen uit Rijswijk aangetrokken. Deze werkgroep heeft tot taak om vóór 1-3-'84 advies uit te brengen aan de V.V.D. Tweede Kamerfractie, met betrekking tot de eventuele inpoldering van de Markerwaard, waarna zij weer zal worden ontbonden.

De Koepelcie Leefbaarheid heeft geen initiatieven genomen over Geluidshinder, omdat onder leiding van de heer Drs. B. von Königsloew een werkgroep zich hier reeds over buigt. De Déregulering heeft wel veel belangstelling van de cie's, maar heeft nog niet geleid tot een initiatief van de Koepelcie. Als vergaderfrequentie is 2x per jaar afgesproken, om de deelnemende cie's niet voor de voeten te lopen en de leden van de Koepelcie niet met nog meer vergaderingen te belasten.

91
Dr. J. J. Aukema.

COMMISSIE MILIEUHYGIENE

voorzitter: ir. G. Kingma

secretaris: H.S. van Aartsen-Warsen

De commissie milieuhygiene kwam in het verslagjaar 11 maal bijeen. Tweemaal was daarbij minister Winsemius aanwezig.

Zeer veel aandacht werd besteed aan de deregulering. Viermaal stond dit onderwerp apart op de agenda, maar in vrijwel alle overige vergaderingen kwam het in verband met andere zaken (zoals PIM, Wet Geluidhinder, organisatie milieudiensten) ook ter sprake. In het kader van deregulering in het milieubeheer speelt het vergunningenbeleid uiteraard een belangrijke rol. Ter sprake kwamen veelzeggende voorbeelden, zoals een inrichting waarvoor 114 vergunningen nodig waren, waar 10 jaar mee gemoeid was.

Men was het erover eens, dat er een aantal categorieën inrichtingen te omschrijven is, waarbij met een meldingsplicht of een standaard-vergunning volstaan kan worden. Geen eensgezindheid was er over de vraag hoever men hierin kan gaan.

Ook de discussies over het niveau waarop de beslissingen worden genomen, leidden nog niet tot een eensluidend standpunt.

Evenzeer bleek er verschil van mening te bestaan over de vraag of taken van milieudiensten ook aan particuliere adviesbureaus kunnen/moeten worden opgedragen, al was men het er wel over eens, dat dit nooit met alle taken zou kunnen.

Het actieprogramma-DROM werd "te technisch" genoemd. In het kader van de deregulering werd er kritiek geleverd op de wet Geluidhinder. De objectieve criteria die in deze wet worden gegeven, zijn zeker voor nieuwe bestemmingsplannen waardevol. Maar de wet is te perfectionistisch en in bijvoorbeeld stadsvernieuwingsituaties werkt zij remmend.

De Wet Geluidhinder en de financiële consequenties daarvan worden verder bestudeerd door een werkgroep ad hoc, gevormd met de commissie Verkeer en Vervoer en de commissie Ruimtelijke Ordening. Deze gezamenlijke activiteit vloeide mede voort uit contacten met de CVV. Tweemaal werd gezamenlijk vergaderd.

Ook de inpoldering van de Markerwaard kwam daarbij aan de orde. Onder auspiciën van de koepel Leefbaarheid studeert ook hierop een werkgroep ad hoc. Bij een inventarisatie van de standpunten t.a.v. de Markerwaard bleken 6 leden van de commissie Milieuhygiene tegen en 4 voor (totale) inpoldering. Opgemerkt dient te worden dat het bij de tegenstanders niet in de eerste plaats de milieubezwaren zijn die hun standpunt bepalen. Dat zijn veeleer financiële, geohydrologische en recreatieve overwegingen. Bovendien vinden sommigen het plan verouderd.

Onverdeeld enthousiasme is er daarentegen voor de aanleg van een multifunctioneel schiereiland voor de kust van Zuid-Holland. De ontwerper van dit plan, de heer Waterman, is sinds jaren lid van de commissie. Met instemming zag de commissie dat in 1983 de belangstelling voor het plan-Waterman nationaal en internationaal groeide. De realisatie ervan lijkt geen utopie meer. Een van de aantrekkelijke

kanten van het project, dat een geïntegreerde benadering laat zien van innovatie-, energie-, grondstoffen- en milieubeleid, is dat het kan bijdragen aan de oplossing van het afvalstoffenvraagstuk.

De afvalstoffen blijven bestuurlijk en milieutechnisch een zeer groot probleem vormen. Minister Winsemius constateerde dat de bodemsanering minder snel van de grond kwam dan was verwacht en vroeg de commissie waar naar haar opvatting de oorzaak lag. Bij het departement of de provincies en in de onderlinge relaties tussen de betreffende overheden. De commissie wees hem op de grote bestuurlijke en psychologische problemen bij het vervoer en de opslag van de vervuilde grond. Men vroeg zich af of het, mits er geen direct gevaar voor de volksgezondheid is en het grondwater niet wordt bedreigd, niet in een aantal gevallen milieutechnisch zelfs beter zou zijn sommige gifbelten te laten liggen, ze ook ondergronds af te schermen en er in het bestemmingsplan rekening mee te houden.

Paralel aan de sanering dient een preventief beleid te worden gevoerd. De commissie is ervan overtuigd, dat nog steeds illegale stortingen plaatsvinden door gebrek aan technologie, gebrek aan kennis van betreffende stoffen (i.v.m. bedrijfsgeheim) en gebrek aan contra-expertise bij de inspectie. Bezorgd nam men kennis van het rapport in de Uniser-affaire, waaruit bleek dat deze affaire niet is veroorzaakt door een incidenteel geval van corruptie, maar dat de oorzaak van structurele aard is.

Naar aanleiding van een discussie over LPG, waarbij de opvattingen over en inzichten in de risico's de afgelopen jaren wat zijn gewijzigd, werd uitvoeriger stil gestaan bij de risicobenadering van grote ongevallen. Drs. Meppelder hield een zeer verhelderende inleiding over dit onderwerp.

Tenslotte trof de commissie voorbereidingen voor het jaarlijkse overleg met de Statenleden, waar ditmaal ook de wethouders bij betrokken zullen worden. Onderwerpen zijn bodemverontreiniging en decentralisatie.

De samenstelling van de commissie was in het verslagjaar ongewijzigd.

-.---.---.--

Jaarverslag 1983 van de Commissie Ruimtelijke Ordening

De commissie Ruimtelijke Ordening kwam in 1983 zeven maal in vergadering bijeen, overeenkomstig een van tevoren in gemeenschappelijk overleg samengesteld schema. Daarnaast vond op 25 juni een vergadering plaats met de Defensie commissie. Ten behoeve van de contacten met bestuurders op gemeentelijk en provinciaal niveau, werd op 1 september een avond georganiseerd, ter bespreking van actuele onderwerpen, te Utrecht.

De overige vergaderingen vonden plaats te 's-Gravenhage in het gebouw van de Tweede Kamer.

De commissie had tweemaal een gesprek met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de heer dr.P. Winsemius.

Alle vergaderingen werden goed bezocht, zowel door de leden als de adviserende leden vanuit de Tweede-Kamerfractie. Mede door de inzet van eenieder, kan gesproken worden van een zeer goed vergaderjaar. Hiertoe heeft ook met name bijgedragen het algemeen secretariaat van de VVD, dat er voor zorgde dat de vergaderstukken tijdig bij de leden arriveerden en de vergaderruimte regelde.

De voorzitter en/of secretaris namen deel aan het overleg in de Koepelcommissie Leefbaarheid en met het hoofdbestuur van de VVD, aangaande het functioneren van de commissies.

De volgende onderwerpen vormden de hoofdpunten van de respectievelijke agenda's. De onderwerpen werden meestal schriftelijk door een lid en/of adviserend lid van de commissie voorbereid. Actualiteit op korte en/of middellange termijn, aangaande de behandeling in de Tweede Kamer, stond hierbij centraal.

1 februari	- Begroting Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
1 maart	- Gesprek met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de heer dr.P. Winsemius
3 mei	- Relatie wetgeving ruimtelijke ordening - wetgeving milieu - Bespreking van de problematiek aangaande de woningbouwkontingentering, aan de hand van de problemen die zich voordoen in provincie Gelderland
7 juni	- Gesprek met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de heer dr.P. Winsemius. - Relatie wetgeving ruimtelijke ordening - wetgeving milieu, speciaal gericht op de coördinatie aangaande de vergunningverlening. - Bepaling vergaderprogramma en vergaderdata periode september 1983 - februari 1984

- 25 juni
- Gemeenschappelijke vergadering Commissie Ruimtelijke Ordening en Defensiecommissie aangaande de ruimtelijke ordeningsconsequenties met betrekking tot een plaatsbepaling van een eventuele (nieuwe) militaire basis (kruisraketten).
- 1 september
- Bijeenkomst van de commissie Ruimtelijke Ordening met de portefeuillehouders ruimtelijke ordening in de colleges van burgemeester en wethouders, gedep. en prov. staten.
onderwerpen: deregulering in de r.o. relatie wetgeving milieu - wetgeving r.o. financiële consequenties van het niet realiseren van bestemmingsplannen door stagnatie in de woningbouw en industrievestiging.
- 4 oktober
- Begroting ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.
  - Bespreking actieprogramma Regering begrotingsjaar 1984, aangaande het Ruimtelijk- en Milieubeleid en bepaling onderwerpen ter behandeling in de commissie.
  - Bespreking actieprogramma deregulering (woning) bouwregeling.
- 8 november
- Voorgestelde wijziging Wet op de Ruimtelijke Ordening.
  - Nabeschouwing behandeling van de begroting van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.
- 6 december
- Bespreking Regeringsvoornemen tot deregulering op het gebied van de ruimtelijke ordening en milieu.
  - Bespreking actieprogramma deregulering (woning) bouwregeling.
  - Bespreking nota Waddenzee en het door de Regering voorgestelde te voeren beleid.

Kort samengevat, zijn uit de verschillende besprekingen onder andere de volgende hoofdconclusies te trekken:

- De commissie is van mening, dat ingespeeld moet worden op de dereguleringsvoorstellen van de regering, zoals in het regeerakkoord is aangegeven. Zonder de rechtszekerheid van de burger geweld aan te doen, moet gestreefd worden naar plannen met een grotere mate van globaliteit en flexibiliteit, mede waardoor beter kan worden ingespeeld op ontwikkelingen.

Naast de duidelijk positieve effecten, mogen echter de negatieve aspecten niet worden verwaarloosd. Een voorbeeld hiervan, is het eventueel volledig afschaffen van het welstandstoezicht. Een afschaffing zou er toe kunnen leiden, dat gemeentebesturen in meer planologische zin maatregelen treffen, ter behoud van een zekere welstand. Dit zou weer in strijd zijn met het aspect deregulering.

- De commissie is van mening, dat er spoedig meer duidelijkheid moet komen aangaande het beleid met betrekking tot de schadevergoedingen. Dit geldt in het bijzonder ook de toepassing van de Relatienota aangaande de landbouwgronden met een bepaalde landschappelijke en/of natuurwetenschappelijke-ekologische waarde. De relatie met de Wet op de Ruimtelijke Ordening is onvoldoende duidelijk. Hierdoor ontstaan, zowel op gemeentelijk als provinciaal niveau, verschillende interpretaties met betrekking tot de toepassing van de Relatienota in planologische zin en op de wijze, waarop al of niet een schadevergoeding dient te worden geregeld en gegeven. Onduidelijkheid in dit soort aangelegenheden, leidt tot een negatieve stemming, vooral bij de betrokkenen. Uit een oogpunt van ruimtelijke ordening gewenste ontwikkelingen worden hierdoor, op zijn minst, vertraagd.

- De voorgestelde wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, heeft op een enkel detail na, de instemming van de commissie.

- De commissie is van mening, dat gestreefd moet worden naar een meer geïntegreerd beleid ten aanzien van de ruimtelijke ordening en het milieu. In eerste instantie geldt dit met name de procedures ten behoeve van planontwikkelingen (vergunningenbeleid). Deze kunnen eenvoudiger en inzichtelijker worden gemaakt. Gezien de vele en verschillende disciplines die met het vergunningenbeleid te maken hebben, zou kunnen worden begonnen met een betere coördinatie hiervan. Dit wordt noodzakelijk geacht.

Commissie Verkeer en Waterstaat
Jaarverslag 1983

voorzitter: J.C. van Duin
secretaris: B. von Königslöw

Algemeen

Medio 1983 stemde het VVD-bestuur in met het reeds in 1982 gedane verzoek om de naam en het takenpakket van de commissie verkeer en vervoer te veranderen in verkeer en waterstaat. Hierdoor is een betere aansluiting verkregen bij de taken van het gelijknamige departement en de fractiecommissies van de VVD in het parlement. De commissie verkeer en waterstaat zal zich overigens niet bezighouden met aspecten die reeds in andere partijcommissies aan de orde zijn zoals het mediabeleid. Eind 1983 werd de commissie aangevuld met de heer Wilmer; het verzoek hiertoe was reeds eind 1982 gedaan.

De commissie is in 1983 tien maal bijeen geweest. Leden van de 2e kamerfractie woonden alle vergaderingen bij. Zowel minister Smit-Kroes als staatssecretaris Scherpenhuizen waren éénmaal te gast bij de commissie. Tweemaal werd samen met de commissie milieuhygiëne vergaderd.

Werkzaamheden

Liberale visie verkeer en waterstaat

Het opstellen van een stuk waarin kort maar krachtig de liberale visie op de belangrijkste onderwerpen wordt gepresenteerd, mede t.b.v. de vele nieuwe kamerleden, kostte meer tijd dan in het vorige jaarverslag voorzien was. Het zoeken naar het juiste evenwicht tussen volledigheid en bruikbaarheid, alsmede tussen lange termijn perspectieven en actualiteit, bracht vele discussies en herzieningen teweeg. De eindversie wordt begin 1984 vastgesteld.

Begrotingen verkeer en waterstaat

In het verslagjaar werd zowel de begroting voor 1983 (verlaat door de kabinetswisseling in 1982) als de begroting voor 1984 besproken. Deze begrotingen ademen een duidelijke liberale geest en konden de toets der kritiek doorstaan.

Minder tevreden was de commissie over het Tarievenplan Openbaar Vervoer. De noodzaak een halt toe te roepen aan de stijging van de exploitatie tekorten wordt erkend, maar de benadering van het openbaar vervoer kan positiever.

Gesprekken met de bewindslieden

Eind april werd met staatssecretaris Scherpenhuizen de wijziging van de Wet Autovervoer Goederen besproken. De commissie meende dat het streven gericht moet zijn op een veel verdergaande liberalisering, maar dat de voorstellen van de staatssecretaris een goede eerste stap vormen. De staatssecretaris toonde zich verbaasd over het geringe enthousiasme van de betrokken bedrijfsorganisaties voor liberalisering.

Eind november werden met minister Smit-Kroes drie onderwerpen uitvoerig besproken:

- prioriteiten infrastructuur
- decentralisatie openbaar vervoer
- nieuwe waterstaatkundige werken (m.n. Markerwaard)

De minister kan zich bij het eerste en tweede onderwerp goed vinden in de opvattingen van de commissie. Zij blijkt in enkele gevallen "second best" oplossingen te prefereren, omdat die binnen de kabinetsperiode uitvoerbaar zijn. Voor wat betreft de aanpak van

infrastructurele knelpunten hecht zij veel waarde aan een goede verhouding tussen kosten en effectiviteit. Dit geldt temeer omdat bezuinigingen onontkoombaar zijn. De commissie kon hier begrip voor opbrengen.

Gesprekken met de commissie milieuhygiëne

In een aantal gezamenlijke vergaderingen werden besproken:

- de geluidhinder bij vliegvelden
- de Wet Geluidhinder
- de Markerwaard
- de deregulering

Aangaande de WOH en de Markerwaard werd besloten tot voortgang van het gezamenlijk overleg, daarbij ook andere commissies betreffend. Inzake de Markerwaard is inmiddels een werkgroep met vertegenwoordigers van diverse commissies aan de slag gegaan; namens de commissie v+w zit hierin de heer Ten Bruggencate (en Van Duin als plv).

In dit verband zij vermeld dat in de commissie meermalen aan de hand van notities over de Markerwaard is gesproken. De commissie is op grond hiervan voor inpoldering.

De evaluatie van de WOH heeft nog weinig voortgang geboekt.

Overig

De voorzitter heeft in een vergadering van de programmacommissie voor het verkiezingsprogramma van de ELD, de Ned. inbreng betreffende Verkeer en Vervoer toegelicht. Hij maakte tevens deel uit van de afvaardiging van de VVD naar het ELD-congres in november.

Evaluatie

De commissie vergaderde in 1983 wederom zeer frequent.

Er werden goede contacten onderhouden met de kamerleden en de bewindslieden. Tevens werden contacten met andere commissies, m.n. milieuhygiëne, op gang gebracht.

Veel tijd werd besteed aan het opstellen van een korte maar krachtige liberale visie op verkeer en waterstaat, die aan het eind van het jaar bijna afgestemd was. Daarnaast werd veel aandacht besteed aan de beleidsstukken van de bewindslieden op v+w en aan de Markerwaard.

De Commissie heeft zijn naamsverandering eer aan gedaan.

Von Königslöw,
secretaris.

Jaarverslag 1983 Koepelcommissie Onderwijs

In het jaar van de bezuinigingen 1983 heeft ook de Koepelcommissie Onderwijs zich niet gebogen over de vraag óf er bezuinigd moet worden, maar hoe en waar dat moet gebeuren met zo min mogelijk verlies aan kwaliteit.

Gezien de samenstelling van de O en W-begroting (85% personeelskosten - 15% materiële kosten) is het de vraag of het strikt hanteren van een bezuinigings-verdeel sleutel nog wel kan: uit de 15% kan het zo opgelegde bedrag niet geput worden zonder onaanvaardbare aanslag op kwaliteit; ten koste van de 85% betekent bezuinigen verlies aan arbeidsplaatsen.

De koepel is van mening dat aan het onderwijs in het algemeen en de kwaliteit in het bijzonder meer recht wordt gedaan als er een afweging van het totale overheidsbeleid komt met een duidelijke prioriteitsstelling, waarin het onderwijs als maatschappelijke basisvoorziening naar waarde wordt geschat.

Behalve de bezuinigingen, is veel aandacht besteed aan de problematiek rond het voortgezet onderwijs. Zorgvuldig volgen van de "vertaling" van het regeerakkoord in beleidsvoornemens is geboden. Het knelpuntenbeleid, het ontwikkelen van het 2e spoor moeten worden getoets aan de financiële consequenties.

De koepel is in 1983 13x bijeen geweest. Aan het eind van het jaar heeft de Koepel onder dankzegging afscheid genomen van de voorzitter en secretaris, de heren Eijgenhuijsen en Steverink. Beiden hebben zich gedurende vele jaren voor het onderwijsgebeuren binnen de VVD ingezet.

Jaarverslag 1983 Commissie Primair Onderwijs
-----

de Commissie is in het verslagjaar 7 keer bijeen geweest. daarnaast hebben, vooral met de betrokken fractieleden, besprekingen plaatsgevonden in kleiner verband.

Hoewel gepoogd wordt, o.a. door regelmatig contact met fractieleden, zo goed mogelijk op de hoogte te zijn, blijkt toch vaak, dat wij achter de feiten aanlopen.

De inzet van de leden van de Commissie gebeurt op vrijwillige basis; voor het verkrijgen van de relevante, ter discussie aangeboden stukken, zijn wij afhankelijk van kamerleden of "de Koninginnegracht".

Dat kamerleden hun stukken niet aan de commissies ter beschikking stellen, is te begrijpen: zij hebben deze stukken zelf nodig.

Van vele nota's en discussiestukken worden evenwel exemplaren aan de politieke partijen ter kennisname aangeboden.

Aangezien het H.B. ervan uit gaat, dat leden van een commissie hun tijd en deskundigheid inzetten t.b.v. de VVD in het algemeen en de fracties der Staten Generaal in het bijzonder, is het wenselijk, dat het HB dan ook deze relevante stukken aan de commissies ter beschikking stelt.

Slechts dan kunnen commissieleden, die niet uit hoofde van hun beroep alle informatie ter beschikking hebben, of kunnen krijgen, op tijd inspelen op datgene, wat er gaande is.

De volgende onderwerpen zijn in het verslagjaar aan de orde geweest:

kwaliteit van het onderwijs
werkgelegenheid
overgangswet basisonderwijs
onderwijs voorrangbeleid
onderwijs verzorging
pedagogische academie
schoolgeld

Verder is een vast punt op de agenda "de actualiteit", waarbij zaken besproken worden, die op dat moment in de belangstelling staan.

Kwaliteit en deugdelijkheid zijn twee begrippen, die goed uit elkaar gehouden moeten worden. Deugdelijkheid zegt op zich niets over de inhoud van het onderwijs; slechts over de randvoorwaarden, welke door de overheid vastgesteld en gecontroleerd dienen te worden.

Kwaliteitsnormen worden bepaald door de eisen die inhoudelijk aan het onderwijs worden gesteld. De vraag is, wie deze eisen stelt en wie dus de norm bepaalt, hoe aan deze norm wordt voldaan en of, en zo ja hoe dat getoetst wordt.

Het examen stelt de commissie als middel bij uitstek om het bereiken van de normstelling te toetsen.

Bij de discussie over kwaliteit van het onderwijs, dient ook de kwaliteit van de onderwijsgevende betrokken te worden.

Diens functioneren heeft het meest van al invloed op het onderwijs. De commissie heeft grote zorg omtrent waarborgen ten aanzien van dit aspect. De vigerende rechtspositieregelingen kunnen in een teruglopende onderwijs-arbeidsmarkt verstarrend werken en het zou kunnen zijn dat de kwaliteit van het onderwijs daarmee niet gediend is.

De commissie ziet geen directe reden, om de start van de basisschool uit te stellen, hoewel de stand van zaken rond de invoering haar met grote zorg vervuld.

Het uitblijven van AMVS's, de gebrekkige voorbereiding van de onderwijsgevende, het ontbreken van een duidelijk kader ten behoeve van het SWP en de onduidelijkheid rond het begrip "zorgbreedte" geven geen aanleiding tot optimisme. Uitstel evenwel lost niets op, maar verschuift de problemen in de tijd.

Het onderwijs voorrangbeleid is naar de mening van de commissie niet los te zien van het beleid rond de culturele minderheden. De commissie bepleit één systeem van extra hulp voor alle kinderen uit een achterstandssituatie, of die nu economisch, sociaal of taalkundig van aard is.

De begeleiding is een taak van de SBD's.

Om een duidelijke afbakening te verkrijgen tussen regulier onderwijs en deze extra begeleiding is nauwe samenwerking tussen de SBD's en de PABO's gewenst.

Dit betekent een zorgvuldige formulering van taak, mogelijkheden en werkzaamheden van deze beide instituties.

Jaarverslag 1983 Commissie Secundair Onderwijs

De Commissie Secundair Onderwijs (C.S.O.) heeft ook in het kalenderjaar 1983 haar aandacht verdeeld over enerzijds de actualiteit van het voortgezet onderwijs en anderzijds de liberale uitgangspunten en de vertaling daarvan met betrekking tot het gehele onderwijs. De actualiteit is telkens intensief besproken met de Kamerleden Franssen en Den Ouden-Dekkers; hun werden adviezen gegeven, zij vroegen advies en/of verklaarden de gang van zaken in de Kamer en de eventuele contacten met en/of de stellingname van andere fracties. De C.S.O. waardeert hun inzet en hun openheid hoog.

Met betrekking tot de liberale onderwijsvisie zijn door leden van de C.S.O. een aantal discussiestukken geproduceerd die onder andere zouden kunnen resulteren in een aanbeveling, via de Koepel, aan het partijbestuur tot het voorbereiden en uitvoeren van een partijcongres over de inrichting en uitvoering van het voortgezet onderwijs, dat in beweging is tengevolge van initiatieven van de bewindslieden als neergelegd in de wetgevingvoorbereidende nota Verder na de Basisschool en de nota Tweede Fase Vervolgonderwijs.

Onderwerpen van gesprek waren: het Kort Middelbaar Beroepsonderwijs, de rapportage en aanbevelingen met betrekking tot het beroeps- onderwijs van de Commissie Wagner, de bezuinigingen ingevolge de Voorjaarsnota, de nota Kwaliteit (Pais) in samenwerking met de Commissie Primair Onderwijs, de verzorgingsstructuur, de Begroting O. en W. 1983, de Planningswet, de activiteiten en conclusies van de Centrale Werkgroep I en de C.W. II.

Afgetreden als commissielid zijn in 1983:

Ir J.A.A.M. van Rossum, drs J. Bekkering, Mevrouw S.A. Knottnerus- den Engelsens, Ir O. Bolt, Mevrouw J. Eberson-Zars.

In december zijn sonderingen begonnen om de C.S.O. zo spoedig mogelijk aan te vullen tot tien leden.

VERSLAG VAN DE COMMISSIE TERTIAIR ONDERWIJS OVER HET JAAR 1983

De Commissie Tertiair Onderwijs is in het verslagjaar 9 keer bijeen geweest. Daarnaast hebben al naar gelang het onderwerp verschillende bijeenkomsten in kleiner verband plaatsgevonden.

De commissie heeft in goed overleg met de betrokken fractieleden haar werkzaamheden gericht op (in voorbereiding zijnde) wetsvoorstellen en belangrijke (concept-)beleidsvoornemens van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen.

De volgende onderwerpen zijn in het verslagjaar aan de orde geweest: Tweede fase vervolgonderwijs; Rijksbegroting Onderwijs en Wetenschappen 1983 en 1984; Taakverdeling en concentratie in het wetenschappelijk onderwijs; Positie universitaire lerarenopleidingen; Wetsontwerp hoger beroepsonderwijs; Specifieke wettelijke regelingen voor de opleidingen van onderwijsgevendend; advies- en overlegstructuur in het hoger onderwijs; schaalvergroting, taakverdeling en concentratie in het hoger beroepsonderwijs; Machtigingswetten beperking inschrijving wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs; concept-Beleidsnota Beiaard en de Studiefinanciering. Verder is bij het vaste agendapunt "Vrije discussie" elke vergadering gesproken over een meer algemeen onderwerp, dat op dat moment sterk in de politieke belangstelling stond. Zaken van huishoudelijke aard komen in de commissie niet aan de orde, aangezien deze aan de voorzitter en de secretaris van de commissie zijn gedelegeerd. Op een aantal van de genoemde onderwerpen wordt hier verder ingegaan.

Taakverdeling en concentratie in het wetenschappelijk onderwijs

De commissie heeft ingestemd met een operatie van taakverdeling en

concentratie in het wetenschappelijk onderwijs onder aantekening dat een dergelijke omvangrijke operatie slechts éénmalig kan zijn. Taakverdeling en concentratie, gericht op versterking, ontwikkeling en vernieuwing van het wetenschappelijk onderwijs, zouden in wezen een continue proces behoren te zijn. Hiervoor zijn adequate (wettelijke) regels nodig.

Positie universitaire lerarenopleidingen

De commissie kan in beginsel akkoord gaan met de idee, dat afgestudeerden van universiteiten of hogescholen die eerstegraads leraar willen worden, een tweede fase opleiding moeten volgen aan een nieuwe lerarenopleiding in het hoger beroepsonderwijs. Wel zullen voldoende waarborgen met name voor de kwaliteit tot stand dienen te komen, zodat de invulling nog veel aandacht nodig heeft.

Wetsontwerp hoger beroepsonderwijs

De schriftelijke kamerbehandeling van het wetsontwerp hoger beroepsonderwijs is tijdens het verslagjaar afgerond. Met uitzondering van enkele punten acht de commissie het wetsontwerp een goede basis voor de ontwikkeling van het hoger beroepsonderwijs. Een belangrijk punt is nog een regeling op korte termijn voor samenwerking met het wetenschappelijk onderwijs. De Kaderwet Hoger Onderwijs, bestemd voor de lange termijn, biedt hiervoor geen perspectief.

Machtigingswetten beperking inschrijving wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs

De commissie is van oordeel dat slechts in uitzonderlijke gevallen de Minister op grond van de maatschappelijke behoefte een instroombeperkende maatregel (numerus fixus) mag nemen en wel op grond van de volgende criteria:

- het betreft een zeer specifieke (beroeps)opleiding;

- er is sprake van een manifeste discrepantie tussen het aantal afestudeerden en de maatschappelijke behoefte;

- bij de vaststelling van het aantal toe te laten studenten wordt een ruime marge in acht genomen.

De commissie is daarbij van oordeel dat eerst naar andere (beleids)maatregelen gekeken dient te worden, die tot een betere kwantitatieve aansluiting kunnen leiden. Gedacht kan worden aan meer differentiaties, flexibeler opzet van studieprogramma's, capaciteitsplanning en studievoorlichting.

Schaalvergroting, taakverdeling en concentratie in het hoger beroepsonderwijs

De commissie acht schaalvergroting, taakverdeling en concentratie ook in het hoger beroepsonderwijs een goed uitgangspunt om tot versterking, ontwikkeling en vernieuwing van het onderwijs te komen. De zelfsturing en zelfbinding van de HBO-instellingen zal in beginsel hierbij voorop moeten staan. Wanneer blijkt dat instellingen hierin onvoldoende slagen zou optreden vanuit de overheid gerechtvaardigd zijn, waarbij opgepast dient te worden voor te rigide randvoorwaarden (opheffingsnormen, tijdspad e.d.).

Studiefinanciering

De commissie acht het in de Voorjaarsnota 1983 gedane voorstel om een koppeling aan te brengen tussen de Rijksstudietoelage en de RWW-uitkering niet juist. De uitgaven van studenten zijn niet aan de leeftijd gebonden, zodat het leeftijdsgebonden systeem van de RWW niet voor studenten geschikt is. Daar komt bij dat in het algemeen koppelingsmechanismen storend werken.

Jaarverslag van de Commissie Volwasseneneducatie 1983

De Commissie is in totaal 8x bijeengekomen.

Begin 1983 is zij uitgebreid met 2 adviserende leden, te weten mevr. Den Ouden-Dekkers voor het "onderwijsaspect" van Volwasseneneducatie en mevr. Kamp voor het "vormingsaspect" daarvan.

Gedurende het jaar hebben zij regelmatig discussie-onderwerpen aangedragen.

Halverwege het jaar deelde de zittende voorzitter, de heer Kraij, mede dat hij, gezien de tijdsinvestering die de bezuinigingen met zich meebrengt, genoodzaakt was zo spoedig mogelijk het voorzitterschap neer te leggen.

Dit bracht enige vertraging in het werk van de commissie mee. Na overleg met de commissie werd besloten voorlopig de heer Pijlman te benoemen als voorzitter ad-interim.

Daarnaast werd gediscussieerd over de doelstelling van de commissie. Tevens zou worden bekeken op welke wijze de commissie het beste zou kunnen functioneren, daarvoor dienden taken en plannen voor de toekomst uitgewerkt te worden.

De mogelijkheid om nieuwe leden met gevarieerde achtergrond en deskundigheid aan te trekken om het draagvlak van de commissie te vergroten, werd eveneens bekeken.

Door de commissie is o.a. gediscussieerd over: de toekomstperspectieven van de volwasseneneducatie (m.n. in haar relatie tot de arbeidstijdverkorting en werkloosheid), de financiering ervan (autonome dan wel projectfinanciering, en de doorberekening van kosten in het bijzonder onderwijs), de (on)mogelijkheden tot privatisering van de volwasseneneducatie, de nota Basiseducatie, en de begroting (gewijzigd) van 1983.

Later in het jaar kwamen de gevolgen van de bezuinigingen aan de orde.

In het najaar is gesproken over de Begroting 1984.

Daarnaast is het wetsontwerp van Van Kemenade en Worrell uitgebreid aan de orde geweest, alsmede de Hoofdlijnennotitie.

Annette Schijvenaars
secretaris.

JAARVERSLAG VAN DE KOEPELCOMMISSIE FINANCIËEL, ECONOMISCHE EN SOCIALE ZAKEN, over het verenigingsjaar 1983.

1. Samenstelling van de koepelcommissie FES, per 31 december 1983: de heren Alberti, Barning, Den Boer, Houwing, Van Dijk, Dijkman, Engering, Geerligts, Den Hartog, Heerze, Lantain, Lewin, Leijten, Ressenaar, Van Rossum, Schonk, Sinninghe Damsté, Van Westen, Talsma (vz), Van Ballekom (secr).[≠]

2. Mutaties in 1983,

benoemd: drs W.T. van Ballekom (secr)
afgetreden: mevrouw A.W.J. Luyben (secr)
ir T. Thalhammer (HB-lid)
de heer H.F. Heijmans (lid)

3. Vergaderingen. De koepelcommissie FES is in het verslagjaar 6x bijeengekomen en wel op 24 februari, 20 april, 14 juni, 22 augustus, 24 september en 23 november.

4. Onderwerpen van bespreking.

In het kader van de voorbereiding van vergaderingen van de Partijraad van:

26 februari werd in de koepelcommissie gesproken over het tot nu gevoerde beleid van het kabinet Lubbers-Van Aardenne. Kernpunt van de inbreng van de koepel: vertrouwen in het beleid van de VVD bewindslieden. In het economische saneringsproces zal op voorhand de nadruk dienen te liggen op het reduceren van het financieringstekort. De in dit verband te treffen bezuinigingsmaatregelen zullen een duidelijke samenhang moeten vertonen.

10 september is het verkiezingsprogramma van de ELD behandeld. Vanwege de koepel worden diverse amendementen ingebracht en aanbevelingen gedaan.

24 september is de Miljoenennota 1984 besproken zowel binnen de commissie zelf alsook in breder verband met leden van de

Partijraad. Er wordt met name aangedrongen op voortzetting, ook na 1984, van het bij deze Miljoenennota gepresenteerde beleid.

Voorts is door de koepelcommissie in het verenigingsjaar 1983 aandacht besteed aan het functioneren van het commissiestelsel. Hoewel er zekere nadelen te onderkennen zijn aan het huidige stelsel, functioneert het naar veler mening bevredigend. De plaats van de koepelcommissie tekent zich duidelijk af niet alleen in algemeen coördinerende zin maar tevens op het initiërende vlak.

Naast behandeling van de onderwerpen die aan de orde gekomen zijn in de diverse onder de koepel ressorterende commissies is bijzondere aandacht besteed aan het algemeen financieel, sociaal- economische beleid zoals dat wordt gevoerd door het kabinet Lubbers-Van Aardenne. Naast de bespreking van de Miljoenennota en de algemene financiële en politieke beschouwingen in dit verband, dient ook de Voorjaarsnotadiscussie gememoreerd. Dit mede vanwege het ingrijpende karakter van de in de Voorjaarsnota aangekondigde beleidsmaatregelen.

Tenslotte tracht de koepelcommissie in meer concrete zin in te gaan op de privatiseringsdiscussie. Belangrijke onderdelen van het kabinetsbeleid liggen op het terrein van de deregulering, de privatisering en het versterkt toepassen van het profijtbeginsel. Begrippen die een beleid aanduiden dat past in de liberale maatschappijopvatting. Vandaar dat zij zeker nu aandacht verdienen.

≠uitgezonderd de adviserende leden.

Jaarverslag van de Belastingcommissie van de VVD over de periode september 1982 tot en met 31 oktober 1983

In de verslagperiode kwam de Belastingcommissie 10 maal bijelkaar te weten op 28.9.1982

Behandelde onderwerpen:

VVD-urgentieprogramma en inbreng bij kabinetsformatie

Fiscale motivatie van ondernemingselan

23.11.1982

Fiscale aspecten uit het regeerakkoord

Onderhanden fiscale wetgeving

Betekenis van de richtige heffingsarresten voor de fiscale praktijk

Verhuiskostenvergoedingen; belemmering voor de arbeidsmobiliteit

Wetsontwerp beperking lijfrenteaf trek

18.1.1983

Voorstellen inzake de "twee-verdieners"

Wetsontwerp inzake al dan niet opleggen van aanslagen

Technische herziening Successiewet

De Contourennota

1639aa BW en bedrijfsovername

22.2.1983

Fiscale knelpunten (voorbereiding Vaste Commissie voor Financiën)

Fiscale overkill in de wetgeving

Voorstellen inzake aftrek groot onderhoud voor het eigen huis

Fraudebestrijding

12.4.1983

Verlaging tarief vennootschapsbelasting

Ruilverkavelingsvrijstelling Overdrachtsbelasting

Begrotingsdebat Financiën

17.5.1983

Fiscale motivatie van het ondernemingselan (herhaling)

Tweeverdienersregeling

Contourennota

21.6.1983

Fraudebestrijding

Voorraad- en vermogensaftrek

Orde-boete bij primitieve aanslagregeling

6.9.1983

Europees verkiezingsprogramma

Negatieve loonbelasting

Miljoenennota 1984

Fiscale knelpunten

4.10.1983

Solidariteitsheffing verlengd ?

Bruto-netto loontraject

Flankerend beleid

Verhoging Omzetbelasting

Algemene opmerkingen ter toelichting

In dit overzicht zijn niet opgenomen de normale "huishoudelijke" zaken zoals voordracht nieuwe leden, opstelling jaarplan etc.

Tevens werden tijdens bijna alle vergaderingen actuele fiscale punten besproken, welke meestal werden aangedragen door ter vergaderin aanwezige leden van de eerste en/of de tweede kamer.

22 november 1983

mr G.W.B. van Westen

Financieel-Economische Commissie VVD: jaaroverzicht 1983

- Vergaderfrequentie: In beginsel vergadert de FEC één keer per maand.
In 1983 is de FEC elf keer bijeen geweest: 19 januari, 23 februari, 22 maart, 27 april, 25 mei, 29 juni, 31 augustus, 21 september, 26 oktober, 22 november en 20 december.
- Werkgroepen: In 1983 hebben binnen FEC-verband een vier-tal werkgroepen gefunctioneerd:
- Werkgroep Innovatie (Van der Kooij, Ressenaar)
  - Werkgroep Deregulering (Van der Ende, Hollander, Schonk, Schreuder)
  - Werkgroep Fiscale Stimulering in samenwerking met de Fiscale Commissie (Van Ittersum, Schaper, Schonk, Ostendorf, Portheine)
  - Werkgroep Concept ELD-verkiezingsprogramma 1984-1989 (onder leiding van Ressenaar).
- Onderwerpen:
- In alle vergaderingen is de "actuele politiek" aan de orde gesteld.
Met name de hoofdaandachtspunten van het kabinetsbeleid, te weten de vermindering van het financieringstekort en lastenverlichting voor het bedrijfsleven, zijn telkenmale doorgesproken.
Bij voortduur is vanuit de FEC aangedrongen op het absoluut voorrang blijven geven aan het nastreven van deze hoofddoelstellingen. Ook de individuele steunoperaties zijn regelmatig aan de orde geweest, in het bijzonder ADM en RSV.
De FEC heeft zich afgevraagd in hoeverre hierbij is afgeweken van de terzake geformuleerde uitgangspunten in het verkiezingsprogramma.
  - De achtereenvolgende rapporten van de Commissie Wagner (1, 2 en 3) zijn geïnventariseerd en doorgesproken.
Tevens is een begin gemaakt met de analyse van het huidige industriebeleid en van de aanbevelingen voor het in de toekomst te voeren industriebeleid, met name die welke zijn gedaan door de Commissie Wagner. Een verdere uitwerking hiervan is één van de hoofdaandachtsgebieden van de FEC voor 1983/1984.
  - De FEC heeft in 1983 notities afgerond inzake innovatie, fiscale stimulering van economische bedrijvigheid gericht op de beslissers in het economische proces en inzake deregulering.
  - Genoemde notities zullen in de maand december tot een samenhangende nota worden samengevoegd.
Deze nota zal op korte termijn aan de FES-Koepelcommissie worden voorgelegd.

Namens de FEC

(H. G. H. Schonk, secretaris)

JAARVERSLAG SOCIALE COMMISSIE OVER HET JAAR 1983

1. Mutaties, samenstelling commissie

In het verslagjaar vonden de volgende mutaties plaats:

- de heer A.F.M.Krijger bedankte voor het lidmaatschap,
- mevrouw drs. J.M.Appel werd benoemd tot lid.

2. Vergaderingen

De commissie heeft vergaderd op:

- 26 januari
- 24 februari
- 23 maart
- 27 april
- 24 mei
- 8 juni
- 22 juni
- 27 juli
- 21 september
- 25 oktober
- 16 november
- 20 december

Van elke vergaderingen, behalve van die van 16 november, is een verslag gemaakt, dat naar het secretariaat is gezonden.

3. Behandelde onderwerpen

De volgende onderwerpen zijn behandeld:

- januari: bestedingsbeperkende maatregelen
- februari: koppeling-minima, jeugdwerkloosheid
- maart: minima
- april: pensioenbreuk, vraag die midden-en kleinbedrijf over ontslag(pos.GAB), vjaarsnota
- mei: pensioenbreuk, ontslagrecht
- juni: minimumproblematiek, minima, positie GAB's
- september: miljoenennota, eigen bijdrag rechtsbijstand
- oktober: begroting sozawe
- november: beperking verstrekkingenpakket ziektekostenverz., werkgelegenheidsnota
(samen met die Volksgezondheid)
- december: inkomensbeleid.

Jaarverslag van de commissie Midden en-Kleinbedrijf over 1983

Bij het opmaken van dit verslag van activiteiten in 1983 van de VVD-kommissie voor het midden- en kleinbedrijf had deze commissie dit jaar 7 maal plenair vergaderd. Een vergadering is nog gepland voor de maand december 1983.

Over onderwerpen, die de commissie in 1983 heeft behandeld, kunnen wij het navolgende berichten.

- Handhaving van koopkracht versus verlichtingen van lasten voor het bedrijfsleven.
- Inkomensontwikkeling, gelijkwaardige fiskale verlichting van lasten voor zelfstandigen met o.a. eenmanszaken, die onder de inkomstenbelasting vallen, als verlaging van het tarief voor de vennootschapsbelasting.
- Verschuivingen van kollektieve lasten van direkte naar indirecte belastingen.
- Vrijstelling van overdrachtsbelasting.
- Aftrekbaarheid bij inkomstenbelasting van uitgaven voor onderhoud aan het eigen huis.
- Vakopleiding voor jeugdige werknemers, bijscholing van ondernemers, bedrijfsontwikkelingshulp en andere structuur van het instrumentarium voor voorlichting aan zelfstandigen.
- Maatregelen t.b.v. het starten van een bedrijf, klusjesdiensten, vermindering van jeugdwerkeloosheid, arbeidstijdverkorting en financiële uitkeringen vanwege bedrijfsbeëindiging.
- Ontslagprocedures en funktioneren van gewestelijke arbeidsbureaus.
- Bedrijven-effektrapportage.
- Regeling voor winkelsluiting.
- Afwijzing van overheidssteun aan het Bijenkorf-concern en het niet verhalen door de DETAM van W.W.-uitkeringen op "Gerard de Lange Witgoed".

Verschillende "externe" kontakten heeft de commissie in 1983 gehad.

Aan de commissie voor sociale aangelegenheden is voorgelegd de visie over andere opzet van ontslagprocedures. De belastingkommissie is geraadpleegd over vrijstelling van overdrachtsbelasting. Met de financieel-ekonomische commissie is er overleg geweest inzake nadere bestudering van innovatie en deregulering. Aan de VVD-fractie in de Tweede Kamer is schriftelijk gerapporteerd over beperkte mogelijkheden van arbeidstijdverkorting in het midden- en kleinbedrijf. Namens de commissie voor het midden- en kleinbedrijf is deelgenomen aan de partijraad over het ontwerp-programma voor Europese Liberalen en Democraten (ELD) 1984-'89. Verder heeft de commissie voor het midden- en kleinbedrijf haar

opvattingen inzake het in 1984 te voeren beleid ingebracht tijdens de partijraad op 24 september 1983.

"Ontmoeting middenstanders en Kamerleden voor herhaling vatbaar", aldus luidde de kop van een artikel in "Vrijheid en Democratie" over de manifestatie op 25 april '83 in het Haagsche Congresgebouw. Aanleiding daartoe vormde uitroeping door de EEG van 1983 tot jaar van het midden- en kleinbedrijf en het ambacht. Alhoewel er enkele manco's in de organisatie waren, meerdere VVD-bewindslieden ontbraken, is deze ontmoeting van ondernemers uit het midden- en kleinbedrijf en hun vertegenwoordigers met Kamerleden, bewindslieden en andere VVD-ers, die zich inzetten voor deze sectoren van het bedrijfsleven, een succes genoemd. Door ongeveer 500 personen werd aan dit overleg deelgenomen. De resultaten van 25 april '83 konden slechts bereikt worden door inspanningen van vele VVD-ers, vanuit verschillende disciplines. Met name dienen wij te noemen bijdragen en inventiviteit voor het organiseren van deze dag van de heer C.P.M. Barning, de voorzitter van de commissie voor het midden- en kleinbedrijf.

Tot slot dienen wij te melden voortdurende aandacht, die moet worden besteed aan het instandhouden van een breed samengestelde commissie voor het midden- en kleinbedrijf. Meer mogelijkheden voor toelating van nieuwe leden zijn zeer gewenst.

Namens de commissie
voor het midden- en kleinbedrijf,

de sekretaris, A.J.G. Leijten, ec.drs.

Jaarverslag energiecommissie van de VVD over 1983.
=====

Het jaar 1983 was een vrij druk "energiejaar". Leden van de energiecommissie zijn veel in de weer geweest in het kader van de BMDE. Daarnaast zijn verschillende adviezen uitgebracht over uiteenlopende onderwerpen.

In het kader van de BMDE is gepoogd te komen tot een energie-themadag. Dit is tot op dit moment niet gelukt, omdat de tijd beschikbaar voor de organisatie te kort was. Vervolgens bleek de eventuele belangstelling (wellicht mede door de gemaakte keuze van de plaats waar de dag zou worden georganiseerd) te gering. Wel heeft de commissie een behoorlijk aantal energie-stellingen gemaakt die geschikt zijn voor eventuele discussies tijdens een komende themadag. Het is nu de bedoeling de themadag in april in samenwerking met de K.C.Groningen te houden.

In verschillende commissievergaderingen gesproken over de organisatie van de electriciteitsproductie en-distributiebedrijven. Het ging om de zgn. Coconut problematiek en de SEP-plus constructie. Er is over dit onderwerp een uitgebreid advies geformuleerd.

De energiebesparing in al haar facetten is aan de orde geweest. De besprekingen in de commissie hebben geleid tot een aantal adviezen. De belangrijkste zijn die over het besparingsbeleid in verband met de woningbouw en de industrie, maar ook zijn stukken geproduceerd over energiebesparing in het algemeen.

De herintroductie van kolen is besproken met een delegatie uit het bedrijfsleven. Het ging hierbij vooral om kleinschalige toepassingen in de tuinbouw.

Tenslotte werd gesproken over het aardgasbeleid en de veranderingen als gevolg van de teruglopende afzet en economie.

Naast de hierboven genoemde onderwerpen werden telkens actuele punten behandeld. Hierbij was het voor de betrokken kamerleden vaak mogelijk "instant-adviezen" van de energiecommissie te verkrijgen.

december 1983. H.W.den Hartog
secr.Energiecommissie

Jaarverslag van de Landbouwcommissie van de VVD over 1983

De samenstelling van de Landbouwcommissie per 31 december 1983 was als volgt:

C. Geerligts, voorz., ir.J. Gakeer, D.E. de Hoop, ing.J. Kaan, J.Th. Keisers, ing.F. Kersbergen, drs.A.J.G. Leijten, prof.drs. S.L. Louwes, F. Mulder, mevr.J.G. Termeer -van Valburg, M.J. Varenkamp, ir.P. Alberti, secr.

Wijziging voorstellen: De heren De Hoop, Keizers en Kersbergen, traden tot de commissie toe; de heer Kruizinga bedankte om persoonlijke redenen.

Vergaderingen

De Landbouwcommissie kwam in 1983 7 keer bijeen waarvan 6 maal te 's-Gravenhage en een keer in Ruinerwold en wel op 1 februari, 1 maart, 7 juni, 4 augustus, 4 oktober, 1 november en 29 november.

Behandelde onderwerpen

Begin 1983 heeft de Landbouwcommissie zich beziggehouden met haar samenstelling en werkwijze. De opzet van de commissie is "landbouw" in de ruime zin van het woord aan een VVD toets te onderwerpen. Een steeds terugkerend agendapunt was het landbouwbeleid, zowel op langere termijn als het EEG-beleid op kortere termijn (prijnsbeleid). Daarbij kwam ook het landbouwbeleid in de Verenigde Staten van Amerika ter sprake (P.I.K.) en de relatie Amerika-Europa. Dit laatste mede aan de hand van een nota van prof.Louwes. Een mogelijke invoering van een EEG aardappel-marktregeling werd afgewezen.

Op het gevaar van het aanvaarden van een EEG-quotingssysteem in de vorm van een super-heffing op melk werd gewezen. Door het onvoldoende effect van een medeverantwoordelijkheidsheffing en het onmogelijk zijn van een prijsverlaging werd deze "oplossing" als onontkoombaar beschouwd.

Bij de behandeling van ruimtelijke ordeningszaken (Relatienota, Nota Landelijke gebieden, Structuurschema's) kwam als ernstige kritiek naar voren het toepassen door lagere overheden van voorstellen uit nog niet door het Parlement aanvaardde nota's.

Betreffende de Pachtnormen is aan staatssecretaris Ploeg bericht dat de commissie van mening is dat de lasten voor een boer-pachter op hetzelfde niveau moeten liggen dan die voor een boer eigenaar/gebruiker. De reorganisatie van het ministerie van Landbouw en Visserij werd besproken; een derde Directoraat-Generaal werd niet wenselijk geacht.

De motie Van der Linden (Landbouwvrijstelling) werd als uitermate ongelukkig beschouwd.

Het ontwerp ELD-verkiezingsprogramma leidde tot een zevental amendementen en een aantal suggesties voor de toelichtende tekst werden gedaan.

Over bezuinigingen bij het landbouwonderwijs maakte de commissie zich zorgen.

De Landbouwcommissie is fel gekant tegen voorstellen uit het rapport Christiaanse onroerend-goedbelasting te gaan heffen op landbouwgronden. Over dit onderwerp is ook gesproken met de Belastingcommissie en is contact opgenomen met de Commissie Binnenlandse Zaken.

De commissie zal haar volle medewerking verlenen aan de VVD landbouwmanifestatie op 24 maart 1984 te Zutphen.

Van 7-10 maart werd een zeer geslaagde excursie gehouden met een 38-tal deelnemers naar de diensten van de Europese Commissie te Brussel (granen, zuivel, rundvlees) en het Europees Parlement te Straatsburg.

COMMISSIE VOLKSHUISVESTING

*****

JAARVERSLAG 1983

*****

1.1. Voorzitter : Will.C.van Rossum
Secretaris : R.A. Houwing(tot september)
- op te volgen door L.de.Lange

De heer de Lange is bereid gevonden als secretaris op te treden. Aan het hoofdbestuur zal worden voorgesteld de heer de Lange in deze functie te benoemen. (is inmiddels gebeurd)

Leden: mevr.A.van Leeuwen-Gijsberts, mw.drs. C.de Leve-Haagman, H.J.J.Bruning, P.J.vd.Broek.
adv.leden Tweede Kamerfractie: mw.A.Jorritsma-Lebbink, de heren: L.M.de Beer, mr.M.Th.M. Lauxtermann, J.B.F.van Rey.

Eerste Kamer: jhr.mr.G.O.J.van Tets.

Tot groot leedwezen van de commissie moet vermeld worden, het overlijden van drs.F.W.van de Schaar, op 3 juni van dit jaar. Frans van der Schaar was één van de meest dynamische en inventieve leden van de commissie. De leden zullen de kwaliteiten en inbreng, niet licht vergeten.

1.2. Gezien omvang van de commissie vindt thans intern een beraadplaats over een mogelijke uitbreiding van de commissie met een drietal leden.

2.1. De commissie kwam veertienmaal bijeen, tweemaal op het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer voor een bespreking met minister P.Winsemius, op 13 april en 4 oktober. De overige vergaderingen werden op één na gehouden in het gebouw van de Tweede Kamer. Een zomeravond vergadering werd ten huize van de voorzitter gehouden.

3.1. Op vrijdagavond 6 mei organiseerde de commissie, in het Congrescentrum te Utrecht een discussieavond over Volkshuisvesting. De avond werd een groot succes, 120 partijleden, burgemeesters, wethouders en raadsleden belast met Volkshuisvestingstaken vormden een volle zaal. Van deze bijeenkomst is een verslag opgenomen in het nummer van Vrijheid en Democratie van 31 mei 1983/no:1286.

Naar aanleiding van het succes van deze bijeenkomst is een vervolg enquête gehouden. Uit deze enquête is duidelijk gebleken dat er onder de "Volkshuisvesters" in de partij, een behoefte bestaat aan dergelijke discussiebijeenkomsten. Deze bijeenkomsten moeten wel gericht zijn op de problematiek van óf de grote gemeenten óf alleen kleinere gemeenten. Een tweede bijeenkomst zal georganiseerd worden voor de avond van 11 mei 1984.

4.1. Veel aandacht is besteed aan het samenstellen van de nota woonlasten/woonkosten. De nota is o.m. gebruikt voor de bespreking met de minister en voor Volkshuisvestingsbijeenkomst op 6 mei.

Verder besproken onderwerpen waren:

- Stadsvernieuwing als geheel
- Stadsvernieuwing en de leefmilieuver
- De GOS-woningen- de goedkope vrije sector-
bouw.
- De gemeenten en de grondprijs
- De doorstroming en hoe deze op gang te brengen
- De huurprijzenwet
- De model-woonruimteverordening
- De nota eigen woningbezit
- De omvang van het woningbouw-programma,
te hoog of te laag?
- De deregulering (o.m. Welstandscommissie)
- De individuele huursubsidie
- De activering van de reserves aan de woning-
bouw verenigingen.

5.1. De samenspraak en samenwerking met de adviserende leden en de minister werden door de leden van de commissie als positief en instructief ervaren; de commissie meent dan ook een vruchtbaar jaar achter te rug te hebben.

's-Gravenhage, 6 december 1983

Jaarverslag Koepelcommissie Welzijn 1983

=====

Samenstelling commissie.

Het hoofdbestuurslid, de heer J. den Ouden verliet de Koepelcommissie Welzijn in 1983.

De commissie mocht zich verheugen over een goede opkomst van de leden en adviserende leden.

De werkgroep Ouderenbeleid rondde haar werkzaamheden in het begin van het jaar af en de definitieve discussienota over ouderenbeleid, gecombineerd met patiëntenbeleid kon verspreid worden.

Het patiëntenbeleid werd inhoudelijk vorm gegeven door de Commissie Volksgezondheid.

Dit jaar werd een werkgroep samengesteld rondom het beleid voor culturele minderheden. Een concept nota werd geschreven en nadat de concept nota van de Regering was ontvangen, werd alles nog eens bijgesteld. De laatste hand aan de concept nota werd in december 1983 gelegd.

Rondom het emancipatiebeleid werd een werkgroep gevormd, waarbij ook andere commissies werden betrokken. De voornaamste taak van de werkgroep was om voor het congres in december 1983 een aantal stellingen te maken. Als de voorstellen uit het congres verwerkt zijn is de taak van de werkgroep afgelopen. De vraag van de werkgroep is dan, wat gebeurt er verder met dit boekje en stellingen over emancipatie.

De Commissie Mediabeleid bracht bij de koepel een notitie in over de dagbladpers. Tevens werden in de koepel besproken de stellingen voor het mediacongres over het mediabeleid. Dit congres in september 1983, waarbij de mediacommissie de inhoudelijke taken verzorgde was een groot succes.

Het vrijwilligersbeleid is meermalen in de koepel ter sprake geweest. Maar niet alleen de koepel, ook de andere commissies en met name de Commissie Sport, Recreatie en Natuurbehoud is met dit onderwerp actief bezig geweest.

De Commissie Maatschappelijke Ontwikkeling heeft zich bezonnen op de afstemming tussen de maatschappelijke ontwikkeling en de eerstelijns gezondheidszorg. Tevens werden daarbij betrokken, op welke wijze in de toekomst dit tot bezuinigingen kan leiden. De commissie heeft eerst gezocht naar een afbakening tussen de sectoren, waarna een eerste gesprek met de Commissie Volksgezondheid plaatsvond; dit zal nog een vervolg moeten krijgen.

De Culturele Commissie is vooral bezig geweest met het theaterbeleid en heeft een eerste aanzet gegeven om tot discussie-stellingen over cultuur te komen. Dit moet uitmonden in een liberale cultuur nota. De stellingen -wat weggeduwd- in het periodiek Vrijheid en Democratie hebben slechts enkele reacties opgeroepen.

De Homowerkgroep heeft zich vooral beziggehouden met de zedelijkheidswetgeving en de wet gelijke behandeling, waarbij regelmatig terugkoppeling naar de koepel plaatsvond.

In de koepelcommissie werd verder aandacht besteed aan de bevrozing van de procedures rond de kaderwet specifiek welzijn en het rapport Van Gils over de "Herstructurering landelijke organisaties".

De koepelcommissie kwam eenmaal per 6 á 8 weken bijeen.

de secretaris,
Frans Bleijerveld.

Culturele Commissie
=====

Jaarverslag 1983.

De Culturele Commissie telt 8 leden en 4 adviserende leden.
De Commissie kwam 10x bijeen; gemiddeld waren er 6 leden aanwezig.
Behandeld werden de onderwerpen:

- B.K.R.
- Orkestenbestel (ad hoc adviseur dhr J.Stotijn).
- Toneel/ Theaterbeleid (via sub-cie).
- Uitgangspunten en nadere formuleringen voor een liberale Kunstnota
(ad hoc adviseur mw W.C. Steffen-Hoogendoorn).

De doelstelling van de Commissie was de discussie binnen de partij op gang te brengen betreffende de plaats die Kunst en Cultuur in de samenleving toekomt met de verwachting dat de resultaten hiervan als bouwstenen zullen kunnen dienen voor een studie hieromtrent binnen de Teldersstichting (waar de laatste studie "Kunst zinnig subsidiëren" in 1974 is verschenen).

De nota werd in "Vrijheid en Democratie" aangekondigd.

Reacties hierop zijn bij de Commissie nog niet binnengekomen.

Een interview betreffende dit onderwerp vond plaats met de redactie van P & G.

Er werd naar gestreefd specifieke onderwerpen te doen vóór-behandelen in een sub-cie van ter zake deskundigen.

De vergaderingen van de Koepel Welzijn werden vrij regelmatig bezocht door de voorz. en/of de secr., waarbij relevant is dat het werkterrein van de Culturele Commissie weinig of geen affiniteit heeft met dat van de overige sectoren vallende binnen de Koepel.

T.E. Gerritsma-Bruins, secr.

Jaarverslag van de Commissie Maatschappelijke Ontwikkeling over het jaar 1983

Samenstelling van de commissie:

voorzitter: mevr.P. v. Zandbergen-Scheffer
secretaris: J.W. Haanstra

leden: A.P. Baart
                  mevr.drs.I. Günther
                  mevr.S.v.d. Pas-Bouman
                  A.G. v.d. Stoel
                  H.H.W. Visser

Algemeen

Ten opzichte van het verenigingsjaar 1982, heeft de commissie maatschappelijke ontwikkeling m.b.t. de samenstelling een kwantitatieve vermindering van de leden ondergaan.

Er waren daarvoor heel natuurlijke oorzaken aan te geven.

Zo werd de voormalige voorzitter van onze commissie, de heer mr.drs. H.N.A.J. Zijlmans, voorzitter van de Koepelcommissie Welzijn. Het lid van de commissie, de heer F.J. Bleijerveld, werd van dezelfde koepelcommissie secretaris. Twee leden van de commissie zegden hun lidmaatschap op, daar door andere bestuurlijke werkzaamheden het functioneren in de commissie onder te grote druk kwam.

Mevr.drs.M.M.H. Kamp werd lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Toch werd om even "natuurlijke" redenen geen activiteit ontplooid om tot aanvulling van het aantal leden van de commissie te komen.

Zoals ook al in het jaarverslag 1982 tot uitdrukking is gebracht, is het werkgebied van deze commissie, door de departementale wijzigingen, niet meer in overeenstemming met de probleembehandeling op de werkterreinen van kamer en departement.

Hoe zeer ook toegejuicht; het niet inwerking treden van de kaderwet Specifiek Welzijn is voor dit probleem kenmerkend.

Het in het vooruitzicht stellen van een veel algemenere "zorg" wet geeft een doorbraak naar het door de commissie al eerder beperkte bredere draagvlak.

Vergaderingen

Vanuit het vorenstaande is het derhalve alleszins begrijpelijk dat het merendeel van de gehouden vergaderingen, gecombineerde vergaderingen waren met de commissie volksgezondheid.

Alleen op de specifieke terreinen van de maatschappelijke dienstverlening en met name de bejaardenzorg heeft de commissie zelfstandig geadviseerd.

Planning

Zoals ook het verslag van het vorig jaar aangeeft streeft de commissie er naar dat er een nieuwe commissie in het leven geroepen wordt die qua samenstelling meer aansluiting geeft op de eerste lijnszorg. Met name wordt er via de Koepelcommissie Welzijn op aangedrongen om dit streven in het komende jaar te verwezenlijken.

Voor het verslag
J.A. HAANSTRA,
SECRETARIS.

Mediacommissie

JAARVERSLAG 1983

De Mediacommissie heeft zich gedurende 1983 op een aantal bijeenkomsten bezig gehouden met het leveren van bouwstenen voor de VVD-Medianota, die dat jaar verschenen is van de hand van de Tweede Kamerleden, de heren Keja en Hermans. In dit verband vormde ook de Medianota van de minister van WVC regelmatig het onderwerp van bespreking op de maandelijkse vergaderingen van de commissie. Evenals de media-notities, vermeld in de nota van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid(WRR). Naar aanleiding van de ministeriële Medianota kwamen bij de Mediacommissie diverse notities binnen, die in de commissie ook alle aandacht kregen. Zoals de reactie van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift-Uitgevers en de notitie door de heer Mr.C.A.Steketee, lid van de Mediacommissie, getiteld: "IJzeren gordijn dwars door Medialand". Deze notitie, en ook andere schriftelijke reacties door leden van de Mediacommissie, werden door de beide Tweede Kamerleden in onze commissie, met dankbaarheid gehanteerd tijdens de openbare hoorzitting, die op 24 oktober j.l. in de Tweede Kamer over de ministeriële medianota gehouden werd. Kortom: de medianota door de minister van WVC, de eigen VVD-medianota en alle reacties daarop overheersten gedurende 1983 op de vergaderingen van de Mediacommissie.

Een belangrijk gebeuren in het afgelopen jaar voor de Mediacommissie was ook het media-kongres, dat op zaterdag 3 september in Bussum georganiseerd was. Op dit kongres werd het woord gevoerd door ons Tweede Kamerlid, de heer Hermans, door de heer G.C.Wallis de Vries, Ing.P.F.Jelgersma, Mr.J.J.Nouwen en de heer L.Jacobs. De heer Hermans verzorgde de inleiding van het kongres, de heer Wallis de Vries sprak over de zendtijdverdeling en de verdeling van programmagelden in ons omroepbestel, Ing. Jelgersma sprak over het gebruik van de kabel vanuit een konsument-gerichte aanpak, Mr.Nouwen hield zijn redevoering over de instandhouding van een pluriforme en onafhankelijke pers en de heer Jacobs hield een betoog over regionale en lokale omroep. Dit media-kongres werd druk bezocht en kreeg veel belangstelling van de zijde van de diverse media (kranten, radio en televisie). Het kongres werd georganiseerd in samenwerking met de Kamercentrale Haarlem van de VVD. Het kongres was mede georganiseerd met de bedoeling de geïnteresseerde leden van de partij de gelegenheid te geven vragen te stellen over het VVD-beleid op het gebied van de media en tevens om aan de betrokken Kamerleden meningen en standpunten mee te geven, die zij kunnen gebruiken bij hun overwegingsproces, voorafgaande aan de standpuntenbepaling over mediazaken. (Op 30 januari 1984 vindt de bespreking van de ministeriële medianota door de Tweede Kamerleden plaats).

Aan de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift-Uitgevers werd, naar aanleiding van een brief van deze organisatie, meegedeeld, dat de Mediacommissie niet van mening is, dat zij zich schuldig maakt aan, zoals de NOTU dat omschreef, "aan een voortgaande onderscheidende behandeling van de media door niet de tijdschriftpers op voorhand te betrekken bij een discussie over het media-beleid". Einde citaat van de NOTU. De Mediacommissie telt in de persoon van voorzitter, Dr. F. A. Hoo-gendijk een uitmuntende beschermer van de belangen van de tijdschrift-pers. Zo heeft de Mediacommissie aan de NOTU laten weten. Een goed contact met de NOTU wordt door de commissie uiteraard op hoge prijs gesteld.

De Mediacommissie blijft hopen op de mogelijkheid van de uitgifte mettertijd van een VVD-Mediaboekje, geschikt voor en gericht op het grote publiek. Een boekje, door de partij uit te geven, waarin het mediabeleid van de partij op duidelijke wijze beschreven wordt. Misschien bij de eerstkomende verkiezingen voor de Tweede Kamer ?

De Mediacommissie heeft door middel van voornamelijk schriftelijk contact de Koepelcommissie Welzijn geregeld op de hoogte gehouden van haar werkzaamheden. Aan het einde van 1983 traden twee leden van de Mediacommissie wegens persoonlijke redenen af: de heer Mr. C. A. Steketee en de sekretaris van de commissie, de heer H. de Bie. De commissie is al bezig, vanzelfsprekend in overleg met het Hoofdbestuur van de VVD, met de vervulling van de ontstane vakatures.

Hans de BIE
Sekretaris Mediacommissie

Jaarverslag van de Commissie Sport, Recreatie en Natuurbehoud
over 1983

De commissie was aan het begin van het jaar 1983 als volgt samengesteld: J.A. Jager, vrz., H.R.J. Graaf van Zuijlen van Nijevelt, vice-vrz., H. Bransen v.d. Goot, secr. alsmede M. Booij, ing.H. van Dam, L.A. Hafkamp, ir.J.K.Hylkema, dr.F.J. Kuijers, J.Chr. Nolthenius, L. Rietveld, jhr.J.W. Steengracht van Oostcapelle.

De volgende personen namen vanuit hun onderscheiden functies deel aan het commissiewerk:

1. namens het hoofdbestuur, dr.P.D. Coljee
2. namens de Tweede-Kamerfractie, drs.L.M.L.H.A. Hermans, G.W. Keja en J. Metz
3. namens de Eerste-Kamerfractie werden in het begin van 1983 als adviseur genoemd drs.Y.P.W. v.d. Werff, mevr.L. Vonhoff-Luijendijk, dr.L. Ginjaar. Na de nieuwe samenstelling van de Eerste Kamer werden in oktober de volgende personen als adviserend lid aangewezen: dr.L. Ginjaar, dr.B. Hofman en J.W. Verbeek.

De heer N. Heiligenberg uit Harfsen completeerde de commissie dit jaar i.p.v. het verleden jaar afgetreden lid Zevenbergen.

De commissie kwam dit jaar op 12 januari, 9 maart, 27 april, 9 juni, 24 augustus en 7 december in plenaire vergadering bijeen en belegde nog een extra bijeenkomst op 7 april om met de heer drs.L.M.L.H.A. Hermans over de kamer behandeling van het onderwerp vrijwilligerswerk van gedachten te wisselen.

Daarnaast vergaderden de subgroepen sport, recreatie en natuurbehoud enkele malen apart ter voorbereiding van de verscheidene plenair te behandelen onderwerpen.

Een aantal malen kon snel op een gerichte vraag van kamerleden worden ingespeeld. Voor het overige heeft de commissie een bijdrage willen leveren aan de opzet van het Europese Verkiezingsprogramma.

Een voorstel om het "vrijetijdsbeleid" als onderwerp in het eur. verkiezingsprogramma op te nemen werd door de Partijraad niet opgevolgd.

In goed en veelvuldig overleg met het bestuur van de Vereniging van Staten- en Raadsleden werd door de Commissie SRN een tweetal thema's ingebracht in bijeenkomsten die door de vereniging werden georganiseerd. Zo spraken twee commissieleden op 9 september op de "Statendag" - de jaarlijkse bijeenkomst van Statenleden met de kamerleden te Leeuwarden over recreatie en de relatienota. Het succes van de inleidingen (afgeleid van de gevolgde discussie) was niet geheel in evenwicht met de door de commissie geïnvesteerde tijd en energie doch de Statendag leent zich meer voor een reunieachtig karakter dan voor een werkcongres. Anders was het themacongres van de Vereniging van Staten- en Raadsleden van 1 oktober waar door de commissie subgroep Sport een deel van het congres in Utrecht inhoudelijk werd verzorgd en een uitgebreide discussie recht deed aan het belang van het onderwerp.

De vereniging heeft in 1983 in elk geval positief gereageerd op het voor-nemen in 't vorig jaar door onze commissie ontwikkeld om de meer dan 2000 VVD-vertegenwoordigers, werkzaam in de lagere overheidsbesturen met adviezen en rapporten ten dienste te zijn vanuit de partijcommissie.

De hoofdthema's, die de commissie voor 1983 heeft gekozen nl.:

1. vormgeving beleid inzake vrije tijd en
2. vrijwilligerswerk problematiek

zijn beide nog niet voldoende uit de verf gekomen. Het blijkt overigens dat deze onderwerpen een breder terrein beslaan dan de commissie kan omvatten. De discussies, die hieraan gewijd zijn behoren echter niet te blijven steken in deze constatering en in 1984 zal hieraan (evt. in een volgend werkplan) meer richting gegeven dienen te worden. Het is n.l. de overtuiging van de commissie, dat herstel van het financieringstekort op termijn wel een verbetering van de economische positie van ons land tot gevolg kan hebben, maar dat dit nog geen automatische waarborg inhoudt voor een herstel van de werkgelegenheid.

Tenslotte dient nog vermeld te worden dat een gesprek werd gearrangeerd op 31 augustus met de N.S.F. en een vertegenwoordiging van onze tweede kamerfractie; de voorzitter en de secretaris bezochten waar mogelijk beurtelings het koepeloverleg welzijn. De coördinatie van het VVD partijcommissiewerk is thans in handen van de heer Hilarides.

Verslag aldus vastgesteld in de vergadering van de commissie op 7 december 1983.

de voorzitter,

de secretaris,

Commissie Volksgezondheid.

JAARVERSLAG 1983

Met als leidraad het door de Commissie vastgestelde jaarplan is tesamen met de adviserende leden van de Eerste en de Tweede Kamer een ruim aantal onderwerpen besproken, die in de Staten-Generaal aan de orde zijn geweest.

In de januari-vergadering van de Commissie is, in het kader van de voorbereiding van de begrotingsbehandeling, uitvoerig van gedachten gewisseld over de ziekenhuis-budgettering.

Met een werkgroep uit de Commissie is de U.C.V.-psychiatrie voorbereid.

De aandacht in de februari-vergadering is uitgegaan naar het invoeringsplan van de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg en naar de Derde Voortgangsrapportage Kankerbestrijding. Externe deskundigen - geen commissieleden zijnde - zijn verzocht om een toelichting te geven. De voorgenomen stelselwijziging ziektekostenverzekering, een onderwerp, dat met een notitie voorbereid werd door een werkgroep uit de Commissie, vormde het hoofdonderwerp van de maart-vergadering van de Commissie.

Verder is gesproken over het vestigingsbeleid ten aanzien van fysiotherapeuten, een onderwerp, dat zijn bestuurlijke vertaling vindt in de motie-Dees.

Ter voorbereiding van een daarover te houden U.C.V. wordt zowel in de commissievergadering van mei als die van juni gesproken over Alternatieve geneeswijzen. Het drugbeleid ondervond eveneens een pittige discussie.

Bijgestaan door een ad-hoc aanwezige deskundige wordt in de juni-bijeenkomst grondig gedebatteerd over de Wet B.O.P.Z., een wet die na bijna 100 jaar voor herziening in aanmerking komt.

In de augustus-vergadering wordt een stelling voorbereid voor het concept-verkiezingsprogramma E.L.D., dat op 10 september aan de orde komt.

De strekking ervan, te weten "harmonisatie van de regelingen inzake de sociale zekerheid in de lid-staten", wordt door de Commissie met succes bepleit tijdens de Partijraadsvergadering.

De onderwerpen "Bloedbanken/Rode Kruis" en "Volksgezondheid in bijzondere omstandigheden" hebben in de augustus-vergadering voor een levendige bespreking gezorgd.

De concept - a.m.v.b.-vestiging en praktijkomvang huisartsen heeft centraal gestaan in de besprekingen tijdens de september-vergadering van de Commissie.

De lang verwachte nota van de staatssecretaris volksgezondheid "Volksgezondheidsbeleid bij beperkte middelen" heeft in de november-vergadering van de Commissie de nodige kritiek gekregen.

In totaal vergaderde de Commissie 9 maal plenair in het verslagjaar.

De goede contacten met de adviserende leden van de Eerste en Tweede Kamer hebben in gewichtige mate bijgedragen aan de vervulling van de adviserende rol van de Commissie Volksgezondheid.

Drs. E. Haaksman,
secretaris.

Jaarverslag over 1983 van de Homowerkgroep

In het jaar 1983 heeft de commissie conform haar taakstelling zich in de eerste plaats gebogen over vraagstukken van wetgeving.

Inzake het Voorontwerp van een wet gelijke behandeling heeft de commissie haar uitgangspunten geformuleerd, waaraan zij het definitieve wetsontwerp zal kunnen toetsen. Eenzelfde procedure is gevolgd met betrekking tot de herziening van de Zedelijkheidswetgeving. Tevens hebben de wetsontwerpen Vervolgingssslachtoffers, Transseksuelen en Tweeverdieners voorwerp van studie en becommentariëring uitgemaakt, evenals het vraagstuk van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met persoonsregistraties.

Teneinde criteria te ontwikkelen ter beoordeling van overheidshandelen heeft de commissie een vergelijkende studie gemaakt van enerzijds de nota Homosexualiteit en Overheidsbeleid van de N.V.I.H.-COC en anderzijds ons Beginselprogramma, verkiezingsprogramma en Liberaal Manifest.

Met voldoening ziet de commissie terug op de bijdrage die zij - zowel in de voorbereidende als in de besluitvormingsfase - heeft mogen leveren aan de bespreking van het emancipatievraagstuk op de Algemene Vergadering te Alkmaar.

Tenslotte heeft de commissie ter gelegenheid van de behandeling van de Rijksbegroting '84 tal van begrotingsonderdelen van commentaar voorzien.

Jaarverslag van de koepelcommissie Justitie en Binnenlandse Zaken
over 1983
=====

Inleiding

Onder de koepelcommissie Justitie en Binnenlandse Zaken ressorteren de Justitiecommissie, de commissie Binnenlandse Zaken, de Politiecommissie en de werkgroep Grote Steden.

In het verslagjaar is de werkgroep Politie een commissie geworden.

Aangezien het werkterrein van de onder de koepel ressorterende commissies nauwelijks overlappingsen vertoont, wordt vooralsnog één vergadering per jaar voldoende geacht.

Het spreekt voor zich dat, zodra daar aanleiding voor bestaat, de koepelcommissie vaker bijeen zal komen.

De koepelcommissie is in het verslagjaar bijeen geweest op 14 september 1983.

Samenstelling koepelcommissie

De koepelcommissie is als volgt samengesteld.

Justitiecommissie : Jhr. Mr. J. v.d. Goes van Naters
Mw. Mr. M. Idenburg-Amorison

Commissie Binnenlandse Zaken : H. Brand
P.A. van Vugt

Politiecommissie : Mw. B.A.H.M. Lok-Knap
Dr. C.N. Peyster

Werkgroep Grote Steden : W.J. Barning
Mr. C.A. Troost

Vereniging van Staten en Raads- leden : Mr. I.W. Opstelten

Hoofdbestuur : Mr. P.J.J.M. Mangelmans

Adviseurs van de Tweede Kamerfractie zijn:

A.J. Evenhuis
drs. L.M.L.H.A. Hermans
H.H. Jacobse
Mr. A.H. Korthals
Mr. H.Th.M. Lauxterman

Adviseurs namens de Eerste Kamerfractie zijn:

drs. F.M. Fey
Dr. L. Ginjaar
Mr. Ir. H. Heyne Makkreel

De koepelcommissie staat onder voorzitterschap van de heer J.W. Remkes en in het verslagjaar is de heer Mr. R.H.D. van Bruggen benoemd tot secretaris van de koepelcommissie wegens vertrek naar het buitenland van de heer Van der Wall Bake.

Werkzaamheden

In het afgelopen jaar is o.a. aan de volgende onderwerpen aandacht besteed:

- Jaarplannen van de commissies en de werkgroep en het verslag van de werkzaamheden.
- Taak en samenstelling van de werkgroep Grote Steden.
- Voorbereiding partijraadsvergadering.

Verder is er een schrijven van het hoofdbestuur ontvangen waarin de koepelcommissie gevraagd werd een coördinerende rol te vervullen ten aanzien van het ingekomen memorandum van het Humanistisch Verbond. Dit memorandum is ter advisering gezonden aan de commissie Justitie en de commissie Binnenlandse Zaken.

Slotopmerkingen

Gezien de ervaring met de werkzaamheden binnen de koepelcommissie Justitie en Binnenlandse Zaken en gezien het gegeven dat zich nauwelijks coördinatieproblemen voordoen tussen de onder deze koepelcommissie ressorterende werkgroep en commissies, lijkt een nadere bezinning op de taak van de koepelcommissie in relatie tot de taak van de "vakcommissies" raadzaam.

jaarverslag van de Justitiecommissie van de VVD. over 1983.
=====

De Justitiecommissie van de VVD heeft vele belangrijke onderwerpen de revue laten passeren.

Dergelijke onderwerpen waren o.a.

- de nota Taak en Toekomst van het gevangeniswezen
- wijziging inzake de Wet militair-strafrecht
- bezuiniging gevangeniswezen
- de controle aan de Waalhaven
- de wet op de tijdelijke rechtshulp
- de wet op de vermogenssancties
- de nota inzake de Burgelijke Ongehoorzaamheid
- het besluit Vergoedingen Rechtsbijstand
- de nota Harddrugbeleid van de hand van mevr.A.M.Lucassen-Stauttener
- de wet Gelijke Behandeling
- (hiermede verband-houdende) Memorandum van het Humanistisch Verbond
- het nieuwe erfrecht
- het Wetsontwerp inzake Verboden Rechtspersonen.
- wijziging wet Rechtsbijstand aan on en min-vermogenden
- verdrag tot overdracht van strafvervolging
- verdrag tot bestrijding van Terrorisme
- de notitie nr.17501, houdende:
  - afhankelijke verblijfstitel van buitenlandse vrouwen en kinderen
  - notitie van de staatssecretaris inzake het werkverband integraal Jeugdrecht.
- de verhoging van de competentiegrens van de kantonrechters
- het alimentatierecht

Naast het behandelen van deze onderwerpen heeft de justitiecommissie een brief aan de Minister van Justitie doen uitgaan inzake leemten in de leegstandswet en o.a. het anoniem-dagvaarden.

Copieën van deze brief zijn gezonden aan de Minister van volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, het VVD-hoofdbestuur en kamerfracties van de VVD.

Afscheid van de justitiecommissie hebben genomen de heer Peyster in verband met zijn benoeming bij Amnesty Internationaal en de heer Zonneville, die na jaren gefungeerd te hebben als secretaris en vervolgens als lid van de justitiecommissie, zich nu in verband met zijn drukke werkzaamheden o.a. in de politiecommissie, helaas genoodzaakt zag afscheid te nemen.

M.Amorison,
secretaris Justitiecommissie.

COMMISSIE BINNENLANDSE ZAKEN

Jaarverslag
1983

Tijdens de verslagperiode heeft de commissie zesmaal vergaderd. Daarnaast heeft een aantal bijeenkomsten plaatsgevonden van de werkgroep Referendum, bestaande uit vier leden van de commissie die het eindrapport over het referendum heeft voorbereid.

werkgroep Referendum

Overeenkomstig eendaartoe strekkend verzoek van het hoofdbestuur heeft de commissie in 1981 een interim-rapport uitgebracht over de wenselijkheid van het invoeren van een vorm van referendum. Van de zijde van het hoofdbestuur is een aantal kanttekeningen geplaatst bij het rapport. Aan de commissie werd verzocht een definitieve versie van het rapport op te stellen met inachtneming van deze opmerkingen.

Een werkgroep uit de commissie, bestaande uit de leden prof.mr. M.C.B. Burkens, F.H. Cornelissen, J.F. Meijeraan en P.A. van Vugt, heeft zich een en andermaal over de materie gebogen. In de loop van het verslagjaar heeft de commissie zich geconformeerd aan de tekst van het eindrapport van de werkgroep. Het hoofdbestuur heeft vervolgens het rapport onder de titel "Referendum, Ja/Neen/Geen mening of een andere mening" in druk uitgegeven.

Commissiewerkzaamheden

De commissie is in staat geweest in nauwe samenspraak met de betreffende leden van de Tweede Kamer-fractie diverse onderwerpen aan de orde te stellen. Hiervan kunnen worden genoemd:

- Financiële Verhoudingenwet
- Begroting Binnenlandse Zaken 1984
- Nota Minderhedenbeleid.

Op het jaarplan 1984 heeft de commissie de volgende onderwerpen geplaatst:

- Decentralisatie
- Organisatie Binnenlands bestuur
- Overheidspersoneelsbeleid.

De commissie streeft ernaar haar werkzaamheden in 1984 méér af te stemmen op de werkzaamheden van de leden van de Tweede Kamer.

Het is op zijn plaats in dit jaarverslag dank uit te spreken voor de accurate wijze waarop ook in 1983 het algemeen secretariaat en het secretariaat van de Tweede Kamer-fractie de commissiewerkzaamheden hebben ondersteund.

December 1983,
De secretaris van de commissie,

P.A. van Vugt.

Jaarverslag 1983 VVD Werkgroep Grote Steden.

In 1983 heeft de werkgroep 8 maal vergaderd t.w. 8 februari, 29 maart, 3 mei, 14 juni, 1 september, 25 oktober, 30 november en 21 december.

De samenstelling van de werkgroep is in de loop van het jaar veranderd. De heer Torensma heeft op eigen verzoek zijn werkzaamheden voor de werkgroep als secretaris en als lid beëindigd. Daarvoor werd in zijn plaats benoemd het lid de heer W.J.L.Barning voor het secretariaat en de heer mr.A.J.Kokshoorn als lid voor Utrecht. De heer drs.A.J.B.Hubert, 's-Gravenhage heeft de plaats ingenomen van de heer J.W.Remkes en de heer drs.P.H.J.M.Luijten, Amsterdam de plaats van de heer mr.J.K.O.Heyligers.

Door de veranderde samenstelling zijn nu alle VVD-raadsfracties van de 4 grote steden in de werkgroep vertegenwoordigd.

In het afgelopen jaar is getracht cijfermatig aan te geven de verschillende beleidssectoren met de grootste samenballingsproblemen. Gezien de uiteenlopende opbouw van het cijfermateriaal en het niet meer actueel zijn van de cijfers en mede omdat het een te omvangrijke arbeid met zich mee zou brengen betrouwbare cijfers te produceren, heeft de werkgroep besloten het accent meer te verschuiven naar de advisering van kamerleden betreffende bepaalde nog te behandelen nota's in het parlement. Te weten de medianota, de minderhedennota, wijzigingswet ruimtelijke ordening, de kieswet, betreffende het stemrecht voor buitenlanders voor de gemeenteraden, de stadsvernieuwingswet en de bestuurlijke organisatie inzake splitsing provincie Zuid-Holland.

In het komende jaar zal de werkgroep zich tevens beraden op welke manier de grote steden problematiek onder de aandacht van de partij kan worden gebracht.

Jaarverslag 1983 VVD-Politiecommissie

Leden: dr.C.N. Peijster, voorz.
B.A.H.M. Lok-Knap, secr.
mr.J.H.J. van Blommestein
H. Dubbelboer
mr.A.D. Peiffer
mr.M. Zonnevylle
adviserende leden:
H.H. Jacobse
drs.L.M.L.H.A. Hermans
mr.A.H. Korthals

De commissie kwam bijeen op de volgende data: 18 januari, 10 februari, 8 maart, 20 april, 26 mei, 16 juni, 29 september, 27 oktober, 8 december.

Op 14 september vond een bijeenkomst plaats van afgevaardigden van de politiecommissie en de koepelcommissie Justitie/Binnenlandse Zaken.

Op 2 november vond het jaarlijks overleg plaats tussen de secr. van de organisatie, de heer Hilarides en de voorzitters van de door het hoofdbestuur ingestelde commissies/werkgroepen.

Op 28 januari werd met de Vereniging van Staten- en Raadsleden overleg gepleegd over de nieuwe Politiewet.

Medio 1983 werd door het hoofdbestuur aan de werkgroep de status van Commissie verleend, gezien het belang dat wordt toegekend aan de politieproblematiek.

Tevens werd op verzoek van de commissie, deze uitgebreid met twee leden t.w. mr.M.A.A. van Capelle, off. van justitie te Utrecht en P.v.d. Molen, comm. van Politie te Hilversum.

Centraal stonden de agendapunten:

- behandeling begroting Binnenlandse Zaken en Justitie, betreffende het onderdeel "politie"
- de nieuwe politiewet
- proteststakers /stakingen bij de politie
- automatisering en privacybescherming
- grootschalig politieoptreden bij ordeverstoringen
- . bezuinigingen bij de politie (in relatie tot het regeerakkoord)
- beleidsplanning.

Aan de voorzitter van de vaste kamercommissie Politie, drs Ed H.T.M. Nijpels, werd een notitie aangeboden inzake toetsing van getroffen (bezuinigings) maatregelen aan het regeerakkoord. Op voorstel van de heer Nijpels werd de notitie tevens verzonden naar de verantwoordelijke ministers, de heren Korthals Altes en Rietkerk.

Geconcludeerd kan worden dat er in de afgelopen jaren in forse mate bezuinigd is, terwijl een niet gering deel van de bezuinigingen doorwerkt naar volgende begrotingen.

Voorts worden in de notitie concrete voorstellen gedaan m.b.t. de verbetering van de doelmatigheid.

Tijdens de bespreking van de Politie begroting is er met de (adviserende) kamerleden veelvuldig overleg geweest. De woordvoerder bij de begrotingsbehandeling, de heer Jacobse, pleitte voor een direct overleg van de bewindslieden met vertegenwoordigers van de politie. Gesteld wordt, dat er bij de Politie ongenoegen heerst over het huidige VVD-beleid.

Samenvattend kan gezegd worden, dat 1983 óók wat betreft de Politie een roerig jaar is geweest.

Vóór alles moet, naar de mening van de commissie, de handhaving van de rechtsorde voorop staan. Democratie bij het politie-apparaat kan een bedreiging van de rechtsorde tot gevolg hebben. Er dient derhalve perspectief geboden te worden. De leden van de commissie hopen door hun inzet aan dit perspectief te kunnen bijdragen.

In december overleed na een korte ziekte de voorzitter van de commissie. De heer Peijster heeft met veel kennis van zaken en inzet de vergaderingen geleid. Hij heeft voorts de aanzet gegeven tot een beleidsvisie, waarop de commissie zich de komende tijd zal kunnen baseren.

De VVD Politiecommissie is hem veel dank verschuldigd. Wij zullen hem missen.

B.A.H.M. Lok-Knap,
secretaris.

BIJLAGE V

OVERZICHT OPRICHTINGSJAREN VAN DE PER 31-12-1983 BESTAANDE AFDELINGEN

Mede naar aanleiding van het 35-jarig bestaan van de partij heeft het algemeen secretariaat een inventarisatie gemaakt van de oprichtingsjaren van de per 31 december 1983 geregistreeerde afdelingen.

Ondanks het feit dat in de jaarverslagen tot nu toe melding wordt gemaakt van de oprichting van afdelingen, moet helaas geconstateerd worden dat deze verslagen geen volledig en betrouwbaar beeld geven van de werkelijke data van oprichting. Een aantal afdelingen ontbreekt in de jaarverslagen.

Bovendien speelt bij een en ander een rol het samengaan en het splitsen van afdelingen en het optreden van naamsveranderingen.

In 1972 werd overgegaan tot de invoering van een centrale ledenadministratie, zodat de ledenlijsten wél een getrouw beeld geven van de afdelingen die in 1972 bestonden of later werden opgericht.

In 1948 bestond reeds een aantal afdelingen van de Partij van de Vrijheid. Deze afdelingen zijn na het totstandkomen van de VVD in de nieuwe partij-organisatie opgenomen. Zo dit het geval was, is achter het jaartal 1948 een * geplaatst. In 1948 werden echter ook nieuwe afdelingen gevormd.

Bij sommige afdelingen komt een omschrijving voor als "vóór een bepaald jaar", hetgeen betekent dat oudere gegevens ontbreken.

Indien besturen van afdelingen over meer exacte gegevens beschikken, zal het algemeen secretariaat het op prijs stellen dit te mogen vernemen.

<u>AFDELING</u>	<u>JAAR VAN OPRICHTING</u>		
Aalburg	1976		
Aalsmeer	1957	Baarle Nassau	1974
Aalten	1958	Baarn	1948 (x)
Abcoude	1958	Baflo	vóór 1972
Achtkarspelen	1948	Barendrecht	1948 (x)
Adorp	1948 (x)	Barneveld	1958
Aduard/Ezinge	1967	Barsingerhorn	1970
Akersloot	1974	Bathmen	1973
Alblasserdam	1948 (x)	Bedum	1966
Alblasserwaard	1962	Beek	1973
Alkemade	1978	Beemster	vóór 1960
Alkmaar	1948 (x)	Beerta	1973
Almelo	1948 (x)	Beesel	1980
Almere	1979	Beilen	1953
Alphen a/d Rijn	1948 (x)	Belfeld	1981
Alphen en Riel	1975	Bellingwedde	1976
Ambt-Deelden	1983	Bemmel	1974
Ameide	1973	Bennebroek	1953
Ameland	1958	Benschop	1974
Amerongen	1962	Benthuizen	1969
Amersfoort	1948 (x)	Bergambacht	1964
Ammerzoden	1977	Bergen	vóór 1960
Amstelveen	vóór 1966	Bergen op Zoom	vóór 1960
Amsterdam	1948 (x)	Bergeyk	1978
Andijk	1976	Bergh	1974
Angerlo	1973	Bergschenhoek	1970
Anloo	1959	Berkel-Enschot	1976
Anna Paulowna	1948	Berkel en Rodenrijs	1963
Antwerpen	1982	Berkenwoude	1948
Apeldoorn	1948 (x)	Berlicum	1975
Appingedam	1948 (x)	Bernisse	1980
Arcen en Velden/Bergen	1977	Best	1978
Arkel	1948 (x)	Beuningen	1974
Arnhem	1981	Beverwijk	vóór 1960
Assen	1948 (x)	Bierum	1948 (x)
Asten	1982	Het Bildt	1949
Avereest	vóór 1960	De Bilt	1948
Axel	1973	Binnenmaas	1983
		Bladel	1978
		Bleiswijk	1969

Bleskensgraaf	1978	Deurne	1974
Bloemendaal	1948 (*)	Deventer	1948 (*)
Blomberg/Lippe	1983	Didam	1974
Boarnsterhim	1983	Diemen	1953
Bodegraven	1966	Diepenheim	1978
Boekel	1977	Diepenveen	1948 (*)
Bolsward	vóór 1960	Diever	1948 (*)
Borculo	1958	Dinteloord	1977
Borger	1955	Dinxperlo	1980
Borne	1973	Dirksland	vóór 1960
Borsele	1969	Dodewaard	1978
Boskoop	1948 (*)	Doesburg	1964
Boxmeer	1977	Doetinchem	1948 (*)
Boxtel	1974	Domburg	1974
Braassemermeer	1971	Dongen	1973
Brakel	1978	Dongeradeel	1983
Bramsche (BRD)	1980	Doorn	1948 (*)
Breda	1948 (*)	Dordrecht	1948 (*)
Brederwiede	1972	Drechterland	1982
Breukelen	1951	Drieban	1969
Brielle	1948 (*)	Driebergen-Rijsenburg	1948 (*)
Broek in Waterland	1953	Driebruggen	1973
Brouwershaven	1952	Dronten	vóór 1972
Brummen	1948 (*)	Drunen	1973
Brunssum	1973	Druten	1982
Brussel e.o.	1970	Duiveland	1960
Budel	1983	Duiven	1974
Bunnik	1959	Dussen	1973
Bunschoten	1973	Dwingeloo	vóór 1960
Buren	1977	Echt	1982
Bussum	1948 (*)	Echteld	1974
Callantsoog	1978	Edam	1966
Capelle a/d IJssel	1954	Ede	1948 (*)
Castricum	vóór 1960	Elde	1956
Coevorden	vóór 1960	Eemnes	1961
Côte d'Azur	1982	Enrum	1948 (*)
Cothen	1973	Eersel	1978
Cromstrijen	1983	Egmond	vóór 1960
Culemborg	1948 (*)	Eibergen	1953
Cuyk	1972	Eindhoven	1948 (*)
Dalen	vóór 1960	Elburg	1974
Dalfsen	1974	Elst	1974
Dantumadeel	vóór 1960		
Delft	1948 (*)		
Delfzijl	1948 (*)		
Denekamp	1982		

Emmen	1048 (x)	Haaksbergen	1949
Enkhuizen	vóór 1960	Haaren	1983
Enschede	1948 (x)	Haarlem	1948 (x)
Epe	vóór 1960	Haarlemmerliede en Sparnewoude	1974
Ermelo	1958	Haarlemmermeer	1953
Etten-Leur	1972	Haastrecht	1949
Eijsden	1975	Halsteren	1973
Ferwerderadeel	1949	Den Ham	1978
Finsterwolde	1958	Hardenberg	1981
Franekeradeel	1983	Harderwijk	1953
Fijnaart	1974	Hardinxveld-Giessendam	vóór 1960
Gaasterland/Nijefurd	1983	Haren	1948 (x)
Gasselte	vóór 1972	Harenkarspel	1982
Geertruidenberg	1983	Harlingen	vóór 1960
Geldermalsen	1953	Harmelen	1962
Galdrop	1978	Hasselt	1975
Geleen	1973	Hattum	1948 (x)
Gendringen	1973	Havelte	1962
Gendt	1974	Hazerswoude	1965
Genemuiden	1974	Hedel	1978
Gennep	1974	Heemskerk	1962
Giessenburg	vóór 1960	Heemstede	1948 (x)
Gieten	1970	Heerde	1948 (x)
Gilze en Rijen	1975	Heerenveen	1948 (x)
Goederaede	1963	Heerhugowaard	1968
Goes	1969	Heerjansdam	1962
Goirle	1982	Heerlen	1973
Goor	1953	Heesch	1979
Gorinchem	1948 (x)	Heeswijk-Dinther	1978
Gorssel	1948 (x)	Heeze	1978
Gouda	1948 (x)	Hefshuizen	1979
Gouderak	1962	Heiloo	vóór 1960
Graft-De Rijp	1969	Heino	1974
Gramsbergen	1981	Helden	1973
Grave	1977	Den Helder	1948 (x)
's-Graveland	1959	Hellendoorn	1952
's-Gravendeel	1948 (x)	Hellevoetsluis	1959
's-Gravenhage	1948 (x)	Helmond	vóór 1960
's-Gravanzande	vóór 1960	Helvoirt	1973
Groenlo	1973		
Groesbeek	1974		
Groningen	1948 (x)		
Groot-Ammers	1949		
Grijpskerk	1948 (x)		

Hendrik-Ido-Ambacht	1948 (*)	Landgraaf	1981
Hengelo (Gld)	1974	Landsmeer	1953
Hengelo (O)	1948 (*)	Langbroek	1975
's-Hertogenbosch	1948 (*)	Langedijk	1952
Heteren	1973	Laren/Blaricum	1948 (*)
Heukelum	1978	Leek	1952
Heumen/Overasselt	1975	Leende	1978
Hillegom	1959	Leerdam	1948 (*)
Hilvarenbeek	1976	Leersum	1957
Hilversum	1948 (*)	Leeuwarden	1948 (*)
Hoevelaken	1966	Leeuwarderadeel	vóór 1972
Hoeven	1976	Leiden	1948 (*)
Holten	1952	Leiderdorp	1962
Hoogblokland	vóór 1960	Leidschendam	1953
Hooge- en Lage Zwaluwe	1973	Lekkerkerk	1948 (*)
Hoogeloon	1978	Lelystad	1970
Hoogeveen	1948 (*)	Lemsterland	1958
Hoogezand-Sappemeer	1948 (*)	Leudal	1974
Hoorn	1948 (*)	Leusden	1958
Hoornaar	1955	Lexmond/Vianen	1966
Horst	1975	Lichtenvoorde	1973
Houten	1970	Lienden	1974
Huissen	1973	De Lier	vóór 1972
Huizen	1957	Limmen	1977
Hulst/Montenisse	1973	Linschoten/Snelreward	1979
Hummelo en Keppel	1948	Lisse	1961
Huijbergen	1974	Littenseradeel	1983
Kamerik	1982	Lochem	1948 (*)
Kampen	1948 (*)	Loenen	vóór 1972
Kantens	1958	Loon op Zand	1974
Kapelle	1948	Loosdrecht	1957
Katwijk	1964	Lopikerwaard	1968
Kedichem	1948 (*)	Loppersum	1948 (*)
Kerkrade	1973	Losser	1973
Kerkwijk	1974	Luxemburg	1983
Kesteren	1973	Maarheeze	1978
Klundert	1973	Maarn	1949
Kollumerland	vóór 1972	Maarssen	1952
Korendijk	1983	Maartensdijk	1948 (*)
Koudekerk a/d Rijn	1967		
Krimpen a/d Lek	1970		
Krimpen a/d IJssel	1963		

Maasdorpen	1981	Nieuwolda	1977
Maasdriel	1977	Noord-Beveland	vóór 1972
Maasland	1962	Noordeloos	vóór 1972
Maassluis	1962	Noorderkoggenland	1978
Maasstreek	1978	Noordoostpolder	1952
Maastricht	1960	Noordwijk	1966
Made en Drimmelen	1977	Noordwijkerhout	1964
Margraten	1983	Nootdorp	1966
Markelo	1974	Norg	1951
Marken	1981	Nuenen	1979
Marne	1948	Nunspeet	1966
Marum	1952	Nuth	1973
Maurik	1974	Nijeveen	1978
Medemblik	1977	Nijkerk	1973
Meerkerk	1953	Nijmegen	1948 (x)
Meerssen	1981	Obdam	1977
Menaldumadeel	1949	Odoorn	1962
Meppel	1948 (x)	Oegstgeest	1948 (x)
Middelburg	1948 (x)	Oirschot	1978
Middelharnis	1948 (x)	Oisterwijk	1975
Middenschouwen	1978	Oldebroek	1970
Mierlo	1982	Oldahove	1952
Monnickendam	1966	Olderkerk/Grooteqast	1952
Monster	1954	Oldenzaal	1951
Montfoort/Willeskop	1979	Olst	vóór 1972
Mook en Middelaar	1966	Ommen	1948 (x)
Moordrecht	1948 (x)	Oosterbroek	1968
Muiden	1958	Oosterhesselen	vóór 1972
Mijdrecht	1962	Oosterhout	1967
Naaldwijk	1948	Oostflakkee	1965
Naarden	1948 (x)	Ooststellingwerf	1948
Nederhorst den Berg	1964	Oostzaan	1949
Neede	1948 (x)	Opmeer	1960
Neerijnen	1977	Opsterland	1948 (x)
New York	1983	Oss	1948 (x)
Niedorp	1973	Ossendrecht	1974
Nieuwegein	1966	Oud-Beijerland	vóór 1972
Nieuwe Pekela	1974	Oudenbosch	1974
Nieuwerkerk a/d IJssel	1950	Oude Pekela	1948 (x)
Nieuweschans	1948 (x)	Ouder-Amstel	1970
Nieuwkoop	1948 (x)		
Nieuwlausen	1973		

Ouderkerk a/d IJssel	1958	Sassenheim	1958
Oudewater	1962	Schagen	1948 (x)
Papendrecht	1956	Scharsterland	1983
Peize	1951	Schaijk	1975
Polsbroek	1974	Scheemda	vóór 1972
Poortugaal	vóór 1972	Schermer	1969
Prinsenbeek	1973	Scherpenzeel	1959
Purmerend	1948	Schiedam	1948 (x)
Putte	1974	Schinnen/Onderbanker	1983
Putten	1958	Schipluiden	1976
Pijnacker	1952	Schoonebeek	1983
Raalte	1948 (x)	Schoonhoven	1966
Raamsdonk	1983	Schoorl	1973
Reeuwijk	vóór 1972	Schijndel	1975
Reimerswaal	1969	Sevenum	1982
Renkum	1948	Simpelveld	1975
Renswoude	1969	St. Michielsgestel	1974
Reusel	1982	St. Oedenrode	1978
Rhaden/Rozendaal	1948 (x)	St. Pancras	1970
Rhenen	vóór 1972	Sittard	1973
Rhoon	1958	Sleen	1948 (x)
Ridderkerk	1948 (x)	Sliedrecht	1948 (x)
Riathoven	1978	Slochteren	1948 (x)
Roden	1956	Smalingerland	vóór 1972
Roermond	1973	Smilde	1956
Roerstreek	1974	Sneek	1948 (x)
Rolde	1953	Soest	1948 (x)
Roosendaal	1966	Someren	1978
Rosmalen	1973	Son en Breugel	1978
Rossum	1974	Sprang-Capelle/Waspk	1977
Rotterdam	1948 (x)	Spijkenisse	vóór 1972
Rozenburg	1966	Stad-Delden	1954
Ruinen	1948 (x)	Stadskanaal	1948 (x)
Ruinerwold	1948	Staphorst	1958
Ruurlo	1948 (x)	Stede Broec	1978
Rijnsburg	1973	Stadum	1948
Rijssen	1979	Steenbergen	1959
Rijswijk	1948 (x)	Steenderen	1948 (x)
		Steenwijk	1948 (x)
		Stein	1981
		Stolwijk	1967

Streefkerk	1973	Vlieland	1979
Strijen	1948 (*)	Vlissingen	1948 (*)
Susteren	1982	Vlijmen	1979
Swalmen	1982	Voerendaal	1976
Tegelen	1981	Voorburg	1948 (*)
Ten Boer	1953	Voorhout	1964
Ter Aar	1973	Voorschoten	1948 (*)
Ter Apel	1971	Voorst	vóór 1972
Termunten	1953	Vorden	1954
Terneuzen/Sas van Gent	1955	Vries	1948
Terschelling	1953	Vriezenveen	1976
Teteringen	1974	Vught	1974
Texel	1948	Vuren/Herwijnen	1981
Tholen	1967	Waalre	1978
Tiel	1948 (*)	Waalwijk	1966
Tietjerksteradeel	1953	Waddinxveen	1949
Tilburg	1948 (*)	Wageningen	1948
Tubbergen	1977	Wamel	1982
Ubbergen/Millingen a/d Rijn	1975	Warffum	1948 (*)
Uden	1966	Warmenhuizen	1973
Uitgeest	1959	Warmond	1974
Uithoorn	1962	Warnsveld	1948 (*)
Usquert	1950	Wassenaar	1948
Utrecht	1948	Wateringen	1973
Vaais	1974	Weerselo	1983
Valburg	1974	Weert	1973
Valkenburg a/d Geul	1965	Weesp	1958
Valkenburg (Z.H.)	1965	Werkendam	1976
Valkenisse	1981	Wervershoof	1973
Valkenswaard	1978	Westarborg	1954
Veendam	1970	Westerkoggenland	1978
Veenendaal	1954	Westarschouwen	1960
Veera	1978	Westervoort	1978
Veghel	1973	Westkapelle	1981
Veldhoven	1979	Weststallingwerf	1964
Velsen	1948 (*)	Westvoorne	1980
Venlo	1966	West-Zeeuws-Vlaanderen	vóór 1960
Venray	1973	Wierden	1974
Vinkeveen	1962	Wieringen	1967
Vlaardingen	1948 (*)	Wieringermeer	1948 (*)
Vladder	1952	Willemsstad	1974
Vlauten-da Maern	1962		

Wilnis	1974
Winschoten	1948 (*)
Winsum	1948 (*)
Winterswijk	1948 (*)
Wisch	1973
Woensdrecht	1970
Woerden	1950
Wognum	1977
Wonseradeel	1949
Wormer	1966
Woubrugge	1978
Woudenberg	1966
Woudrichem	1976
Wouw	1983
Wijchen	1974
Wijhe	1952
Wijk bij Duurstede	1965
De Wijk	1948 (*)
Wymbritseradeel	1983
IJsselham	1973
IJsselmuiden	1979
IJsselstein	1970
Zaanstad	1973
Zaltbommel	1948 (*)
't Zandt	1948 (*)
Zandvoort	1948 (*)
Zeevang	1974
Zeewolde	1981
Zeist	1948 (*)
Zelhem	1970
Zevenaar	1970
Zevenbergen	1974
Zevenhuizen	1953
Zierikzee	1948 (*)
Zoetermeer	1963
Zoeterwoude	1973
Zuidhorn	1948 (*)
Zuidlaren	1948
Zuidwolde	1950
Zutphen	1948 (*)
Zwartsluis	1974
Zweeloo	vóór 1972
Zwolle	1948 (*)
Zwijndrecht	1949
Zijpe	1948